

ISSN: 2458-9292

YÜKSEK ÖĞRETİM DERGİSİ

NİSAN-MAYIS-HAZİRAN - 2019 / SAYI: 12

YÖK YÜKSEK ÖĞRETİM DERGİSİ

Sahibi

Prof. Dr. M. A. Yekta SARAC

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Süleyman Necati AKÇEŞME

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Rahmi ER

Prof. Dr. Hayati DEVELİ

Prof. Dr. Sezer Ş. KOMSULOĞLU

Prof. Dr. Özer KANBUROĞLU

Şener ASLAN

Fatih TIĞLI

Ali BULUT

Görsel Yönetmen ve Tasarım

Kurtuluş KARAŞIN

Dergi İletişim

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı

06539 Bilkent Ankara-Türkiye

E-Posta: yuksekogretimdergisi@gmail.com

Telefon: +90 (312) 298 70 00

Basım Yeri

Altan Matbaası

Ankara/Türkiye

ISSN: 2458-9292

Yılda 4 kez yayımlanır.

1.000 Adet basılmıştır.

Dergideki tüm yazıların her türlü hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Sunuş

Dergimizin 12. sayısı ile sizleri selamlıyoruz.

Bu sayıda biraz daha geniş bir önsöz yazısı ile Yükseköğretim Kurulu'nun gerçekleştirdiği birçok yeni konsepti ve bu bağlamda ortaya konulan yapısal değişiklikleri sunmak isterim...

Gerçekleşen bütün bu yeni süreçler için başta Sayın Cumhurbaşkanımız olmak üzere hükümetimize ve tüm akademi camiasına teşekkür ediyoruz.

Değerli Arkadaşlarım,

Ülkemiz bugün dünya sahnesinde bir liderlik mücadelesi vermektedir. Yerleşik küresel sistemi sorgulayan tavrı haklı bir tavidir; ama bu duruşun sürdürülebilmesi ancak ülkemizin tüm kurumlarının çok çalışması, üretmesi, ekonomik ve siyasi saldırılara karşı güçlü ve müreffeh bir toplum olma yolunda mücadele etmesiyle mümkün olacaktır.

Ülkemiz topraklarının yükseköğretim alanında derin bir tecrübeye sahip olduğu bilinmektedir. Geçmişin kadim medreselerinden günümüze uzanan asaletli ve köklü yükseköğretim tarihimize gurur duyuyor ve yaşanmışın geleceğin inşasındaki fevkalade rolünü önemsiyoruz.

Elbette tarihimizin farklı dönemlerinde siyasi, sosyal ve ekonomik değişimlerin etkisi ile gerek yük-

seköğretim kurumlarında gerekse sistemin bütününde yeniden yapılanma çalışmaları yaşanmıştır. Bugün de sürekli dinamik ve mükemmeli arayan çalışmalar yürütülmekte olan yükseköğretim sisteminde yükseköğretim kurumlarına düşen;

- Yükseköğretimimizde akademik davranış ve demokrasi kültürünün içselleştirilmesine çalışmak,
- Özellikle sistemde uygulamalardan kaynaklanan zorlukları ve bazen çelişkileri yine uygulamalar ile düzelterek, yapılabilecek olanın en doğrusunu ortaya koymak,
- Merkezi yapının sağladığı koordinasyondan ortak faydayı da destekleyerek yeni gelişmeler sağlamaktır.

Ülkelerin refah toplumu olma yolundaki çabalarını destekleyecek en önemli güçlerden biri, hiç kuşkusuz, **“bilim ve teknolojiye ulaştıkları yetenek düzeyleridir.”**

Bu noktada üniversitelerimiz, ülkemizin bu yetenek düzeyinin artırılmasında merkezi konumda yer almaktadır. Bu konumunu destekleyen birinci husus; akademisyenlerimizin fikri sermaye birikimi, yani nitelikli bilgi; diğeri ise yetiştirdikleri nitelikli bilim insanlarıdır. Öte yandan, yükselen ekonomilerin

arasında yer alan ülkemizdeki yüksek büyüme performanslarının sürdürülebilir olması için, üniversitelerimizde yetiştirdiğimiz nitelikli insan gücünün toplumsal-ekonomik fayda sağlayacak uygulama alanlarına aktarılması gerekmektedir. Üniversitelerin bu konuda da önemli roller üstlenmesi gerektiğinin bilincindeyiz ve bu bilinçle önemli adımlar atmaktayız.

Günümüzde, 21. yüzyılın temaları olarak **küresel bilinç, finans, ekonomi, girişimcilik, sağlık, çevre** ve kavramsal olarak da **iletişim ve iş birliği, esneklik ve uyum sağlayabilirlik** öne çıkmaktadır. Yani sistem global dünyaya açıktır ve değişimin öncüsüdür. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişin sonuçları yükseköğretimde de yaşanıyor. Son dönemde Avrupa Birliği'ne uyum süreçleri ve Avrupa Yükseköğretim Alanı sistemi de bu bağlamda önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir.

Ülkemiz bugün dünyada küresel bir aktördür ve bir büyük yarışın içindedir. Bu büyük yarış önde sürdürmeliyiz. Üniversiteler dünyada da ülkemizde de bu yarışta en önemli kurumlardır, beklentimiz üniversitelerimizin dünya akademisini ve bilim hayatını, ülkemizin önceliklerini ve kültürel kodlarını dikkate alarak takip etmeleridir.

Bilim, etik ve ahlaki değerlere yaslandığı nispette insana ve topluma erdem katar ve biliriz ki, bilim her şeyden önce insan erdemini önde tutan bir olgudur. Tabii ki bilimsel faaliyetlerin ve araştırmaların sonuçlarının ürüne dönüşmesine önem vermeliyiz, ancak burada önemli bir nokta şudur ki; bilimin sonuçları ticarileştirilmelidir ama bilimin kendisinin ticari bir meta halini almamasına özen gösterilmelidir. Üniversitelerimizden bilime, bilimin değerlerine önem veren, ülkemizin öncelikleri ve toplumun refahı için **fedakarlıkla çalışacak** aydın insanlar yetiştirmesini ve de eğitim, araştırma ve topluma hizmet fonksiyonlarını dengeli bir şekilde desteklemesini önemsiyoruz.

Mirasçısı olduğumuz medeniyetlerin bilime katkılarını devam ettirmek ve çağdaş yükseköğretim kurumları ile güçlendirmek hep yüksek ideallerimiz arasında yer almıştır. Bu mirası değerlendirirken, güçlendirirken temel hedefimiz; dünyanın farklı modellerinden yararlanmak, ama kendi sosyolojik ve kültürel yapımızı, **değer dünyamızı** dikkate alarak seçim yapmaktır.

Sayıları bugün 206'yı bulan yükseköğretim kurumlarımızda ülkemizin sürdürülebilir kalkınma süreçlerine katkı sağlayan projeler yürütüyoruz.

Yeni YÖK olarak, vakit ve enerji kaybına yol açan sistem değiştirme, sistem arama süreçlerini bir tarafa bırakarak enerjimizi mevcut sistemle yapılacak olanın en iyisini yapmaya sarf ediyoruz. Zira kanunlar, yönetmelikler, yani mevzuat kadar önemli bir olgu da "uygulama" dır. Sisteme ilişkin entelektüel metinler ortaya koyma yerine hareket felsefesine inanarak, yararlılık ilkesini gözeterek, çalışmalar üretiyoruz.

Bu düşünce ile başlattığımız projelerimizin önemli bir kısmı **hükümetimizin desteği ile yasal zemine kavuştu ve bir kısmı da iç düzenlemelerimizle hayata geçirildi**. Sayısal, nicelik, kemiyet açısından gerçekleşen büyümeye nitelik ve keyfiyet açısından büyümenin de eşlik etmesi yolundaki yönlendirmelerimizle yükseköğretimdeki kaliteyi güçlendirmeye çalışıyoruz.

Ülkemizde onlarca yıldır tartışılan ve bugün pek çok ülkede örneğini gördüğümüz üniversitelerde ihtisaslaşma ve misyon farklılaşması bunların başında geliyor. İhtisaslaşmayı: Araştırma Üniversiteleri ve Bölgesel Kalkınmaya Katkı Sağlayan Üniversiteler şeklindeki iki koldan sürdürmekteyiz. Bütün bu çalışmaların verimleri yıllar içerisinde ülkemize çok pozitif bir şekilde yansiyacaktır.

Toplam 11 asıl, 5 aday araştırma üniversitemiz yurtdışındaki modellerin benzeri bir süreçle, sadece liyakat ve ehliyet kriterlerine göre seçildi ve rekabet

içinde gelişimlerini sürdürüyorlar. Bir kısım üniversitelerimiz de kendi bölgelerinin kalkınmasına katkı sağlama yolunda misyon farklılaşması ile ön plana çıkmaktadır. Bu üniversiteler de yine kendi içlerinde bir rekabet süreci yaşıyorlar. Bu sene seçilen 5 üniversite ile bölgesel kalkınmada ihtisaslaşan üniversitelerin sayısı 10'a yükseldi.

YÖK olarak, üniversitelerimizin bölgeyle bütünleşmelerini ve bölgelerinin kalkınmalarına ve refahına katkıda bulunması için ilgili bakanlıklar ve özellikle kalkınma ajansları ile birlikte çalışıyoruz. Bu süreçleri, ilgili bakanlıklar ve Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığımız ile işbirliği içerisinde sürdürüyoruz.

Yabancı öğrenci sayısının 48 binden 150 bine çıkaran **hedef odaklı uluslararasılaşma** projemiz de başarılı bir şekilde sürüyor. Yabancı uyruklu öğrenci sayımızdaki artış son yıllardaki Avrupa'daki yabancı öğrenci sayısı artış oranlarının en iyisi ve bizim için gurur vericidir. Bu sonuç aslında ülkemizin uluslararası arenada görünürlüğüne de katkı sağlamaktadır.

Ülkemizde akademinin dışında ayrıca, değişik kurum ve kuruluşlarda doktoralı insan kaynaklarına olan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Doktora düzeyi için çağ nüfus olarak tanımlanan 25-34 yaş grubundaki her bin kişiye İsviçre'de 3.5, İsveç'te 2.8, Almanya'da 2.7, Fransa'da 1.6, İtalya'da 1.5 ve AB'de ortalama 1.7 doktora mezunu düşerken; bu oran Türkiye için maalesef halen 0.4 düzeyindedir. Ülkemizde doktora mezun sayısını kademeli olarak arttırmamız gerekiyor. Türkiye'de 2023 yılında çağ nüfustaki (25-34 yaş) her 1000 kişiye 1 doktora mezunu oranını yakalamak için önümüzdeki yıllarda kaliteden taviz vermeden her yıl doktora mezun sayımızı arttırmaya çalışmalıyız. Sayıları 1000'i aşan sanayi Ar-Ge merkezlerindeki doktoralı insan kaynağı sayımız bugün için asla yeterli değildir ve geliştirilmesi gereklidir. Ayrıca doktora için yetiştireceğimiz nesillerden inisiyatif alabilme, girişimci

olma, yenilik üretme, tutku ve heyecan bekliyoruz. Bu nesil ülkenin gelişimini, ilerlemesini kendine dava edinmelidir. Bu bağlamdan olmak üzere; gurur duyduğumuz bir diğer projemiz; doktora **programlarına farklı bir vizyon kazandıran YÖK 100/2000 projesidir.** Türkiye'nin gelişmesi, yüksek teknoloji üretebilmesi için yüksek mühendislikten, sağlık AR-GE'sine kadar ihtiyaç duyulan ülkemizin **100 öncelikli alanında** bugün **3700 kişi** bu program dahilinde doktor eğitimlerini sürdürmektedir. Gelecekte inşallah hep birlikte göreceğiz; bütün Türkiye görececek; geleceğin bilim hayatını ve üniversitelerin bilgi üretimini ve araştırmalarını bu YÖK 100/2000 projesinden mezun olanlar şekillendirecek. **YÖK 100/2000, Türkiye için aynı zamanda bir prestij projesidir.**

Bu program kapsamında robotikten nano teknolojiye, aşından sensör teknolojilerine, organik tarımdan bitki sistemlerine, insansız hava araçlarından nörobilime kadar bu 100 öncelikli alanda binlerce kişiye, asgari ücretin üstünde ve mecburi hizmet aranmadan doktora bursu vermekte ve yetiştirmekteyiz. Bu alanlar her yıl dünyadaki gelişmeler ve ülkemizin ihtiyaçları kapsamında gözden geçiriliyor ve yenileniyor.

Yeni YÖK olarak, geçen dört yılda gerçekleştirdiğimiz başka pek çok yeni projemiz oldu. Üniversite sanayi işbirliğine yönelik düzenlemeler, idari bakımdan bağımsız bir kalite kurulunun kurulması, Tıp-Hukuk-Mühendislik-Mimarlık ve Öğretmenlik programlarına artık daha başarılı öğrencilerin girmesini sağlayan düzenlemeler, temel bilimlerde üstün başarı sınıflarının oluşturulması, mahiyeti itibarıyla her biri ilk olan uluslararası burs programları, temel bilimler, ziraat, su ürünleri gibi programlara ilişkin planlamalarımız ve destekler yükseköğretim sistemimizde gerçekleştirdiğimiz diğer önemli çalışmalarımızın bazılarıdır.

YÖK, son dört yılda yeni ve yenilikçi bir rotaya girdi. Yukarıda bahsettiğim bütün bu projeler ile tek

tip üniversite modelini değiştirdik, bütün alanlara aynı değeri atfetmekle birlikte bazı alanları önceliklendirdik, onlarca yıldır uygulanan burs programlarını örneği görülmeyen bir şekilde değiştirdik, ulusal düzeyde açtığımız doktora programları ile doktora konseptini değiştirdik. Sistemi, “**başarılı üniversite, başarılı hoca ve başarılı öğrenci**” kavramları ile sürdürüyoruz.

Bu yıl önümüze koyduğumuz yeni başlıklardan birisi de “geleceğin meslekleri” konusudur. Günümüzdeki popüler bir tahmine göre, bugün ilkokula giden çocukların %65’i iş yaşamına başladıklarında hali hazırda mevcut olmayan mesleklerde çalışıyor olacaklar. *Makineler 2025’te insanlardan daha çok görev yapacak, ancak yeni işler ve meslekler de ortaya çıkacak. Bu yeni işte çalışanlar ne mavi ne beyaz yakalı olacak. Eğitim süreçleri ve yetkinlik arayışları **bu üçüncü yaka rengi için** çalışıyor. Bu nedenle bu çok hızlı değişen iş hayatına ve koşullara uyum sağlayabilmek son derece önemli. Biz de bunun için çalışıyoruz.

Yine bu seneki akademik yıl açılış toplantısında Sayın Cumhurbaşkanımızın desteğini aldığımız “**Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm Projesi**” başarılı bir şekilde yürüyor. Dijitalleşmenin getirdiği imkânları yükseköğretimin pek çok alanında kullanmayı ve teknolojik bağımsızlığı planlamalarımız arasına aldık. Seçilen 8 pilot üniversitede öğretim üyeleri ve öğrenciler için **dijital ders içeriği hazırlama ve dijital okur-yazarlık dersleri** koyduk.

Değerli Arkadaşlarım,

Dünya, ülkelerinin bağımsızlığının, sadece bayrak ve belirlenmiş sınırlarla tarif edilmediği bir döneme giriyor. Ülkelerin teknolojik bağımlılığı, bağımsızlığın önündeki en önemli engeldir. Ülkemizin teknolojik bağımsızlığı dünyanın pek çok yerindeki mazlumlar için de umuttur. Zira biz bilime insanın insana tahakküm etmesinin bir aracı olduğu için

değil, insanın mutluluğu toplumun refahı için önem veriyoruz.

Bu yıl önümüze koyduğumuz bir diğer başlık ise **açık erişim ve açık bilimdir**. Kamu kaynaklarıyla üretilen bilimsel yayınlara ve bu yayınların dayandığı araştırma verilerine açık erişim anlamına gelen Açık Bilim; saydamlığın ve katılımcı demokrasinin vazgeçilmez bileşenlerinden biridir. Açık bilim kültürel bir değişimdir. Bilgiyi erişime ve kullanmaya özgürce açmak, yeniden kullanmak ve yenilikler katmak uluslararası gelişim, inovasyon ve ilerleme için çok önemlidir.

Tüm dünya, araştırma harcamalarının 1/3’lük kısmını insanların %99’unun erişemeyeceği araştırma sonuçlarını yayınlamak için harcıyor. Araştırma sonuçlarını paralı online-veri tabanları duvarlarının arkasında bırakarak bilimi geliştiremeyiz.

Pek çok Avrupa ülkesi bilimsel yayınların yüzde yüz açık erişimi ile ilgili nihai tarihler vermekte, bir kısmı 2024, bir kısmı 2023 ve bir kısmı ise en yakın olarak 2022 tarihini belirlemektedir. Ciddi bir planlama ile biz ülkemizin nitelikli bilgi üretmesi ve üniversitelerimizin görünürlüğünü artırmak için onlardan daha yakın bir tarih koymak durumundayız.

Türkiye 2023 hedefleri yolunda hızla ilerliyor. Kişi başına düşen milli gelirin artması, gayri safi milli hasılanın artması, ihracatımızın artması, araştırmacı sayısının ve Ar-Ge’ye ayrılan payın artması gibi hedefler doğrudan teknoloji üretme beceri ve yetkinliğimizin artması ile ilgili. Teknoloji bağımlılığın giderek kurtulan ve her alanda **Endüstri 4.0, Yerli ve Milli** kendi teknolojisini üretebilen Türkiye idealinde bütün kurumların eşgüdüm ve işbirliği içerisinde olmaları gerekir. Eğitimden sanayiye çok geniş bir yelpazeyi kapsayan bu alan değişimi ve dönüşümü de zaruri kılmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde üniversite-sanayi uzun yıllardır işbirliği halindedir. Ancak gelişen teknoloji ile birlikte değişen ve çeşitlenen ihtiyaçlar geleneksel

proje bazlı işbirliklerinin ötesine geçerek üniversite-sanayinin stratejik ve sürdürülebilir işbirliklerine olan ihtiyacı kuvvetlendirmiştir. Dünya çapındaki üniversiteler bu türden yeni işbirliklerinde ön sırada yer almaktadırlar. Bu üniversiteler, değişen teknoloji ve ihtiyaçlara daha iyi ayak uydurabilmek ve daha hızlı cevap verebilmek için hızlı koşabilecek, ufukları görebilecek, rekabetçi ve yenilikçi olabilecek şekilde sürdürülebilir bir şekilde yapılandırılmışlardır. Kısaca, bu üniversiteler, 21. yüzyılda bilgiye dayalı sürdürülebilir ekonomik gelişim için yenilikçiliğin merkezidirler.

Üniversitelerimizin araştırma altyapıları günden güne güçlenmektedir. İlgili bakanlıklarımız ve kurumlarımız bulunduğu coğrafya ve potansiyelini dikkate alarak üniversitelerimize tematik alanlarda gelişme fırsatını elde edebilecekleri büyük altyapı desteği sağlamış ve sağlamaya devam etmektedir. Bu desteklerle, enerjiden gıdaya, biyoteknolojiden nanoteknolojiye örnek olarak gösterilebilecek önemli araştırma merkezleri kurulmuştur. Bu araştırma merkezlerinde 7/24 ve 365 gün araştırma yapılması, bu merkezlerdeki imkânlardan tüm üniversitelerimizin, sanayicimizin faydalanması gerekmektedir. Bunun için yapılması gereken, her türlü idari ve mali düzenlemenin yapılması ve böylece bu merkezlerimizin daha etkin ve verimli çalışabilmesinin mümkün kılınmasıdır.

Üniversitelerin; sanayi kuruluşları, araştırma merkezleri ve enstitüler ile birlikte araştırma ve teknoloji geliştirme faaliyetlerine katılım sürecini Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Sanayi Bakanlığı ve TÜBİTAK ile yürütüyoruz. Bunun için YÖK bünyesinde oluşturulan geniş katılımlı “**Üniversite Sanayi İşbirliği Komisyonu**” bu çalışmalara planlama ve uygulama konusunda ivme katmaktadır.

Akademide nitelikli insan istihdamı için ilk defa uygulanacak olan “**Akademik Kariyer Platformu**”nu önümüzdeki haftalarda hizmete açacağız. Uzun zamandır çalıştığımız bu proje ile **üniversitelerimi-**

zin ihtiyaç duyduğu nitelikteki bilim insanı veya bilim insanı adaylarının taleplerini, kendilerinin niteliklerini, yayınlarını ve üretimlerini, oluşturduğumuz elektronik ortamda bir ara yüzde toplayacağız ve merkezi olarak üniversitelerimizin ihtiyaç duyduğu pozisyonları da tespit ederek, bunları eşleştireceğiz. Bu eşleştirmeden sonraki aşamaları üniversitelerimiz kendileri sürdürecektir. Bu platformu, yurtdışına da, yabancı uyruklu hocalara da açık bir şekilde kurguladık. Projenin etkisinin **güçlü ve sonuçlarının olumlu olacağını** düşünüyorum.

Tüm akademi camiasına çalışmalarında başarılar diliyorum.

Saygılarımla,

Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ
YÖK Başkanı

İÇİNDEKİLER

10 AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL
HİZMETLER BAKANI
ZEHRA ZÜMRÜT SELÇUK
“YÖK’TE ENGELSİZ
UFUKLAR ÇALIŞTAYI”NA
KATILDI.

14 TARİHİ UYANIŞIN MİMARİ:
PROF. DR. FUAT SEZGİN

20 YAĞMACI (PREDATORY)
DERGİLER VE BİLİM

32 100. YILINDA...
PARİS BARIŞ KONFERANSI

36 ZEYTİN: BİR AĞAÇ MI,
YOKSA ECZA DEPOSU MU?

42 AFYONKARAHİSAR SAĞLIK
BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ
TERMAL SAĞLIK

47 KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
GASTROENTEROLOJİ
KLİNİĞİ

50 BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
TARIM VE HAVZA BAZLI
KALKINMA ALANINDA
PİLOT ÜNİVERSİTE

54 ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
DOĞU ANADOLU
YÜKSEK TEKNOLOJİ
UYGULAMA VE
ARAŞTIRMA MERKEZİ
DAYTAM

58 BİLİMDE ÖNCÜ
DÜŞÜNCEDE ÖZGÜR
ÜNİVERSİTE
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ

62 KOÇ ÜNİVERSİTESİ

66 İZMİR BAKIRÇAY
ÜNİVERSİTESİ'NDEN
GELİŞTİREN BİR UYGULAMA:
"EĞLENEREK FİZİKSEL
AKTİVİTE PROJESİ"

83 MİT BAŞKANI
HAKAN FİDAN'DAN
YÖK'TE KONFERANS

91 YENİ PERSPEKTİFLER:
TÜRKİYE-BİRLEŞİK KRALLIK
(UK) YÜKSEKÖĞRETİM
STRATEJİK ORTAKLIK
FORUMU

72 YÜKSEKÖĞRETİMİN
ULUSLARARASILAŞMASININ
FAYDALARINA BAKIŞTA
DEĞİŞİKLİKLER

85 YÖK'TE ÇAD
CUMHURBAŞKANI ITNO'YA
"ONURSAL DOKTORA"
UNVANI VERİLDİ

93 TEKSTİL VE DERİ
MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMLERİNİ
SEÇENLERE
BURS VE İSTİHDAM

80 "YÜKSEKÖĞRETİMDE
DİJİTAL DÖNÜŞÜM PROJESİ"
İMZALAR ATILDI

88 "YÖK 100/2000
DOKTORA ÖĞRENCİ
BULUŞMALARI" NİN İLKİ
YÖK'TE GERÇEKLEŞTİ

95 YÖK'TEN
HABERLER

82 CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI
DR. FUAT OKTAY BÖLGE
ÜNİVERSİTELERİ REKTÖRLERİ
İLE BULUŞTU

101 BASINDA
YÖK

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk

YÖK'TE “ENGELSİZ ÜNİVERSİTE ÖDÜL TÖRENİ”ne Katıldı.

Sayın Bakan Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Saraç'ı makamında ziyaret etti, ve YÖK'te düzenlenen “2019 yılı Engelsiz Üniversite Ödül Töreni”ne katıldı. Bakanlığının, ülkemizin sosyal politikaları doğrultusunda engelli vatandaşlarımızla ilgili yaptığı çalışmaları detaylı olarak sundu. Akademisyenlerle bir araya geldi. Bu törene Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanı, önceki Maliye Bakanımız Sayın Naci Ağbal da teşrif ettiler.

Sayın Bakanın konuşması:

Sayın Bakanım, Yükseköğretim Kurulunun Sayın Başkanı ve Değerli Üyeleri, Kıymetli Bilim İnsanları, Değerli Basın Mensupları, Öncelikle; engelleri aşmada azmi ve cesareti ile bizlere örnek olan kardeşlerimizin ve kıymetli ailelerinin Engelliler Haftasını tebrik ediyorum. Engelliler Haftası nedeniyle hem dünyada hem de ülkemizde bu alana farkındalık oluşturmak adına pek çok etkinlik düzenlenmekte. İşte bu etkinliklerden olan “Engelsiz Üniversiteler Ödül Töreni” ve farklı konulardaki çalıştaylar da Yükseköğretim Kurulumuz tarafından artık bu çalıştaylar geleneksel hale getirildi.

Kıymetli Misafirler, bildiğiniz gibi bizler; çocuğu genci, kadını erkeği, engellisi yaşlısı ile 82 milyonluk büyük bir aileyiz Türkiye’de. Acıları da mutluluğu da beraberce yaşayan, birimizin derdini hepimizin derdi olarak gören bir ailenin üyeleriyiz aslında. Bu anlamda engelli kardeşlerimizi ailemizin en kıymetli üyelerinden biri olarak görmekteyiz. Engellilerimizin moral, motivasyon ve başarılarını teşvik etmek de bizim Türkiye’mizin de birlik ve dirliğimizin olmazsa olmazlarından... Dolayısıyla bu birliği sağlayarak tam anlamıyla bir toplum olabilmemiz için de engellilerimizi her alanda aktif ve güçlü bir konuma getirmek durumundayız. Engelli vatandaşlarımızın sorunlarına kalıcı çözümler üreterek, sosyal yaşamın her alanında var olmalarını sağlamak bizim aynı zamanda insana olan saygımızın da gereği. Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan’ın liderliğinde 17 yıldır engellilerimizin sorunlarına yönelik birçok politika geliştirdik, birçok hizmet sunduk. Başta hukuksal haklar, eğitim, istihdam ve bakım hizmetleri olmak üzere büyük bir değişimi gerçekleştirdik. 2005’te Türkiye’de ilk kez bir Engelliler Kanunu hazırlandı. 2007 yılında Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesini imzalayan ilk ülkeler arasında yer aldık. 2010 yılında yapılan anayasa değişikliğiyle de engellilerimize yönelik pozitif ayrımcılığı anayasal güvence altına alarak engellilerin dünyasında yeni bir sayfa açtık. Eğitim ve sağlık başta olmak üzere

her türlü hizmete kolaylıkla erişmelerini sağlıyoruz. Kamu binalarının; açık alanların, toplu taşıma araçlarının ve bilgi ve iletişim sistemlerinin erişilebilir olmasını zorunlu hale getirdik. Eğitimler düzenleyerek; okul, hükümet konağı ve hastanelerde pilot projeler yürüterek kurumların daha standartlara uygun olmalarını sağlıyoruz. Hedefimiz Yüzde yüz erişilebilirlik tabii ki fakat bunu da ilerleyen zamanlarda sizlerin de desteğiyle, bilim insanlarının da desteği ile sağlayacağımıza inanıyoruz. Bugün artık engelli kardeşlerimiz ve aileleri toplumsal yaşamda daha aktif bir biçimde katılıyor. Eğitim hayatına devam ediyor, sanatla, sporla uğraşılıyor, seyahat ediyor, yarışmalara, turnuvalara katılabiliyorlar. Kısacası sosyal yaşamın her alanında daha aktif yer alabiliyorlar. Engellilerimiz ve refakatçileri, ücretsiz seyahat edebiliyorlar. Evlerinden okullarına ücretsiz taşıdığımız engelli öğrencilerimiz de özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yine ücretsiz olarak öğrenim görüyorlar. Bakanlığımızın pek çok kurumsal hizmetinde olduğu gibi engellilerimizin bakımında da biz aile odaklı yaklaşımı daha doğru buluyoruz. Bakıma muhtaç engellilerimiz için 2007 yılında başlattığımız evde bakım yardımı kapsamında 2018’de yarım milyonu aşkın engelli vatan-

daşımız için 7 milyara yaklaşık ödeme yaptık. Evlerinde engelli yakınlarına bakan ailelerimizin kendi ihtiyaçlarını karşılamaları için, engelli kardeşlerimizi yılda 45 güne kadar yatılı bakım merkezlerimizde ücretsiz misafir edebiliyoruz ki aileleri de bu sürede bir nebze mola verebilsinler. Ayrıca engelli yakınına bakmakta zorluk yaşayan ailelerimize personelimizle evde bakımına destek de olmaktadır. Yaşamlarını kendi başlarına sürdüremeyen engelli kardeşlerimiz için yatılı bakım hizmetlerimizi etkin bir şekilde sürdürüyoruz.

“

341 bakım merkezinde 25 bin engellimize yatılı bakım hizmeti sunuyoruz.

”

Bunu da gururla söylemek isterim, 2002 yılında 2 bin 600 engelli, kurum bakımı için sıra bekliyorken, bakım için sıra bekleyen engelli vatandaşımız bulunmamakta. Engelli vatandaşlarımıza yatılı bakım merkezlerimi haricinde, gündüzlü bakım hizmeti de sunuyoruz. Son 4 ayda bu konuda büyük bir ivme gerçekleştirdik, şuan da 51 gündüz merkezi-miz bulunuyor. Ülkemiz bugün artık, engelli vatandaşlarımızla ilgili yapılan hizmetler ve oluşturulan standartları doğrultusunda dünyaya rol model olabilecek bir seviyeye ulaşmış durumda. Bu sosyal hizmetlerimiz için, 2019 yılında engelli vatandaşlarımıza yaklaşık 14 Milyar Lira sosyal yardım bütçesi ayırdık. Bakanlık olarak engelli kardeşlerimizin; bağımsız şekilde yaşamlarını sürdürebilen bireyler haline gelmelerini de önemsemekteyiz. Bu amaçla da sosyal yaşam haricinde çalışma hayatına yani istihdama katılmalarını ve istihdam imkânlarını arttırmaya yönelik de büyük ve ciddi çalışmalar yürütmekteyiz. Engelli memur sayısı 2002 yılında sadece 5 bin iken, dünyada ilk kez başlattığımız EKPSS sayesinde; bugün 56 bini aşkın bir engelli memur

sayımız var. Engellilerimizin, sadece memur olarak değil işçi olarak da istihdamda yer alması için kolaylaştırıcı, teşvik edici politikalar yürütüyoruz özel sektörle beraber. 2003'te; kamu dahil, belli iş yerlerinde engelli çalıştırma zorunluluğu getirmek bunlardan bir tanesiydi ve bu kapsamda çalışan engelli işçi sayımızda şuanda 122 bine ulaşmış durumda. Kontenjan dışı engelli çalıştıran işverenlerimizin ödediği sigorta primi payının da tamamını devlet olarak biz karşılıyoruz. Yine "Korumalı İşyerlerinde" de engellilerimizin istihdamları için Bakanlığımızca işverene ücret desteği sağlıyoruz. İlave istihdam olarak sunduğumuz teşvikte ise bu destek normalde 12 ay iken biz bunu engellilerimiz için 18 aya çektik. Özel sektör işbirliği ile **"İşe Katıl Hayata Atıl Projesi"**ni başlattık. Engelli İş Koçluğu uygulaması ile de yaklaşık 1.000 engellimize sürdürülebilir istihdam sağladık. Bu uygulamayı İŞKUR bünyesinde tüm illerimizde yaygınlaştıracamız. Hali hazırda uyguladığımız istihdam politikalar sayesinde 387 bin engelli kardeşimizi iş hayatına kazandırdık. Yine mesleki niteliklerini arttırmak için 2016'dan bu yana 86 bin engelli vatandaşımızı aktif iş gücü programlarımızdan yararlandırdık. Engelli vatandaşlarımıza dair bu yıl önemli bir hedef daha belirledik. 2019 yılında 5 bin engelli kardeşimizi işbaşı eğitim programlarından yararlandırarak iş tecrübesi kazanmalarını hedefliyoruz. Kendi işinin sahibi olmak isteyen engelli kardeşlerimize de Girişimcilik Eğitimlerimizi başarıyla bitirenlere 50 bin liraya kadar hibe desteği vermekteyiz. Bu desteğimizden 2014 yılından bu yana 1.500 kardeşimiz yararlanmış durumda. Yaptığımız çalışmalarda engelli bireylerin ve ailelerinin haklarını ön planda tutuyoruz, engellilerin "kendilerine yeterli" hale gelmesini amaçlıyoruz. Bunun için tabii ki çaba sarf etmemiz, projeler üretmemiz, ter dökmemiz gerekiyor. Hiçbir başarı, hiçbir tekâmül zahmetsiz değildir. Bunun için imkânlarımızı sonuna kadar, en doğru şekilde kullanmak mecburiyetindeyiz. Bize artık Yeni Türkiye'de engellerin olmayacağına inanıyoruz. Fırsatların, hakların ve en önemlisi değerlerin olduğunu, değerlerin üzerine inşa edilmiş politikalar sonucu

Engellilerimizin, sadece memur olarak değil işçi olarak da istihdamda yer alması için kolaylaştırıcı, teşvik edici politikalar yürütüyoruz özel sektörle beraber. 2003'te; kamu dahil, belli iş yerlerinde engelli çalıştırma zorunluluğu getirmek bunlardan bir tanesiydi ve bu kapsamda çalışan engelli işçi sayımızda şuanda 122 bine ulaşmış durumda.

sosyal politikaların olduğuna inanıyoruz. Sevginin, kardeşliğin, dayanışmanın önünde de hiçbir engelin oluşmayacağına inanmaktayız. Sağladığımız tüm bu imkânlar ile engelli kardeşlerimizin azmi ve kararlılığı sayesinde birçok başarı öyküsü de bizi umutlandırıyor. Geleceğe dair, yapacaklarımız anlamında daha bir teşvik edici oluyor. Bugün sizler de ilk önce dinlediğimiz Zeliha Hocamız, kurumsal kimliğe önem verdiğini dile getirdi ama eminim bu başarı bireysel güzel öyküleri de bizleri mutlu ediyor. Hayaller engelsizdir, diyoruz. İnşallah önümüzdeki dönemde el birliğiyle engelli kardeşlerimizin daha nice başarılarına tanıklık edeceğiz. Bu vesile ile Yükseköğretimde Engelsiz Ufuklar Çalıştayımızın hayırlara vesile olmasını diliyorum. Sayın YÖK Başkanı ile de konuştuk... YÖK ve engelsiz çalışma grubuyla beraber çok güzel çalışmalara da imza atacağımızı düşünüyorum. Organizasyonda emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Tarihi Uyanışın Mimarı

Prof. Dr. FUAT SEZGİN

(1924-2018)

 Prof. Dr. Hüseyin Karaman*

Fuat Sezgin, hocası Hellmut Ritter'in "Bilgin olmak istiyorsan 13-14 saat çalışmak yetmez." tavsiyesi üzerine günde 17 saat çalışan, 70 yaşına kadar da bu temposunu devam ettiren, hatta Kızı Hilal Sezgin'in anlattığına göre, 92 yaşında bile hafta sonları dahil olmak üzere her gün Arap-İslam İlimleri Tarihi Enstitüsü'ne gidip çalışan, hayatını İslam kültür ve medeniyetinin daha iyi anlaşılması ile Müslümanların bilime katkılarını ortaya koymaya adanmış ve 27 dil bilen bir bilim insanıdır. Bu büyük bilim insanının vefatı dolayısıyla Cumhurbaşkanlığı genelgesi ile 2019 yılı "Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Yılı" olarak ilan edilmiştir.

---

* Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Rektörü, huseyin.karaman@erdogan.edu.tr

Hayatı

Fuat Sezgin, 24 Ekim 1924 tarihinde Bitlis'te doğdu. İlkokulu Doğubeyazıt'ta, ortaokul ve liseyi Erzurum'da okudu. 1943 yılında mühendis olmak amacıyla İstanbul'a geldi.

Fuat Sezgin'in, İstanbul'da bir akrabasının tavsiyesi üzerine katıldığı Alman şarkiyatçı Prof. Dr. Hellmut Ritter (1892-1971)'in konferansında hayata bakışını değiştirdi. Ritter İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde verdiği konferansta; İslam coğrafyasında, İslam kültür ve medeniyetinde yetişmiş olan bilim adamları ile onların ortaya koyduğu eserlerden, Müslüman bilim adamlarının Avrupa'nın en büyük bilim adamları seviyesinde olduklarından bahsetmiştir. Ritter'den ve söylediklerinden çok etkilenen Sezgin, mühendis olma fikrinden vazgeçmiş, Edebiyat Fakültesine kaydolmaya ve Helmut Ritter'in öğrencisi olmaya karar vermiştir. Edebiyat Fakültesi kayıt bürosuna gittiğinde kayıt zamanının dolduğunu öğrenmesine rağmen ısrarcı oldu ve Fakülte Dekanından yardım isteyerek 1943 yılında İstanbul Üniversitesi Ede-

“

1943 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap ve Fars Dili Filolojisi'ne kayıt yaptıran Fuat Sezgin'in bütün gayretlerine rağmen ilk aylarda hocası ondan hiç memnun değildi. Bir gün hocası, “sadece Fransızca öğrenmişsin, bu yetmez, bir senede üç dört dil öğreneceksin” demesi üzerine Sezgin 6 ayda kendi kendine Arapça öğrenmiştir.

”

biyat Fakültesi Arap ve Fars Dili Filolojisi'ne kayıt yaptırabildi.

Fuat Sezgin'in bütün gayretlerine rağmen ilk aylarda hocası ondan hiç memnun değildi. Bir gün hocası, “sadece Fransızca öğrenmişsin, bu yetmez, bir senede üç dört dil öğreneceksin” demesi üzerine Sezgin 6 ayda kendi kendine Arapça öğrenmiştir. Bu olayı şöyle anlatmaktadır:

“1943 yılıydı. Almanlar, Bulgaristan'a girmişlerdi. Bizim hükümet, bütün Üniversiteleri, mektepleri tatil etti. Hocam bana dedi ki: “Şimdi elinizde bir

fırsat var. 6 aylık bir tatiliniz olacak, bu zaman içerisinde Arapçayı öğrenin.” Hakikaten 6 ay kendimi Arapça öğrenmeye verdim. Evimizde babamdan kalma 30 ciltlik Taberi Tefsiri vardı. Onu okumaya başladım. Başlangıçta anlamıyordum. Türkçe tefsirlerle karşılaştırarak, yavaş yavaş tefsirin içine girmeye çalıştım. Günde aşağı yukarı 17 saat çalışıyordum. Evden hemen hemen hiç çıkmıyordum. 6 ay sonra Taberi Tefsiri'nin 30 cildini bitirmiş oldum. Artık bu tefsiri gazete gibi okuyordum. Hocama gittim, önüme Gazzali'nin İhyası'nı koydu ve “okuyun bakalım” dedi. Okudum. Hocam orada beni biraz methetti. Benim için o an, hayatımın unutulmaz anıydı.”

Sezgin, 1947 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap ve Fars Filolojisini bitirdikten sonra aynı yerde Doktoraya başladı. Bir süre İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde memur olarak çalıştıktan sonra 1950 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü'nde, o zamanki adıyla Dogmatik İlimler Kürsüsü'nde, asistan oldu ve 3 yıl Prof. Dr. Tayyip Okıç (1902-1977)'in asistanlığını yaptı. Aynı yıl Ebu Ubeyde Ma'mer el-Müsenna'nın Mecazu'l-Kur'an adlı eserinin ilmi değerlendirmesi ve edisyonu üzerine hazırladığı teziyle Doktorayı tamamladı.

1953 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne geçti ve “Buharinin Kaynakları Hakkında Araş-

tırmalar” isimli Doçentlik takdim tezini hazırlayarak 1954 yılında Doçent oldu. Bu çalışmada meşhur muhaddis Buhari'nin, literatürde kabul edildiğinin aksine, sözlü kaynaklara değil, yazılı kaynaklara dayandığını ortaya koydu.

Fuat Sezgin, 27 Mayıs 1960 askeri darbesinin iktidara getirdiği hükümet tarafından, kardeşi Rafet Sezgin'in Demokrat Parti'nin il başkanı olması dolayısıyla 147'likler olarak bilinen “zararlı profesörlerden” biri olarak görülmüş ve 36 yaşında genç bir akademisyenken üniversitedeki işine son verilmiştir. Bu olay dolayısıyla, daha önce kendisine Almanya'da akademisyen olarak çalışması yönündeki teklifi reddetmiş olmasına rağmen artık çok sevdiği ülkesinden kendi iradesi dışında ayrılması gerektiğinin farkına varmış ve yurt dışındaki üniversitelerde görev yapan akademisyen arkadaşlarına “Bugünden itibaren ben üniversiteden atılmış bir insanım, yanınızda çalışmak isterim, benim için bir yer var mıdır?” diye mektuplar yazmıştır. Berkeley Üniversitesi ile Yale Üniversitesi'nden de kabul yazısı gelmesine rağmen; İslam bilim tarihi üzerine çalışmaya yeni başlamış olması dolayısıyla İstanbul, Mısır ve İran'dan uzaklaşmak istememesi, o dönemde Almanya'da hem Müslüman bilim adamları ile ilgili kitapların, hem de Bilimler Tarihi Müzesi'nin bulunması dolayısıyla Goethe (Frankfurt) Üniversitesi'ni tercih etmiştir.

“

Fuat Sezgin, 27 Mayıs 1960 askeri darbesinin iktidara getirdiği hükümet tarafından, kardeşi Rafet Sezgin'in Demokrat Parti'nin il başkanı olması dolayısıyla 147'likler olarak bilinen “zararlı profesörlerden” biri olarak görülmüş ve 36 yaşında genç bir akademisyenken üniversitedeki işine son verilmiştir.

”

Almanya Yılları

1961 yılında Goethe Üniversitesinde misafir Doçent olarak dersler vermeye başlayan Sezgin, 1966 yılında Bilimler Tarihi alanında Profesör oldu ve kendisi gibi şarkiyatçı olan Ursula Sezgin ile evlendi. Tek çocuğu Hilal Sezgin 1970 yılında doğmuştur.

Fuat Sezgin, Hocası Ritter'in yönlendirmesi ile Türkiye'de iken İslam bilimler tarihi üzerinde çalışmaya başlamış ve yine hocasının yönlendirmesi ile ilk iş olarak kaynak kitap olarak kullandıkları Carl Brockelman (1868-1956)'ın Arap Edebiyatı Tarihi (Geschichte der Arabischen Literatur (GAL) isimli kitabının tashihine girişmiştir. Ancak çalışmalar ilerledikçe kitabın tashihten çok yeniden yazılması gerektiğini düşünen Sezgin, dünyadaki bütün yazmalara dayalı yeni bir eser yazmak için çalışmalarını devam ettirmiştir. Hocasına bu düşüncesini açtığına hocası ona, "onu yapamazsın, bunu hiç kimse yapamaz. Zor, bu işe girmeyiniz, mütevazı olunuz" diyecektir. Ancak kararından vazgeçmemiş ve çalışmalarını devam ettirmiştir. Sezgin hiç kimsenin yapamayacağı bu eseri kaleme almak için, hafta sonları dahil günde 17 saat çalışmış, kütüphanelerin kapatılarak temizliklerinin yapıldığı günler bile temizlikçilerle anlaşarak kütüphanelere gitmiş ve çalışmalarına devam etmiştir. 60 ülkenin kütüphanesine gitmiş, 400.000 cilde yakın yazma eseri incelemiştir. İncelediği makaleleri ve eserleri daha iyi anlayabilmek için o eserlerin yazıldığı dilleri de öğrenmiştir. Bütün bu çalışmaların sonucunda, insanlık tarihinin başlangıcından bugüne kadar sahasında yazılan en kapsamlı eser olan Arap-İslam Bilimleri Tarihi (Geschichte des Arabischen Schrifttums (GAS) isimli eserinin ilk cildi 1967 yılında yayınlanmıştır. Sezgin Arap-İslam Bilimler Tarihi kitabı ile bilim tarihi alanında dünyada bir otorite haline gelmiş ve dünya bilim tarihinin paradigmasını değiştirmiştir.

GAS olarak da bilinen eser 17 cilt olup Müslümanların ilimler sahasındaki yerlerini göstermeye yöne-

“

Fuat Sezgin'in insanlık tarihinin başlangıcından bugüne kadar sahasında yazılan en kapsamlı eser olan Arap-İslam Bilimleri Tarihi (Geschichte des Arabischen Schrifttums (GAS) isimli eserinin ilk cildi 1967 yılında yayınlanmıştır. Fuat Sezgin bu çalışma için 60 ülkenin kütüphanesine gitmiş, 400.000 cilde yakın yazma eseri incelemiştir. İncelediği makaleleri ve eserleri daha iyi anlayabilmek için o eserlerin yazıldığı dilleri de öğrenmiştir. Sezgin Arap-İslam Bilimler Tarihi kitabı ile bilim tarihi alanında dünyada bir otorite haline gelmiş ve dünya bilim tarihinin paradigmasını değiştirmiştir.

”

liktir. Eser; Kur'an ilimleri, tefsir, hadis, fıkıh, akaid, kelam, tasavvuf, şiir, edebiyat, tıp, farmakoloji, zooloji, veterinerlik, simya, kimya, botanik, ziraat, astronomi, astroloji, meteoroloji, coğrafya ve İslam felsefe tarihi gibi birçok farklı konuyu ele almaktadır.

Sezgin'in, hiç kimsenin yapamayacağı bu önemli çalışmayı nasıl yaptığını daha iyi anlamak için öğrencisinin anlattığı bir anekdotu vermek isterim:

“Bir gün enstitüye geç vakit gelmiştim... Kocaman enstitüde hocam ve 2 araştırmacı vardı. Karanlık bir odada hocam bir kitaba dalmış durumdaydı. Nazikçe kapıyı tıkladım. Hocam bir tepki vermemişti. Usulca yanına gittim, bir adım attım masasına doğru ve tekrar seslendim. Hocam kitabı iki avucu arasına almış sanki harfleri teker teker seçercesine gözleri ile satırlar arasında hızlıca akıp duruyordu. Haddimi aşarak tekrar seslendim. Tepki yoktu. Bu sefer korkmaya başladım. En son yanına yaklaştım ve elimle omzuna hafifçe dokundum. Bir an ürktü ve “Mehmet!” diye seslendi. Çok mahcup olmuşum. “Ne zamandan beri buradasın” dedi sessizce. “Hocam 2-3 dakikadır, kusura bakmayın bir an endişelendim” dedim. “Sen hiç kitap okudun mu?”

diye sordu kendisi. “Okudum hocam” dedim, tam okuduğum kitapların bir kaçını sayacaktım ki. “Sen kitap okumadın hayatında Mehmet. Kitap okumak ibadet gibidir. Allah’ın rızasını kazanmak, ilim yapmak için okuduğun zaman okumuş olursun bir kitabı. Tıpkı namaza durduğun gibi kendini etrafında olan bitenlerden arındırır, kitabın ruhuna verirsin. Ve tıpkı namaz kılan insana seslenmediğin gibi kitap okuyan insana da seslenmezsin. Bir kenara geçer onun ibadeti bitene kadar beklersin” dedi. “Nasihat ediyorum. Üzülüyorsun değil mi? Size kitap okumayı unutturdular. İnşaAllah sizin nesliniz yine kitap okuyan nesil olacak Mehmet. Milletin ve İslam âleminin akıbeti buna bağlı” dedi.”

Sezgin’in bir öğrencisinin “günde kaç saat çalışırsınız” şeklindeki sorusuna verdiği cevap da bu kadar önemli eserleri nasıl ortaya koyduğunu göstermesi açısından önemlidir: “Hafta sonu dahil her gün 7.30’da enstitüye giderim. Günde 17 saat çalışırım. Evden getirdiğim bir parça ekmek ve peynirle öğleni yaparım. Ama artık biraz tembelleştim, 14-15 saat ancak çalışabiliyorum. Benim çalışma yılım 365 gündür. Haftam 7 gündür. Ben Cumartesi, Pazar günü bile sabah 7.30’da enstitüdeyim. Bilim insanlarından buna yakın çalışma isterim. Eğer böyle yapamazsak modern Cumhuriyetimizi, modern ülkemizi kalkındıramayız.”

GAS isimli eser 1978 yılında, «asrın en büyük çalışması» olarak kabul edilmiş ve Sezgin’e Kral Faysal Ödülü verilmiştir. Sezgin almış olduğu bu ödülü finansman olarak kullanıp 1982 yılında Goethe Üniversitesi’ne bağlı olarak Arap İslam Bilimleri Tarihi Enstitüsü’nü ve 1983 yılında da Arap İslam Bilimleri Tarihi Müzesi’ni kurmuştur. Müzede İslam bilgilerinin 800 yıllık yaratıcı devrinde; astronomi, coğrafya, gemicilik, zaman ölçümü, geometri, optik, tıp, kimya, mineraloji, fizik, mimari, teknik ve harp tekniği sahalarındaki büyük keşif ve buluşların modellerini sergilemektedir. Müzede şu anda 800’den fazla alet sergilenmektedir. Bu eserleri tanıtıcı ma-

hiyette 5 ciltlik İslam’da Bilim ve Teknik isimli kitabı yazmıştır. Almanya’daki müzenin bir benzeri 2008 yılında “İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi” adıyla İstanbul’da Gülhane Parkı’nda açılmıştır. Bu müzenin faaliyetlerini desteklemek amacıyla 2010 yılında Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Araştırmaları Vakfı, 2013 yılında da Fatih Sultan Vakıf Üniversitesi bünyesinde Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Enstitüsü kurulmuştur.

Fuat Sezgin, neden İstanbul’da İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi kurduğu ile ilgili bir soruya şöyle cevap vermiştir: “Müslümanlar ilimler tarihindeki muazzam yerlerini bilmedikleri için yahut yanlış bildikleri için Avrupa Dünyası karşısında büyük bir aşağılık duygusu içindeler. Benim amacım onlara ecdatlarının, atalarının ilimler tarihindeki muazzam yerini öğretmek, onları bu aşağılık duygusundan kurtarmaktır, onları yapıcı yapmaktır. Onlara benlik duygusu vermektir. İşte bu müzeyle, öncelikle Türkler, mensubu buldukları medeniyetin ne kadar yüksek olduğunu görecekler.”

Uluslararası çeşitli akademilerin üyesi de olan Prof. Dr. Fuat Sezgin, yaşamı boyunca çok sayıda önemli ödül ve nişana layık görülmüş, Türkiye’de çeşitli Üniversitelerden Fahri Doktora almıştır. Ayrıca Sezgin, Almanya Birinci Derece Federal Hizmet Madalyası, Almanya Üstün Hizmet Madalyası, İran İslami Bilimler Kitap Ödülü, Hessen Kültür Ödülü ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü sahibidir.

İslam bilim ve düşünce tarihi üzerine çalışan Müslüman ve gayri müslim ilim çevrelerinin yakından tanıyıp eserlerinden istifade ettiği Mehmet Fuat Sezgin, ilme adanmışlık, tarih ve hakikate karşı kendini sorumlu hisseden bir şuur ve insani gücün sınırına dayanan çalışkanlıkla dolduran 94 yıllık ömrünü tamamlayarak 30 Haziran 2018 tarihinde vefat etmiştir.

Tavsiyeleri

Fuat Sezgin, Kuveyt Üniversitesi'nde vermiş olduğu bir konferans sonrasında öğrencilerin "Siz bu zor kitabı yazıyorsunuz, bize neler tavsiye ediyorsunuz?" şeklindeki soruları üzerine onlara şunları söylemiştir:

- 1 Gerçek bir züht. Yani dünyanın nimetlerinden feragat edebilmek!
- 2 "Sabr-ı cemil", yani güzel bir sabır.
- 3 Allah korkusu... Allah'ın bütün hareketlerimizi kontrol altında tuttuğunu bilme şuurunu tavsiye ederim.
- 4 Bir de masa başında oturmanızı ve okumanızı tavsiye ederim. Ancak bunu yaparken de aklınız dışarda dolaşmakta olmasın. Aklınızla, bedeninizle masanın başında oturup okumanızı tavsiye ederim. Ben bu kitapları yazarken bazen masa başında yorulduğum oluyor. Ara sıra

biraz dinlenmek istiyorum. Sonra hemen aklıma şu geliyor: "Vakit geçiyor vakit! Zaman geçiyor! Kendine nasıl zaman tanıyabilirsin!" diye kendime kızıyorum. Sonra hemen dinlenmeyi bırakır, kendimi yazmaya zorlarım. Yani okuyan, yazan, düşünen bir millet olmalıyız. Bunu tavsiye ediyorum."

Fuat Sezgin'e göre modern Avrupa medeniyeti aslında İslam medeniyetinin çocuğudur. Bu yöndeki düşüncelerini şu şekilde açıklamaktadır: "Her medeniyet kendinden öncekilerin devamıdır. Bugünkü Avrupa medeniyeti de İslam medeniyetinin belirli bir devirden sonra, başka iktisadi ve jeopolitik şartlar altında ortaya çıkan devamından ibarettir. Avrupa medeniyeti, İslam medeniyetinin çocuğudur. Birçok Avrupalı aydınının bunu kabullendiğini memnuniyetle görebiliyorum; ama büyük çoğunluk hâlâ bu hususta bir şey bilmiyor. Kendilerine bazı misaller verdiğinizde bunu dehşetle karşılıyor, inanmıyor ... Bilimin % 30'unu Yunanlılar üretti, Müslümanlar bunu % 80'e getirdi. Modern Batı öyle bir fırtına estirdi ki hepsinin üzerine perde çekerek her şeyi kendine mal etti."

YAĞMACI (Predatory) DERGİLER VE BİLİM

 Prof. Dr. Abdullah Atalar*

Bilimsel araştırmaların sonuçlarının ancak ciddi bir hakemlik süreci sonunda bilimsel dergilerde yayınlaması 17. Yüzyıldan beri bilimin gelişmesinde en önemli mihenk taşlarından biri olmuştur. Tipik olarak ciddi bir bilimsel bir dergiye sunulan bir çalışmayı dergi editörü ilk kalite testinden geçirdikten sonra değerlendirmeleri için konunun ustadı olduğunu bildiği üç ila beş kişiye yollar. Konunun uzmanı olan bu kişiler başka bir araştırmacıya ait bir çalışmayı incelemeyi, epeyce emek ve zaman gerekmesine rağmen, bilimin ilerlemesi için gerekli bir görev kabul ederek yaparlar.

---

* Rektör, Bilkent Üniversitesi

Bu hizmet için herhangi bir para talep etmeden gönüllülük esasına göre değerlendirmelerini alanına bağlı olarak 3 hafta ile 12 hafta içerisinde tamamlarlar. Cevaplandırmaları gereken en önemli sorular, sunulan çalışmanın doğru bir bilim olup olmadığı ve bilime kayda değer bir katkı yapıp yapmadığıdır. Tüm bu değerlendirme süreci sırasında editör hakemlerin isimlerini saklı tutar, ama hakem görüşlerini yazara yollar. Hakemler çalışmada kayda değer bir yenilik bulurlarsa, konunun daha iyi anlaşılması veya ufak hataların düzeltilmesi için bazı önerilerde bulunarak yazıda revizyon yapılmasını isterler. Çalışmanın yazarı, hakemlerin istedikleri değişiklikleri bir iki ay içerisinde tamamlayarak editöre geri yollar. Hakemlerin düzeltme isteklerini nasıl karşıladığını açıkça belirtir. Editör de çalışmanın düzeltilmiş halini hakemlere tekrar yollar. Eğer hakemler düzeltmeleri yeterli bulurlarsa editör çalışmanın bir makale şeklinde yayınlanmasını kabul eder. Hakemler düzeltmeleri yeterli bulmazlarsa tekrar düzeltme isteyebilirler. Bu durumda ikinci bir revizyon aşaması da olabilir. Yayına kabul edilen çalışma, gramer, formatlama, stil gibi kozmetik hatalarının düzeltilmesinin ardından dergide yayınlanır. Sonuç olarak, bir makalenin yayınlanması üç ay ile iki yıl arasında sürebilir. Öte yandan, hakemler çalışmada ciddi bir bilimsel hata bulursa veya çalışmadaki sonuçlar herhangi bir bilimsel dergide daha önce yayınlanmış olan bir makaleden tekrar ise bu bulgularını editöre bildirirler. Bu durumda makalenin yayınlanması kabul edilmez, reddedilir. İçinde bilimsel bir yanlış bulunmayan ama kayda değer bir yenilik içermeyen makaleler yayınlanmaz. Makalenin reddedilmesi için tek bir hakemin olumsuz görüşü bile yeterli olur.

Yukarda özetlenen makalelerin dergilere kabul edilmesi sürecinde gri bölgedeki makalelerde iki önemli hatanın yapılması söz konusu olabilir: ⁽¹⁾

1. Hatalı bir makaleyi yayın için kabul etmek
2. İyi bir makaleyi reddetmek

Bilim dünyası son yıllara kadar 1. hatayı yapmama adına 2. hatayı yapmayı göze alarak bilimin gelişmesini sağlamıştır. Uzman olmayan kişiler, konunun uzmanı olan kişiler tarafından ciddi bir değerlendirme yapıldığını bildikleri dergilerdeki makalelerin doğru olduğuna güvenmişler, sonuçlarını kullanmışlar ve bu sayede bilim ve insanlığın refahı hızla gelişmiştir. Bir bilimsel dergide yanlış bir sonucun yayınlanmış olması daha sonra ortaya çıktığında o dergi için utanç kaynağı olmuştur. Özellikle tıp gibi hayatî önem arz eden alanlarda, yanlış bilgi içeren makalelerin yayınlanması katastrofik sonuçlara yol açabileceğinden, bilimsel dergiler yanlış bilim içeren bir makaleyi yayınlamaktansa, belki de iyi olan bir makaleyi reddetmeyi tercih etmişlerdir. Az da olsa 1. hatayı yaptıklarında daha sonra o hatayı ortaya çıkaran veya düzelten kısa düzeltme makaleleri yayınlamışlardır.

Bilim dünyası daha evvel yayınlamış bir makalenin tekrarı niteliğinde olan bir çalışmanın yayınlanmasına izin vermeyerek yeniliği ilk bulan kişinin daha iyi tanınmasını sağlamış, literatürde gereksiz kalabalık olmasını önlemiş ve iyi bilimin sulandırılmasını engellemiştir.

Bir makalenin ciddi bir bilimsel dergide kabul edilmesi zor bir süreçtir. Üniversite öğretim üyelerinin bir üst dereceye yükseltilmeleri ancak bu süreçten birkaç kere geçerek kendilerini ispat etmeleri üzerine yapılmaktadır.

Birçok gelişmiş ülkede öğretim üyelerinin bu yükseltme işlemi tamamen gizli hakemlik süreci sonunda yapılmaktadır. Yükselmek isteyen bir adayın yayınladığı makaleleri içeren dosyayı üniversite, başka üniversitelerdeki ve adayla hiçbir ilgisi olmayan, tanınmış ve saygın öğretim üyelerine hakemlik için yollar ve kişi hakkındaki gizli görüşlerini sorar. Bu değerlendirme işlemi hakemler yine tamamen gönüllülük esasına göre bir para karşılığı olmadan yaparlar. Hakemler adayın makalelerinin bilime önemli bir yenilik getirip getirmediği ve yaptıkları

rının saygı görüp görmediği sorularına cevap verirler. Hakemlerin gizli mektuplarındaki görüşlerini okuyan ve adayla bir çıkar ilişkisi olmayan saygın öğretim üyelerinden oluşan bir üniversite komitesi adayın yükselip yükselmeyeceğine karar verir. Aynen makale kabulünde olduğu gibi burada da gri bölgede iki hata yapılabilir.

1. Yeterli olmayan bir kişiyi yükseltmek
2. Yeterli olan bir kişinin yükselmesini reddetmek

Saygın üniversiteler 1. hatayı yapmak yerine 2. hatayı yapmayı tercih etmişlerdir. 2. hatanın daha sık yapılıyor olması bir haksızlık gibi görünse de, bu sayede saygınlıklarını korumuşlar ve seçkin üniversiteler haline gelmişlerdir.

Türkiye'yi de kapsayan gelişmekte olan ülkelerin bulunduğu Doğu Avrupa ile Akdeniz ülkelerinde kayırmacılık kültürü yaygın olduğundan, üniversitelerde yükseltmelerde sadece makale sayısı veya atıf sayısı gibi daha kantitatif kriterler kullanılmaktadır. Kurulan jürilerde çoğunluğun oyu geçerli olmakta ve bu şekildeki bir sistemde kayırmacılık önlenmekte ama yukarıda listelenen 1. numaralı hataya daha çok rastlanılmaktadır.

Son Yıllardaki Gelişmeler

Dünyada yükseköğretime karşı talep artmış ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde çok sayıda yeni üniversite kurulmuştur. Bu üniversiteler, gelişmiş ülkelerindeki üniversiteleri model olarak almıştır. Gelişmiş üniversitelerde bilimsel dergilerde yayın yapmak yükselmeler için bir norm olduğundan yeni kurulmuş genç üniversiteler de kendi öğretim üyeleri için aynı sistemi kullanmak istemiş ve uluslararası bilimsel yayınları şart koşmuştur. Dolayısı ile son yıllarda tüm dünyada Üniversite öğretim üyelerinin yaptıkları araştırmaların sonuçlarını uluslararası bilimsel dergilerde makaleler halinde yayınlamak için büyük bir talep oluşmuştur. Öğre-

tim üyeleri sundukları çalışmalar en saygın klasik dergilerce reddedilince daha az saygın başka dergilere yönelmişlerdir.

Aşağıda anlatılan sebeplerden bu talep daha da büyümüş ve sonunda serbest piyasa ekonomisi devreye girerek talebi karşılamıştır. Fakat maalesef, sonuç istenmeyen ve etik olmayan bir yöne gitmiş bulunmaktadır. Bu yazıda bu talebin artış sebebi ve gittiği yön özetlenecektir.

Dünya Üniversite Sıralamaları

Times Higher Education ve QS gibi kuruluşların dünyadaki üniversiteler arasında bir sıralama yapmaya başladıkları 2011 yılından beri hemen tüm üniversiteler arasında bu sıralamalarda daha yüksek bir noktaya ulaşmak için bir yarış başlamıştır. Bu sıralamaların bazıları şunlardır:

1. Times Higher Education (THE)
2. Quacquarelli Symonds, QS
3. Shanghai Ranking, Academic Ranking of World Universities
4. Webometrics
5. Round University Rankings
6. Scimago
7. CWUR, Center for World University Rankings
8. US News
9. CWTS Leiden
10. Nature Index
11. U-Multirank
12. Unirank

Bu kuruluşlar sıralamalarını Üniversitelerden kaynaklı makale sayıları, alınan atıflar, öğrenci, öğretim

üyesi, uluslararası öğrenci sayıları, üniversitelerin gelirleri, işveren ve saygınlık anketleri gibi faktörlere bakarak yapmaktadır. Bazı kuruluşlar üniversite büyüklüğüne göre bir normalizasyon yapmakta, bazıları üniversite büyüklüğüne hiç bakmamaktadır. Sıralama için ihtiyaç duydukları sayılardan bazılarını kendileri kolayca elde etmekte, bazılarını ise doğrudan sıralamaya katılmak isteyen Üniversitelerden istemektedirler. Kullanılan kriterler bir Üniversitenin bütün boyutlarını göstermemekte ve bu bakımdan eleştirilmektedir⁽²⁾.

Üniversiteye girme yaşına gelen öğrenciler internet üzerinde üniversite seçmek için bir araştırma yapmaya başladıklarında karşılına bu kuruluşların sıralamaları çıkmaktadır. Üniversiteler kullanılan sıralama kriterlerini beğenmeseler ve eleştirse bile, özellikle yabancı öğrencileri çekmek için bu listelere bakmak ve ilgilenmek zorunda kalmışlardır.

Çoğu kar amacı ile kurulmuş olan bu sıralama kuruluşlarının kullandıkları kriterlerin en önemlilerinden biri üniversitelerce üretilen makale sayıları ve onlara alınan atıflardır. Bu amaçla Clarivate Analytics veya Elsevier bilimsel dergi yayın şirketine ait Scopus gibi endeksleme kuruluşlarının akademik yayınlarla ilgili verilerini kullanılmaktadır.

Üniversitelerin yayınladıkları makalelere aldıkları atıf sayısını kısa dönemde artırmak kolay olmasa da makale sayısını artırmak daha kolay erişilebilir bir amaç olmuştur. Dolayısı ile üniversite yöneticileri, üniversitelerinin makale sayılarını artırmaya çalışmışlar ve bunun için öğretim üyelerine yönelik değişik şekillerde teşvik mekanizmaları kurmuşlardır. Birçok gelişmekte olan ülkede, Üniversitelerde bir üst dereceye yükselmek makale sayılarına bağlanmış veya makale sayısına bağlı olarak parasal teşvik sistemleri kurulmuştur.

Bunun sonucu olarak, tüm dünyada bilimsel dergilerde makalelerini yayınlamak isteyen akademik insan sayısı artmış ve dergilere gelen makale başvurusu sayısı ve talep hızla yükselmiştir.

Bilimsel Dergi Yayıncıları

Springer-Nature ve Elsevier gibi çok sayıda bilimsel dergi çıkaran kuruluşlar, bu büyüyen talebi bir fırsata dönüştürmüşler ve çıkardıkları dergi sayılarını ve çeşitliliklerini daha da artırmışlardır. Ayrıca, Üniversite kütüphanelerinin çıkardıkları bu dergileri mecburen satın almak zorunda olduklarını hissettiklerinden dergilerinin fiyatlarını ve kar marjlarını süratli bir şekilde yükseltmişlerdir. Kütüphanelere dergilerini tek tek seçme olanağı vermeyip tüm dergilerini bir paket olarak satın almaya zorlamışlar, iyi dergilerinin yanında pek de iyi olmayan yeni dergilerini de satmışlardır.

Bir yandan akademik personelin yeni dergilere abone olma istekleri, bir yandan da artan dergi sayıları ve abonelik fiyatları arasına sıkışan Üniversite kütüphanelerinin bütçeleri birçok ülkede yetmez olmuş ve zor durumda kalmışlardır. Bazı ülkelerde Üniversite kütüphaneleri dergi şirketleri ile toplu pazarlık yapabilmek için birlikler kurmuşlar ve bu sayede masraflarını bir ölçüde dengelemeye çalışmışlardır.

Avrupa Birliği: Plan S

Üniversite kütüphanelerinin düştüğü bu finansal duruma bir çare bulmak isteyen Avrupa Birliği Plan S adı altında açık erişimli dergi inisiyatifini ortaya atmıştır.

Avrupa Birliği, yaptığı analizde var olan durumu şu şekilde özetlemiştir:

1. Projelerin araştırma desteği çoğunlukla kamu kaynaklarıdır.
2. Projeler maaşları çoğunlukla kamu kaynaklarıyla ödenen araştırmacılar veya öğretim elemanları tarafından yapılmaktadır.
3. Makaleler aynı araştırmacılar veya öğretim elemanları tarafından yazılmaktadır.

4. Bu makalelerin hakemlik hizmetleri, yine çoğunun maaşının kamu kaynaklarından karşılandığı öğretim üyeleri veya araştırmacılar tarafından hiçbir ücret almadan gönüllülük esasına dayalı olarak yapılmaktadır.
5. Bu makaleleri yayınlayan şirketlere yine kamu kaynaklarından kütüphaneler büyük paralar ödemektedir.

Proje desteğinin kamu kaynaklarından sağlandığı proje sonuçlarına ulaşmak için yine kamu kaynaklarından dergi şirketlerine yüksek paralar ödenmesi düzeltilmesi gereken bir yanlış olarak görünmüştür. Kamu kaynakları ile desteklenen proje sonuçlarının herkes tarafından kolayca ulaşılabilir açık erişimli olması gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle, Avrupa Birliği fonları ile desteklenen projelerin sonuçlarının kamuya açık bir şekilde yayınlanması gerektiği belirtilmiştir. Oysa abonelik usulü ile erişimi olan klasik bilimsel dergilere sadece bu dergilere yüksek abonelik meblağları ödeyebilen kütüphanelerden ulaşabilmektedir.

Hibrid Açık Erişimli Bilimsel Dergiler

Akademik dergi yayın şirketleri Avrupa Birliğinin bu isteğine bir ara çözüm üretmişlerdir. Klasik bir dergide yayına kabul edilen bir makalenin yazarlarına makale için bir açık erişim seçeneği sunulmaktadır. Açık erişim opsiyonu seçilmiş makalelere, dergiye abonelik gerekmeden internet üzerinden erişim sağlanmaktadır. Ancak, bunu sağlamak için yazarların dergiye bir para (1000 ile 3000 Amerikan doları aralığında) ödemeleri gerekmektedir. Sonuç olarak, hem abonelik ücretlerini hem de açık erişim ücretlerini toplayan bu hibrid dergiler sayesinde akademik dergi yayın şirketlerinin kârları daha da artmıştır.

Açık Erişimli Dergiler

Tüm dünyada bilimsel makaleleri yayınlamak için artan talep ve bu sistemden alınabilecek yüksek kâr

Tüm dünyada bilimsel makaleleri yayınlamak için artan talep ve bu sistemden alınabilecek yüksek kâr marjları birçok müteşebbisin iştahını kabartmış ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde çok sayıda akademik dergi yayın şirketi kurulmuştur. Bu şirketler dergilerini basılı olarak değil sadece internette kendi internet siteleri üzerinden yayınlamaktadır.

marjları birçok müteşebbisin iştahını kabartmış ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde çok sayıda akademik dergi yayın şirketi kurulmuştur. Bu şirketler dergilerini basılı olarak değil sadece internette kendi internet siteleri üzerinden yayınlamaktadır. Masraflarını karşılamak üzere de makale yazarlarından “makale işleme ücreti (article processing charge)” (APC) adı altında bir ücret talep etmektedirler. Bu ücretler tek bir makale için 3850 Avroya kadar varabilmektedir. Basılması istenen çalışmalar, yazarlar tarafından internet üzerinden sunulmakta, kısa sürede değerlendirilmesi yapılmakta ve yine çok kısa sürede internet üzerinden yayına girmektedir. Makaleye ulaşım kolay olduğundan açık erişimli dergilerde yayınlanan makalelerin daha çok atıf aldıkları tespit edilmiştir ⁽³⁾.

Birçok açık erişimli dergide hızlı yayını gerçekleştirmek için revizyon aşaması bulunmamakta ve sunulan makalelerin büyük çoğunluğu kabul edilmektedir. Oysa klasik bilimsel dergilerde yayın süreci en az üç ay sürmekte, bazı bilim alanlarında kabul süreci birkaç yıla kadar uzayabilmektedir.

Kâr amaçlı açık erişimli yayın yapan dergi şirketleri dergilerini indekslere sokmak için ellerinden geleni yapmışlardır. Endekslere girmek için gerekli şartları sağlamak çok zor değildir. Bu şartlar düzenli ya-

yın yapmak, yılda en az iki dergi sayısı çıkarmak gibi makale yayınlama talebinin fazla olmadığı eski dönemlerde ortaya konmuş ve ulaşması nispeten kolay hedeflerdir.

Bir bilimsel derginin etki faktörü (impact factor) kütüphanelerin abone olacakları dergileri seçmelerinde yardımcı olarak kullandıkları bir sayı olarak Institute of Scientific Information (ISI) kuruluşunun kurucusu olan Eugene Garfield ^(4,5) tarafından ortaya atılmıştı. Thomson Reuters şirketince üretilen bu sayılar Journal Citation Reports (JCR) şeklinde yayınlanmaktadır. Bu faktör dergide geçmiş iki yılda yayınlanan makalelere son yıl içerisinde yapılan atıfların geçmiş iki yılda yayınlanan makale sayısına bölümüyle elde edilen bir değerdir. Dolayısıyla önemli makalelerin yayımlandığı ve çok sayıda atıf alan makalelerin bulunduğu bilimsel dergilerin etki faktörleri yüksek olmaktadır. Bir bilimsel derginin endekslere alınma kriterleri arasında bu etki faktörü de bulunmaktadır. Etki faktörü, makale kabul süreçlerinin birkaç yıla kadar uzadığı alanları dezavantajlı duruma sokmakta, ancak kabul süreçlerinin kısa olduğu alanlarda anlamlı bir sonuç verebilmektedir. Bu sebeple 5 yıllık etki faktörü çok daha anlamlı olsa da yine ticari nedenlerle endeks şirketleri tarafından tercih edilmemektedir.

Akademik yükseltmeler sırasında bir adayın yazdığı makalelerin gerçek önemini bulmak, konuda uzmanlık gerektiren zor bir problem olduğundan makalelerin yazıldığı dergilerin etki faktörlerine bakmak, makalenin gerçek değerini göstermese de ⁽⁶⁾ kestirme bir yol olarak görülmüştür.

Akademik yükseltmeler için özgeçmişlerinde yayın sayısının artmasına ihtiyacı olan akademik insanlar açık erişimi sağlayan ve kısa sürede yayın yapan açık erişimli dergileri tercih etmeye başlamışlardır⁽⁷⁾. Yayın için gerekli olan APC'yi, eğer bunu masraf kabul eden bir projeleri varsa kolayca ödemişlerdir. Eğer uygun bir kaynakları yoksa, APC ücretini kısa sürede dönüşü olan kendi ceplerinden

Akademik yükseltmeler sırasında bir adayın yazdığı makalelerin gerçek önemini bulmak, konuda uzmanlık gerektiren zor bir problem olduğundan makalelerin yazıldığı dergilerin etki faktörlerine bakmak, makalenin gerçek değerini göstermese de kestirme bir yol olarak görülmüştür.

ödenebilecek mantıklı bir yatırım olarak görmüşlerdir: Makalenin yayınlanmasının ardından makale yazarları Üniversitenin veya ülkenin sağladığı akademik yayın teşviklerinden yararlanmakta ve belki de akademik yükseltmeleri gerçekleştirmektedir.

Manipülasyonlar

Bilimsel dergi yayınlama, bilimsel dergileri endeksleme ve bunlara bağlı olarak üniversiteleri sıralamaları işlerinin kâr amacı güden şirketler tarafından yapılması akademik hayatta istenmeyen etik dışı yollara sapılmasına sebep olmuştur.

Özellikle kendi ülkelerindeki genç nüfus azalan üniversiteler yabancı öğrencileri üniversitelerine çekmek için tanıtımlarını yapmak istemektedir. Üniversiteleri sıralama şirketleri gelirlerini çıkardıkları dergiler, organize ettikleri toplantılar ve konferanslar yoluyla elde etmektedir. Bu şirketler Üniversite yönetimlerine yaklaşıp dergilerinde verecekleri ilanların üniversitelerin tanınırlıklarına ve dolayısı ile sıralamalara pozitif bir etki yapacağını söyleyerek ilan geliri elde etmektedir. Bu şirketler ne kadar çok üniversiteyi sıralamalara sokabilirlerse o kadar çok gelir elde ettiklerini fark etmişlerdir. Daha çok üniversiteyi sıralamaya sokabilmek için daha az bilinen dergilerde yapılan yayınları da saymalarının kendi gelirleri açısından avantajlı olduğunu görmüşlerdir.

Bu amaçla daha seçici olan endeksler yerine dünyada yayınlanan hemen her dergiyi içine alan endeks sistemlerine geçmişlerdir. İlk yıllarda sadece 200 kadar üniversite sıralamalarına girerken yeni endekslerin kullanılmasıyla son yıllarda 1000 kadar üniversite sıralamalarına girebilmiştir. Sonuç olarak endekslerin seçiciliği azalmış ve hemen her bilimsel dergi endekslere girebilir duruma gelmiştir.

Endeks şirketleri de ne kadar çok bilimsel dergiyi endekslerine alırlarsa o kadar çok para kazandıklarını görmüşlerdir. Geçmiş yıllarda endekslere girmek erişilmesi çok zor bir amaç iken endekslerin seçiciliklerinin azalmasıyla endekse girmek daha rutin bir işlem haline gelmiştir.

Bunun sonucunda dünyadaki endekslenen bilimsel yayın sayısı üstsel bir şekilde artmaya devam etmiştir. Oysa bilimsel çıktılarda benzer şekilde üstsel bir artış olmamıştır. Bu kalabalık arasında hangi bilimsel yayının gerçekleri söylediği hangi bilimsel yayının uydurma veya geçersiz olduğunu anlamak güçleşmiştir.

Bilimsel yayın yapma konusundaki artan talepten faydalanan bilimsel yayın şirketleri çeşitli manipülasyonlar⁽⁸⁾ yaparak dergilerinin etki faktörlerini yükseltmişler ve yazarlardan istedikleri APC miktarını alma ve dolayısı ile kârlarını artırma yoluna gitmişlerdir⁽⁹⁾.

Etki faktörünü artırmak için çoğu etik olmayan aşağıdaki yöntemler⁽¹⁰⁾ dergiler tarafından kullanılmıştır:

1. Yayına kabul edilen makale yazarlarından makalelerindeki referans listesine o dergide veya kardeş dergilerde son iki yıl içerisinde benzer konularda çıkan diğer makaleleri koymalarını isteyerek şirketin dergilerindeki makalelere olan atıf sayısını artırmak
2. Uydurma yazarlara ait tekrardan ibaret makaleleri o dergide veya kardeş dergilerde yayın-

layarak bu makalelerdeki uzun referans listeleri yoluyla dergideki makalelere olan atıf sayısını artırmak

3. Derginin sahiplerinin veya editörünün yazar olduğu aynı veya kardeş dergilerde çok sayıda makale yayınlayarak o makalelerdeki uzun referans listelerin yardımıyla dergideki makalelere olan atıf sayısını yükseltmek
4. Hakikaten saygın olduğu bilinen araştırmacıların alanda son yıllarda yapılanları özetleyen "review" makalelerini APC istemeden ve davet usulü ile yayınlayarak dergideki ortalama atıf sayısını artırmak
5. Makaleyi kabul ettikten sonra internet sayfasından makaleyi hemen yayınlayıp atıf almaya başlamasını sağlamak, ama sayfa numarasını ve künyesini 6 ay sonra vererek resmi yayın tarihini geciktirmek: 2 yıllık etki faktörü süresini 2,5 yıla uzatmak

Bunlar ve bunlara benzer etik dışı metodları kullanan ve Türkiye'de yayınlanan bir dergi 31.67 etki faktörü sayısına ulaşmış, konusunda 78 dergi arasında dünyanın etki faktörü en yüksek dergisi olmuştur. Daha sonra bu derginin foyası ortaya çıkmış, yapılan şikayetler üzerine dergi endekslerden çıkarılmıştır.

Derginin bilimsel saygınlığını suni olarak artırmak için kullanılan yöntemler:

1. Hakikaten saygın olduğu bilinen araştırmacıları, kendilerinden hiçbir izin almadan derginin editörler listesine koymak.
2. İzin alınmadan oluşturulmuş bu saygın listeye diğer (belki daha az saygın) araştırmacıları asosiyeditör olarak davet edip daha kalıcı editörler listesi oluşturmak
3. Derginin merkezini saygınlığı ile bilinen İsviçre, İngiltere veya Almanya gibi yerlerde kurmak veya göstermek.

Bu dergi şirketlerinin bazıları 100 veya daha fazla dergi çıkarmakta, dergilerin etki faktörü arttıkça APC ücretini artırmakta, etki faktörü düşük dergiler için daha düşük APC talep etmektedirler.

Yağmacı Dergiler

Bilimsel dergi yayıncılığını bir hizmet olarak değil de hızlı para kazanma yolu olarak gören şirketlerin çıkardığı dergiler Jeffrey Beall tarafından 2011 yılında “predatory” dergiler⁽¹¹⁾ olarak tanımlanmıştır. Beall bu şekilde tanımladığı dergiler için kendi web sayfasında bir liste yayınlamış, bu yayıncılar tarafından tehdit edilmesi üzerine ve aleyhine dava açılmasından çekindiği için daha sonra bu listeyi yayından kaldırmıştır.

Bu dergiler, Türkçede yağmacı dergiler olarak adlandırılmıştır. Bu çeşit dergilerdeki Türkiye kaynaklı yayınlar açısından dünyada üçüncü olduğumuz bulunmuştur⁽¹²⁾. Bu şekilde adlandırılabilir dergi sayısının hızla arttığı ve 10,000’lerden fazla olduğu tahmin edilmektedir. Bu dergi şirketlerinin açık veya gizli uygulamaları aşağıdakilerden bir veya birkaçı olabilir^(13,14,15):

1. Potansiyel yazarlara “spam” e-postalar göndererek onları kendi dergilerinde makale yazmaya davet etmesi⁽¹⁶⁾
2. Makalelerin hakemlik sürecinden geçerek çok kısa bir zamanda (bir hafta ile iki ay arası) yayınlanacağına söz vermesi
3. Dergi isimlerinin çok geniş alanları kapsayacak jenerik isimler olması (“Journal of Medicine”, “Scientific Reports” veya “Scientific Data” gibi)
4. Dergi isimlerinin şirket operasyon merkezinin olmadığı bir ülkeyi anımsatması (Pakistan’da yayınlandığı halde ismi “British Journal of ...” diye başlayan dergi sayısı İngiltere’dekilerden daha fazladır)
5. Dergi isimlerinin saygın bilimsel dergilere benzemesi

6. İlan ettiği konu dışında ve/veya birbiriyle ilgili olmayan birçok farklı alanda makalelere yer vermesi
7. Yayın ilkelerinde açıkça makalelerde özgünlük, önem ve etki aranmadığını belirtmesi
8. Hakem sürecinin gerçekçi işletilmemesi
9. Kabul sonrasında yayın için para isteneceğini önceden belirtmemesi
10. Tanınmış araştırmacılara misafir editörlük ve onun sonucunda kazanılacak paranın belli bir oranını teklif etmesi
11. Dergiye sunulup kabul edilen yazıları yazar APC ücretini ödemediği için rehin tutması, yazarın geri çekmesine izin vermemesi veya bunun için ücret istemesi
12. Derginin bir sayısında kaç makale olduğunun belli olmaması; içindekiler listesinin bulunmaması

Nitekim bu dergiler scigen isimli bilgisayar programıyla üretilmiş saçma sapan makaleleri veya uydurma yazarlarca yazılmış uydurma makaleleri⁽¹⁷⁾ yayına kabul etmişler, hiçbir akademik saygınlığı olmayan uydurma kişileri editör olarak kabul etmişlerdir⁽¹⁸⁾. Bu durum APC isteyen bütün açık erişimli dergileri şüpheli durumu düşürmüştür^(19,20).

Bilimin Geleceği için Tehlike

Yağmacı dergiler ise hemen hiçbir makaleyi reddetmediklerinden yukarıda belirtilen 1. hatayı çok sayıda yapmakta ve bilimin geleceği için büyük bir tehlike oluşturmaktadırlar. Yanlış veya tekrar bilgilerle dolu makalelerin yayınlanması literatürü kalabalıklaştıracak, hakiki bilimsel makalelerin bu kalabalık içinde kaybolmasına yol açacak, bilimi kirliletecek ve bilimin gelişmesine engel olacaktır⁽²¹⁾.

Maalesef, yağmacı yöntemin iyi para yaptığını gören ve müşterilerini bu yağmacı dergi şirketlerine kaptırdığını düşünen, saygın oldukları düşünülen klasik dergi yayın şirketleri de aynı yöntemleri kullanmaya başlamışlardır.

Springer-Nature şirketi tarafından yayınlanan ve abonelik usulü ile çalışan yüzlerce saygın dergi bulunmaktadır: Nature, Nature Cancer, Nature Cell Biology, Nature Chemistry, Nature Genetics, Nature Medicine, Nature Photonics, Nature Materials, Nature Physics, ... Bunlardan Nature dergisi şirketin amiral gemisi olup hakikaten etkisi büyük ve önemli makaleleri yayınlayan ve ret oranı çok yüksek olan klasik bir dergidir.

Yukarda sayılan diğer dergiler ise aynı şirketin daha spesifik konularda yayın yapan yine yüksek etkili makalelerin yayınlandığı saygın klasik dergilerdir. Bu dergilerde yayın yapmak için bir APC ödemek gerekmez. Ama kütüphaneler bu dergilere abone olmak için yüksek abonelik bedelleri öderler. Bu dergilerde yayınlarının çıkması hemen her araştırmacının hayalindedir. Dolayısı ile bu dergilere çok sayıda makale, yayınlanmak amacı ile sunulmaktadır. Bir hakemlik süreci sonucunda eğer makale ret alırsa, Springer-Nature şirketi yazarlara şöyle bir olanak sunmaktadır: “Makalenizi (yine aynı şirkete ait) Nature Communications veya Scientific Reports dergilerine transfer edelim. Hakem

değerlendirmeleri zaten hazır. O dergilerde kısa zamanda yayınlanabilir.” Önerilen bu dergiler açık erişimli dergiler olup APC miktarları sırasıyla 3850 Avro ve 1370 Avrodur. Nature Communications dergisi isminde “Nature” geçtiği için daha saygın bir dergi olarak algılanmaktadır. Bu derginin web sayfasında derginin Fen, Mühendislik, Tıp ve Sosyal Bilimler gibi hemen her alandan makaleleri kabul ettiği yazılmıştır! Dünyanın en yüksek etki faktörüne sahip açık erişimli dergisi olduğu vurgulanmaktadır. Scientific Reports ise aynı şirketin bir alt düzey başka bir dergisidir. Bu derginin web sayfasında açıkça makalelerin kabul edilmesi için orijinal, yenilik içeren, önemli veya etki faktörü yüksek olmasının gerekmediği, başkalarının yaptığının aynısını yapan tekrarlama (replication) makalelerin veya negatif sonuçları raporlayan makalelerin kabul edileceği yazmaktadır. Her alandan makale kabul eden bu dergide ciddi bir hakemlik sürecinin mümkün olmadığı bellidir. Zaten derginin web sayfasında “makalenin önemli olup olmadığını derginin hakemlerinin değil, daha sonra makaleyi okuyup değerlendirecek olan bilim dünyasının belirleyeceği” yazmaktadır. Bazı dergiler bu uygulamayı “sound science” (yanlış olmayan bilim anlamında) nitelendirip sanki yeni ve iyi bir şeymiş gibi gösterip rasyonalize etmeye çalışmaktadırlar. Oysa, bu yukarda bahsedildiği gibi bilimsel bir kirlilik ve gereksiz bir kalabalık yaratmaktadır.

Yağmacı dergiler hemen hiçbir makaleyi reddetmediklerinden bilimin geleceği için büyük bir tehlike oluşturmaktadırlar. Yanlış veya tekrar bilgilerle dolu makalelerin yayınlanması literatürü kalabalıklaştıracak, hakiki bilimsel makalelerin bu kalabalık içinde kaybolmasına yol açacak, bilimi kirliletecek ve bilimin gelişmesine engel olacaktır. Maalesef, yağmacı yöntemin iyi para yaptığını gören ve müşterilerini bu yağmacı dergi şirketlerine kaptırdığını düşünen, saygın oldukları düşünülen klasik dergi yayın şirketleri de aynı yöntemleri kullanmaya başlamışlardır.

Benzer şekilde teorik olarak kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan IEEE'nin de yüzlerce saygın klasik dergisinin yanında bir tane açık erişimli ve APC isteyen bir dergisi bulunmaktadır: IEEE Access. Bu derginin web sayfasında derginin makaleleri hızlıca yayınlaması için bir revizyon aşamasının bulunmadığı, en geç dört hafta içinde kabul/ret kararının geleceği yazılmıştır. Açıkça olmasa da, IEEE'nin klasik dergilerinde makalelerini yayınlamayı başaramayanların (ret almış olurlarsa) bu dergiye yönelmeleri tavsiye edilmektedir. Bu dergideki makalelerin orijinal olması gerekmemekte, makalenin içinde açıkça yanlış bir şeyler yoksa negatif sonuçlar içerse bile yayınlanabilmektedir. Maalesef, IEEE gibi saygın bir kuruluş ta son yıllarda esen bu kuvvetli rüzgara teslim olup kendi alt dallarında APC isteyen açık erişimli dergi çıkarmaya hazırlanmaktadır.

Çıkar Çelişkisi

APC isteyen "gold open access" modeli ile çalışan dergilerin en önemli probleminin çıkar çelişkisi olduğu düşünülmektedir^(22, 23). Dergi editörü yayınlanması için sunulan bir makaleyi beğenmeyerek reddettiğinde önemli bir gelirden vazgeçmek zorunda kalmaktadır. Gelirden vazgeçmek istemiyorsa, makaleyi beğenirse bile kabul etmek zorundadır. Oysa, klasik bir dergide bu şekilde bir çıkar çelişkisi oluşmamaktadır. Klasik bir dergi gelirini yazarlardan değil, üçüncü bir şahıs olan kütüphanelerden elde ettiğinden beğenmediği bir makaleyi reddettiğinde bir gelir kaybına uğramamaktadır. Aksine, bu yolla saygınlığını artırmakta ve kütüphaneler sadece saygınlığı ve seçiciliği yüksek olan dergilere abone olmak istediğinden kütüphaneler tarafından alınma ihtimali yükselmektedir.

Yazarlardan APC istediği için kaçınılmaz ve açık bir şekilde çıkar çelişkisi olan bir derginin yayınladığı makalelerin sıkı bir hakemlik sürecinden geçtiğine

nasıl güvenilebilir? Teorik olarak kar amacı gütmeyen IEEE gibi kuruluşların çıkardığı ve APC isteyen dergilerde bile bu çıkar çelişkisinin varlığını hissetmek mümkündür. Bu sebeple APC isteyen açık erişimli dergilerdeki makalelerin hepsinin doğru bilim içerdiğine dair güven kalmamıştır.

Üniversitelerarası Kurul Kararı

Bu konuyu irdeleyen Üniversitelerarası Kurul 10 Ocak 2019 tarihli toplantısında Açık erişimli dergilerin, makaleleri kabul ettikten sonra yayınlamak için zorunlu "makale işleme ücreti" (Article Processing Charge - APC) veya diğer adlar altında para istemeleri durumunda, bir çıkar çelişkisi olduğu için bu dergilerdeki makalelerin bir akademik performans ölçütü olarak kabul edilmemesinin Yükseköğretim Kuruluna önerilmesine karar vermiştir.

Çıkar Çelişkisi olmayan Açık Erişimli Dergi Modelleri

Açık erişimli bilimsel dergi modelinin kolay erişim, düşük maliyet gibi birçok avantajı bulunmaktadır. APC istemeyen ve saygınlığını ispat etmiş açık erişimli dergiler, yukarıda belirtilen çıkar çelişkisini içermediğinden, araştırmacıların çalışma sonuçlarını yollamayı tercih ettikleri mecralar olacaktır. Bu dergilerin masrafları, kendilerini çıkaran ve destekleyen kamu kuruluşları veya vakıflar tarafından karşılanmakta, yazarlardan bir ücret istenmemektedir. Örneğin, TÜBİTAK tarafından çıkarılan dergilerin hepsi açık erişimlidir ve APC istemediği için herhangi bir çıkar çelişkisi yoktur. Benzer şekilde İstanbul Üniversitesince çıkarılan dergiler de açık erişimli APC istemeyen dergilerdir.

"Yazar öder" sistemini kullandığı halde çıkar çelişkisi olmayan bir model de derginin parayı yazarından makaleyi kabul ettikten sonra değil, makalenin sunumu aşamasında "başvuru ücreti" olarak

isteyen modeldir⁽²⁴⁾. Bu sistemde editör makaleyi reddetse de bir para kaybına sebep olmayacak, iyi olmayan bir makaleyi kabul etmek ek bir gelir sağlamayacak ve bir çıkar çelişkisi oluşmayacaktır. Üstelik bu sistemde başvuru ücretini makaleleri ret olanlar da ödeyeceğinden başvuru ücretinin çok daha az olma ihtimali yüksektir. Örneğin, bugün %50 kabul oranı ile çalışıp 600 USD APC isteyen yağmacı olmayan iyi niyetli açık erişimli bir dergi tüm başvurulardan 300'er USD başvuru ücreti olarak yine aynı geliri elde edecektir. Makalesi kabul edilenlerin, makalesi reddedilenler için yapılan masrafları haksız bir şekilde karşılamak zorunda kalmadıkları daha adaletli bir yayın sistemi olacaktır. Yazarlar ret edildikleri takdirde başvuru ücretinin boşa gideceğini bildiklerinden çalışmalarını tamamen hazır olmadan dergilere yollamayacaklar

veya araştırmanın kalitesiyle orantılı saygınlıktaki dergilere başvuracaklardır. Dergi şirketi her makale başvurusundan ücret alacak, ancak sadece iyi makaleleri yayın için kabul edecektir. Nitekim Üniversitelerarası Kurul kararı bu çeşit dergileri akademik performans ölçütü olmayacak dergiler arasına koymamıştır. Bilimsel dergi şirketleri bu metodu kullanırlarsa başvuruların azalacağını ve sonuçta gelirlerinin düşeceğini düşünerek pek tercih etmemektedir. Fakat bu yolu tercih eden ve nispeten düşük başvuru ücretleri ile çalışan açık erişimli ⁽²⁵⁾ dergiler bulunmaktadır. Benzer şekilde, Journal of Finance (150 USD), Journal of Economic Dynamics and Control (125 USD), International Review of Financial Analysis (175 USD) gibi nispeten düşük bir başvuru ücreti isteyen çok saygın klasik bilimsel dergiler mevcuttur.

Sonuç

Abonelik usulü çalışan klasik dergi modelinden, açık erişimli dergi modeline geçiş kaçınılmaz bir şekilde ve hızla gerçekleşmektedir. Açık erişimli dergiler için bir çıkar çelişkisi içermeyen, düşük gelirli ülkelerdeki araştırmacıları dezavantajlı duruma sokmayan, bilimi kirlilemeyecek, bilimin sağlıklı gelişmesine mani olmayacak ve literatürü gereksiz kalabalıklaştırmayacak doğru modelin kullanılması elzem görünmektedir.

Konu ile İlgili Makaleler

- ⁽¹⁾ P. G. Beninger, J. Beall ve S. E. Shumway, «Debasing the Currency of Science: The Growing Menace of Predatory Open Access Journals,» *Journal of Shellfish Research*, cilt 35, no. 1, 2016.
- ⁽²⁾ P. Marope, P. J. Wells ve E. Hazelkorn, *Rankings and Accountability in Higher Education: Uses and Misuses*, Paris: Unesco Publishing, 2013, p. 306 pages.
- ⁽³⁾ R. C. Doty, «Tenure-Track Science Faculty and the Open Access Citation Effect,» *Journal of Librarianship and Scholarly Communication*, cilt 1, no. 3, 2013.
- ⁽⁴⁾ E. Garfield, «Citation indexes for science; a new dimension in documentation through association of ideas,» *Science*, no. 122, pp. 108-111, 1955.
- ⁽⁵⁾ E. Garfield, «Citation analysis as a tool in journal evaluation,» *Science*, no. 178, pp. 471-479, 1972.
- ⁽⁶⁾ P. O. Seglen, «Why the impact factor of journals should not be used for evaluating research,» *BMJ*, cilt 314, p. 497, 1997.
- ⁽⁷⁾ S. Harnad, T. Brody, F. Vallieres, L. Carr, S. Hitchcock, Y. Gingras, C. Oppenheim, H. Stamerjohanns ve E. Hilf, «The green and the gold roads to Open Access,» *Nature Web Focus*, 2004.
- ⁽⁸⁾ K. Moustafa, «The disaster of the Impact Factor,» *Science and Engineering Ethics*, cilt 2015, no. 1, pp. 139-142, 2015.
- ⁽⁹⁾ M. Stratford, «Predatory Online Journals Lure Scholars Who are eager to Publish,» *Chronicle of Higher Education*, cilt 58, pp. pA1-A8p, 2012.
- ⁽¹⁰⁾ D. Djuric, «Penetrating the omerta of predatory publishing: the Romanian connection,» *Science and Engineering Ethics*, cilt 21, pp. 183-202, 2015.
- ⁽¹¹⁾ J. Beall, «Predatory publishers are corrupting open access,» *Nature*, cilt 489, p. 179, 2012.
- ⁽¹²⁾ S. B. Demir, «Predatory journals: Who publishes in them and why?,» *Journal of Informetrics*, cilt 12, pp. 1296-1311, 2018.
- ⁽¹³⁾ C. W. Carroll, «Spotting the Wolf in Sheep's Clothing: Predatory Open Access Publications,» *Journal of Graduate Medical Education*, cilt 8, no. 5, pp. 662-664, 2016.
- ⁽¹⁴⁾ H. t. Have ve B. Gordijn, «Publication ethics: science versus commerce,» *Medicine, Health Care and Philosophy*, cilt 20, no. 2, pp. 159-161, 2017.
- ⁽¹⁵⁾ B. Delahunt, H. Samaratunga ve L. Egevad, «The decline of medical publishing: the rise of the pseudo-journal,» *Pathology*, cilt 49, no. 7, pp. 673-374, 2017.
- ⁽¹⁶⁾ A. H. Chambers, «How I became easy prey,» *Science*, cilt 365, no. 6440, p. 602, 2019.
- ⁽¹⁷⁾ J. Bohannon, «Who's Afraid of Peer Review?,» *Science*, cilt 342, no. 6154, pp. 60-65, 2013.
- ⁽¹⁸⁾ P. Sorokowski, E. Kulczycki, A. Sorokowska ve K. Pisanski, «Predatory journals recruit fake editor,» *Nature*, cilt 543, pp. 481-483, 2017.
- ⁽¹⁹⁾ C. Shen ve B.-C. Björk, «Predatory open access: a longitudinal study of article volumes and market characteristics,» *BMC Medicine*, cilt 13, p. 230, 2015.
- ⁽²⁰⁾ C. Haug, «The Downside of Open-Access Publishing,» *The New England Journal of Medicine*, cilt 368, pp. 791-793, 2013.
- ⁽²¹⁾ M. M. Boumil ve D. N. Salem, «In ... and Out: Open Access Publishing in Scientific Journals,» *Quality Management in Health Care*, cilt 23, no. 3, pp. 133-137, 2014.
- ⁽²²⁾ D. N. Salem ve M. M. Boumil, «Conflict of Interest in Open Access Publishing,» *The New England Journal of Medicine*, cilt 369, p. 491, 2013.
- ⁽²³⁾ J. Beall, «Medical Publishing Triage - Chronicling Predatory Open Access Publishers,» *Annals of Medicine and Surgery*, cilt 2, no. 2, pp. 47-49, 2013.
- ⁽²⁴⁾ T. Vines, «Plan T: Scrap APCs and Fund Open Access with Submission Fees,» 20 September 2018. [Çevrimiçi]. Available: <https://scholarlykitchen.sspnet.org/2018/09/20/plan-t-scrap-apcs-and-fund-open-access-with-submission-fees>. [Erişildi: 11 05 2019].
- ⁽²⁵⁾ B. U. Nwachukwu, W. W. Schairer, C. So, J. L. Bernstein, J. Herndon ve E. R. Dodwell, «The early impact of an administrative processing fee on manuscript submissions at the *Journal of Bone and Joint Surgery*,» *Journal of Bone and Joint Surgery*, cilt 98, no. 19, p. e82, 2016.

100. Yılında...

PARİS BARIŞ KONFERANSI

 Prof. Dr. Ömer Turan*

Birinci Dünya Savaşı, 1914 yılında bir Avrupa Savaşı olarak ortaya çıktı. Bir alev topu gibi kısa bir sürede dünyanın hemen her yerini sardı. Dört yıl içinde yaklaşık 65 milyon asker cepheye sürüldü. 1918 yılının sonbaharında savaş sona ererken ortaya çıkan bilanço çok ağırdı. 8,5 milyon kişi ölmüş; 21 milyondan fazla kişi yaralanmış, yaklaşık 7.7 milyon kişi esir düşmüş ve kaybolmuştu. Sivil kayıplar bu hesaba dahil değildi. Savaşın mali yükü de hesaba katılmamıştı. Bu savaşın, II. Dünya Savaşı öncesinde tarihin kaydettiği en yıkıcı savaş olduğunu söylemek kafidir.

Ortaya çıkan enkazın dışında, savaş, sayısız etnik ve dini grubu uzunca bir zaman yönetimi altında bulunduran dört büyük imparatorluğun da çöküşüne neden oldu. Birinci Dünya Savaşı'nın arifesinde Avusturya Ma-

---

* ODTÜ Tarih Bölümü

caristan İmparatorluğu'nun seferberlik emirleri on beş dilde yayımlandı. Diğer imparatorluklar da farklı değildi. Savaşın sonunda, bütün bu imparatorluklar ve toprakları parçalandı. İnsanoğlunu bu türden bir felakete karşı korumak ve dengeli bir dünya düzeni kurmak amacıyla bazı düşünür ve siyasiler, savaşın son yıllarında çareler düşünmeye ve fikirler geliştirmeye başladılar. Ocak 1918'de ilan edilen ABD Başkanı Wilson'un on dört prensibi bunların en bilinenidir. Adalet, self-determinasyon ve açık diplomasi, bu yıllarda yapılan her konuşma veya manifestoda yer alan sihirli sözcüklerdi.

1918 sonbaharında yapılan ateşkes antlaşmalarından sonra, barış konferansı için bir yer arayışına girildi. Başta hem İngilizler hem de Amerikalılar konferansın Paris'te düzenlenmesini istemediler. Belçika üzerinde duruldu. Konferansın Paris'te olması konusunda Fransa'nın ısrarlarına dayanamadılar, kabul etmek zorunda kaldılar. Paris, son 50 yılda Almanlar tarafından iki kez tehdit edilmişti. Versay, son savaşta İtilaf Devletleri Üst Savaş Konseyi Kargahı olmuştu.

İtilaf liderleri, gayri resmi olarak 12 Ocak 1919 tarihinde Paris'te toplanarak konferansın organizasyonunu ve işleyiş biçimini görüştüler. 18 Ocak'ta konferans başladığında, özellikle konferansın ilk aylarında, Paris dünyanın merkezi oldu. O zamana kadar dünyanın gördüğü en geniş katılımlı diplomatik toplantıydı. Dünyanın dört bir yanından binlerce insan - 27 davetli ülkenin delegeleri, yetkilileri, uzmanları ve azınlık grupların temsilcileri, işçi birliklerinden kadın örgütlerine kadar çok sayıda örgütün temsilcileri veya temsilci grupları ve gazeteciler - Paris'te bir araya geldiler. Kâtip ve sekreterler hariç sayıları 200 kadar olan İngiliz delegasyonu için beş ayrı otel kapatıldı. Amerikan delegasyonunun sayısı da İngilizlerinkine yakındı. Konferansın başkanlığını ev sahibi olarak Fransız Başbakanı Georges Clemenceau yürütüyordu.

Konferansı Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve İtalya düzenliyordu. İttifak Devletlerinin

Bir felakete karşı korumak ve dengeli bir dünya düzeni kurmak amacıyla bazı düşünür ve siyasiler, savaşın son yıllarında çareler düşünmeye ve fikirler geliştirmeye başladılar. Ocak 1918'de ilan edilen ABD Başkanı Wilson'un on dört prensibi bunların en bilinenidir. Adalet, self-determinasyon ve açık diplomasi, bu yıllarda yapılan her konuşma veya manifestoda yer alan sihirli sözcüklerdi.

delegeleri konferansa davet edilmedi. Sovyet Rusya bile çağrılmadı. Konferans İtilaf Devletlerinin bir faaliyetiydi.

Konferansta bütün devletler eşit bir şekilde temsil edilmediler. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya'nın genel kurulda beşer sandalyesi vardı. Belçika, Brezilya ve Yugoslavya'nın üçer; Çin, Çekoslovakya, Yunanistan, Hicaz, Polonya, Portekiz, Romanya ve Siyam (Tayland)'ın ikişer; Bolivya, Küba, Ekvador, Guatemala, Haiti, Honduras, Liberya, Nikaragua, Panama, Peru ve Uruguay'ın ise birer sandalyesi bulunuyordu. Konferans genel kurulu en önemli kararların alındığı bir yer değildi. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya'nın başkanları/başbakanları ve dışişleri bakanlarından oluşan Onlar Konseyi'nin ya da Yüksek Konsey'in kararlarının resmi olarak onaylandığı yerd. Onlar Konseyi, konferansın temel karar alma mercii idi ve her gün toplanıyordu. Aynı gün birden fazla toplandı da oluyordu. Mart sonunda, Japonya Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Onlar Konseyi'nden ayrıldı. Amerikan, İngiliz, Fransız ve İtalyan liderler de Dörtler Konseyi'ni kurdu. Çoğu zaman kendi kendilerine çalıştılar, ihtiyaç duydukça bakanlarını toplantıya çağırdılar. Bu beş ülkenin dışişleri bakanları da aynı zamanda konferansın ayrı bir organı şeklinde çalıştı ve onlara da Beşler Konseyi adı verildi.

Bu teşkilat yapısı, Versay Antlaşması imzalanıncaya kadar devam etti.

Paris Barış Konferansı'nın iki önemli görevi vardı: Birincisi bu türden bir savaşın tekrar etmemesini sağlamak üzere yeni bir dünya düzeni kurmaktı. Genç bir İngiliz diplomat olan Harold Nicholson "Paris'e gidiş gayemiz sadece savaşı sonlandırmak değil aynı zamanda Avrupa'da yeni bir düzen kurmaktır. Biz sadece Barış için değil Ebedi Barış için hazırlık yapıyoruz" diyordu. Bu görüşler, barış yapmak için Paris'e gelen birçok diplomat ve uzman tarafından da paylaşılıyordu. Başkan Wilson'a göre, Milletler Cemiyeti'nin kurulması, savaşa başvurulmadan sorunların çözülebileceği bir sistemin temel taşıydı. Bu kuruluşun sihirli enstrümanı ise açık diplomasiydi. Alman kolonilerinden Orta Doğu'daki Osmanlı topraklarına kadar Cemiyetin yürüteceği çok sayıda iş vardı ve barış konferansının hatalarının düzeltilmesi de bunlardan biriydi. Diğer İtilaf liderleri, Wilson kadar iyimser değillerdi. Lloyd George, Cemiyet taraftarıydı ancak etkinliği konusunda endişeliydi. Clemenceau açık bir şekilde "Cemiyeti sevdim ancak ona güvenim yok." demişti. Konferans, 25 Ocak'ta Milletler Cemiyeti komisyonunu kurdu. Cemiyetin taslak tüzüğü, 14 Şubat'ta konferansın genel kurulu-na sunuldu. Bir takım değişikliklerle konferans genel kurulu, 28 Nisan'da tüzüğü onayladı.

Milletler Cemiyeti'nin kurulmasının yanı sıra konferansın ilk aylarında manda sorunu da ele alındı. İtilaf Devletleri, savaş öncesi Afrika ve Pasifik adalarındaki kolonilerin Almanya'ya geri verilmesini istemiyorlardı. Netice olarak, Başkan Wilson, bu kolonilerin yönetim sorumluluğunun bir manda biçiminde Milletler Cemiyeti tarafından üstlenilmesi gerektiğini bildirdi. Bu, söz konusu bölgenin ilhakı ya da kolonileştirilmesi anlamına gelmiyordu. Mandalar, Milletler Cemiyeti'ne doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bir tür yedd-i eminkti. Wilson, Lloyd George, Clemenceau ve Orlando arasında uzun müzakereler sonunda eski Alman kolonilerinin mandalıklarına dair Mayıs başında bir anlaşmaya varıldı. 1920 yılın-

Genç bir İngiliz diplomat olan Harold Nicholson "Paris'e gidiş gayemiz sadece savaşı sonlandırmak değil aynı zamanda Avrupa'da yeni bir düzen kurmaktır. Biz sadece Barış için değil Ebedi Barış için hazırlık yapıyoruz" diyordu. Bu görüşler, barış yapmak için Paris'e gelen birçok diplomat ve uzman tarafından da paylaşılıyordu.

da kurulan Milletler Cemiyeti'nin, önceden yapılmış olan bu paylaşırma işlemine dair yaptığı tek şey onaylamak oldu. İdealist açıklamalara rağmen mandaların ilhaktan pek bir farkı yoktu. Mandater devletler, Milletler Cemiyeti'ne yıllık rapor göndermenin haricinde bu toprakları istedikleri gibi yönettiler.

Konferansın ikinci gayesi, yenilen devletlerle barış antlaşmaları imzalamaktı. İttifak Devletlerinin temsilcileri konferansa davet edilmediler. Barış şartları onların giyabında hazırlandı. İtilaf Devletlerinin liderleri, barış şartları üzerinde çalışırken, sınırlar, silahsızlanma, tazminat, azınlık hakları, sosyal haklar vb konuları aylarca müzakere ettiler. Taslak antlaşma tamamlanmak üzere iken, yenilen devletlerin temsilcileri Paris'e çağrıldı. Haftalarca ve aylarca otellerinde beklemek zorunda kaldılar. Paris'te serbestçe hareket etmelerine izin verilmedi. Diğer temsilcilerle dahi konuşamadılar. Taslak antlaşma tamamlanınca, temsilciler çağrıldı, metin ellerine verilerek kısıtlı bir süre içerisinde görüşlerini yazılı olarak sunmaları istendi. Temsilcilere müzakere etme hakkı verildi. Onlardan beklenen sadece ülkelerinin antlaşmaya verdiği cevapları iletmektir. Daha sonra, İtilaf Devletleri liderleri, yenilen ülkelerin itiraz ve yorumlarını ele aldılar ve ufak değişikliklerle antlaşmaya son halini verdiler. Mağluplar kabul etmek ya da reddetmek durumundaydılar. Hepsi kabul etti.

Barış antlaşması olarak Konferansın ilk meyvesi, 28 Haziran'da Versay'ın Aynalı Salonu'nda imzalanan Versay Antlaşması oldu. Almanlarla bu antlaşmayı imzaladıktan sonra Wilson ve Lloyd George Paris'ten ayrıldı. Orlando ise imzalanmasını bile beklemedi. Milletler Cemiyeti'nin ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün kurulması, mandaların dağıtılması ve Almanya ile antlaşma yapılması Konferansın ilk altı ayında tamamlanan önemli görevlerdi. Bunlara ilaveten, diğer antlaşmaların esasları da hazırlandı. Avusturya, Macaristan, Bulgaristan ve Osmanlı Devleti ile yapılacak antlaşmaları, dışişleri bakanları ve diplomatlar yürüttü. Gerektikçe Washington, Londra ve Roma'daki liderleri ile görüştüler.

Konferansın ne zaman sona erdiği konusunda mutabakat yoktur. Bazı kaynaklar, konferansın, Versay Antlaşması imzalanınca bittiğini ileri sürmekte, bazıları da Ocak 1920'ye kadar konferansın çalışır konumda olduğunu ve zor konuların özel konferanslarla çözüme kavuşturulduğunu belirtmektedir. Konferansın, nihai olarak Almanya ile Versay Antlaşması (28 Haziran 1919), Avusturya ile Sen-Germen Antlaşması (10 Eylül 1919), Bulgaristan ile Nöyyi Antlaşması (27 Kasım 1919), Macaristan ile Triyanon Antlaşması (4 Haziran 1920) ve Osmanlı Devleti ile Sevr Antlaşması (10 Ağustos 1920)'ni yaptığını belirterek, süresini 1920 Ağustosuna kadar uzatanlar da vardır. Bütün bu barış antlaşmalarının hazırlama süreci aynı olduğundan, son görüş daha makul görünmektedir. Konferansın Ocak 1920'ye kadar sürdüğünü ve çözümünü zor sorunlar için özel konferanslar düzenlendiğini söyleyenler de, savaş sonrası imzalanan beş antlaşmanın Paris Barış Konferansı'nın ürünü olduğunu kabul ederler.

Barış şartlarını ve yeni dünya düzenini kendilerine göre belirlemek isteyen İtilaf Devletleri, Paris Barış Konferansı'nı düzenledi. Nerede ve ne zaman toplanılacağını, kimlerin katılacağını onlar belirledi. Konferansa sadece muzaffer İtilaf Devletleri katıldı, mağlup devletler davet edilmedi. İtilaf Devletlerinin genel kuruldaki sandalye sayıları bile eşit değildi.

Konferansın ne zaman sona erdiği konusunda mutabakat yoktur. Bazı kaynaklar, konferansın, Versay Antlaşması imzalanınca bittiğini ileri sürmekte, bazıları da Ocak 1920'ye kadar konferansın çalışır konumda olduğunu ve zor konuların özel konferanslarla çözüme kavuşturulduğunu belirtmektedir.

Konferansın başında Onlar Konseyi ana karar mercii iken daha sonraları onun yerini Dörtler Konseyi aldı. İtalya bir süreliğine konferansı terk etti ve ABD, İngiltere ve Fransa liderleri, konferansı devam ettirdiler. Karar alıcıların, resmi ve gayri resmi oturumlarının sınırları belirsizdi.

İtilaf Devletleri, barış şartlarını kaybedenlerin gıyabında kararlaştırdılar. Kaybedenlerin delegasyonları çağrıldı ve taslak antlaşmalar ellerine verildi. İtiraz ve yorumlarını yazabilmeleri ve İtilaf Devletlerine iletebilmeleri için kısıtlı süreleri bulunmaktaydı. Ufak değişikliklerle nihai antlaşmalar düzenlendi ve bunların imzalanması istendi. Müzakere yoluyla yapılmadığı ve taraflar arasında fikir birliği gözetilmediğinden bu anlaşmalar ve bu anlaşmalarla tesis edilen yeni düzen, Birinci Dünya Savaşı'nın mağlupları tarafından benimsenmedi. Yenilenler boyun eğdiler ama bu sistemi bozmak için fırsat kolladılar. Bu şartlarda yirmi yıla varmadan İkinci Dünya Savaşı başladı.

ZEYTİN

Bir Ağaç mı, Yoksa Ecza Deposu mu?

Doç. Dr. Mücahit Taha Özkaya*

Oleacea familyasının 3.000 yıl ömre sahip bir üyesi olan zeytinin (*Olea europaea* L.) anavatanı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni de içine alan Yukarı Mezopotamya ve Güney Ön Asya'dır. Yayılışı üç yoldan olmuştur. Birincisi Mısır üzerinden Tunus ve Fas'a, ikincisi Anadolu boyunca Ege adaları, Yunanistan, İtalya ve İspanya'ya ve üçüncüsü ise İran üzerinden Pakistan ve Çin'dir. İlk kültüre alınışı ve islahı Samiler tarafından olmuştur. Arkeolojik buluntular zeytin ağacının 12000 yıl öncesine uzandığını göstermektedir.

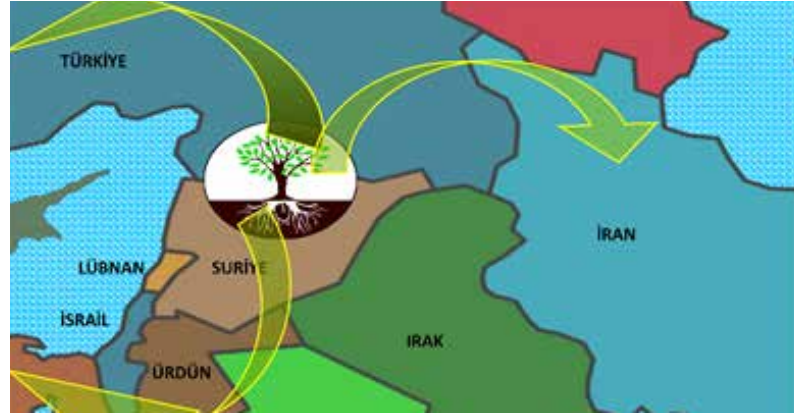
---

* Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Ankara

Zeytin ağacının menşei Levant bölgesi, zeytinyağı işliklerinin menşei ise Anadolu sayılmaktadır. Zeytinyağı kültürünün başlangıcı olarak, yazılı kaynaklarca Sümerler ve Hititler, arkeolojik kaynaklarca Batı Anadolu'da bulunan Klazomenai gösterilmektedir. Zeytin tarımı yaklaşık 8000 yıl önce (M.Ö. 6000) başlamıştır. Mersin yakınlarındaki Yumuktepe kazılarında bulunan kömürleşmiş incir, badem ve zeytin çekirdekleri Neolitik dönemin başlarından itibaren bölgede zeytinin insanların besin kaynaklarından biri olduğunu göstermektedir. Günümüzden 8000 yıl önce Neolitik dönemin sonunda göçebe yaşamdan ve avcılıktan yerleşik yaşama ve tarıma geçiş döneminde zeytin tarımı yapılmaktaydı. Zeytin kalıntıları ve zeytinyağı teknolojisinin izleri Ege bölgesinde Urla - Limantepe (Klazomenai'ye komşu olan höyük), Salihli - Sardes (Lidya) ile Mersin - Erdemli - Kumkuyu - Akkale ve Silifke'deki (Kilikya) çeşitli arkeolojik kazılarda bulunmuştur. Zeytin ilk kez Anadolu'da yaşayan medeniyetler için önemli bir tarımsal ve ticari ürün haline gelmiştir. Milet, Efes, Foça, Klazomenai (Urla), Eritre (Çeşme, Ildırı) ve Asos Batı Anadolu'nun önemli medeniyet merkezleri arasındadır. Zeytin tarımı ve zeytinyağı üretimi Akdeniz Havzasında yaşayan Fenikeliler, Yunanlar, Romalılar, Selçuklular, Osmanlılar gibi çok sayıda medeniyetin ekonomik faaliyetleri arasında her zaman var olmuştur.

Zeytin kutsal kitaplarda da yer almaktadır. İbranice "zeyt" ve Arapça "ez-zeyt" sözcüğü Türkçede zeytin olarak kullanılmaktadır. İngilizcede kullanılan "olive" sözcüğünün kökeni olan "ela" sözcüğünün temelinde ise eski bir Anadolu halkı olan Luwiler bulunmaktadır. Luwiler zeytini "ela" olarak adlandırmıştı. Latince "olea" ve "olivum", İspanyolca "olivo", "olivar" ve "olivera" sözcüklerinin kökeni Luwilere dayanmaktadır.

Kutsal kitaplar dahil diğer antik ve kutsal metinlerde de yer alan Büyük Tufan'da rivayete göre Nuh Peygamber tufan durulunca geminin güvertesinden bir beyaz güvercin uçurur. Bu beyaz güvercinin Nuh'un

Zeytinin Anavatanı ve Yayılışı

gemisine tufan sonrası canlılık belirtisi olarak, ağzında zeytin dalı ile dönmesi nedeniyle, zeytin yüzyıllardır barışın simgesi kabul edilir. Deniz seviyesinden bin metre yükseklikte zeytin ağacı bulunması, Cudi ve Gabar dağlarında bol miktarda yabancı zeytin ağaçlarının olması, Nuh'un gemisinin Ağrı Dağı'na değil Cudi Dağı'na konduğu rivayetini oldukça güçlendirmektedir. Diğer bir rivayet ise Hz. Âdem ile ilgilidir. Âdem ölümünden önce Tanrıdan merhamet dilemiş ve bunun için oğlu Şit' i görevlendirmiştir. Şit cennet bahçesindeki iyilik ve kötülük ağacından üç tohum alıp babasının ağzına koymuştur. Babası gömülünce, tohumlar yeşermiş ve bu tohumlardan zeytin ağacı, sedir ağacı ve servi büyümüştür. Bu da bu üç ağacın kutsal ve kalıcı barışla olan ilgisine delalet sayılmıştır.

Dünyada üretilen zeytin meyvesinden yaklaşık 3 milyon ton sofralık zeytin yine yaklaşık 3 milyon ton zeytinyağı üretilmektedir. Her iki ürün için de üretimin yaklaşık dörtte biri dış ticarete konu olmaktadır. Üretimdeki iniş ve çıkışlara rağmen tüketim de yaklaşık 3'er milyon ton civarındadır. Dünyada üretilen sofralık zeytin ve zeytinyağının %70-80'i üretici ülkeler tarafından tüketilmektedir.

Zeytinyağı üreticisi ülkelerin başında dünya üretimin yarısından fazlasını tek başına karşılayan İspanya gelmektedir. Dünya zeytinyağı tüketiminde ilk 2 sı-

rayı İspanya ve İtalya alırken bunu ABD izlemektedir. İspanya ürettiği zeytinyağının üçte birini tüketirken, İtalya ürettiğinden daha fazlasını tüketmektedirler. Kişi başına zeytinyağı tüketimi en fazla olan Yunanistan ise ürettiği zeytinyağının büyük bir kısmını tüketen bir ülkedir. Çin pazarı ise ABD pazarı gibi zeytinyağı tüketimi gittikçe artan bir pazar olarak dikkati çekmektedir.

Zeytin ve zeytinyağının insan beslenmesindeki değeri ve ekonomik önemi ile mutfak kültüründeki geçmişi çok eski tarihlere dayanmaktadır. Zeytinyağı kendine özgü aroması ve eşsiz lezzeti ile mutfakta ayrı bir yere sahiptir. Özellikle Akdeniz tipi diyetle tekli-doymamış yağ asitlerince zengin olan zeytinyağı önemli bir yer tutmaktadır. Bu diyetle zeytinyağı kullanımına bağlı olarak serum kolesterolünün düzenlenebildiği, koroner kalp hastalığı ve diğer kronik hastalıklardan korunmada etkili olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca obezite, diyabet gibi hastalıkların engellenmesinde de zeytinyağı karşımıza çıkmaktadır. Zeytinyağının minör bileşenlerin büyük bir kısmının insan sağlığı için yararlı olduğu bildiril-

“

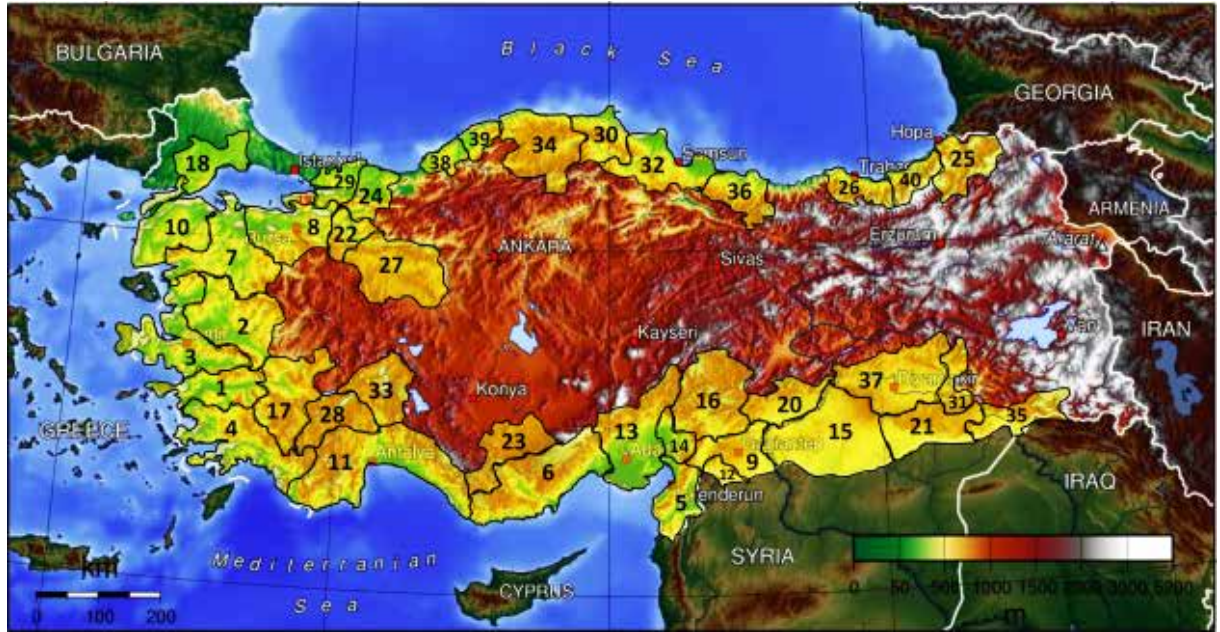
...if anyone dug up or cut down one of the trees, he would be tried by the Areopagus, and if he were found guilty, the penalty used to be death (Aristot. Ath. Pol. 60.1-2)...

Milattan önce 4. yüzyılda yaşamış (yani yaklaşık 2500 yıl önce) Aristo der ki: ZEYTİN AĞACINA ZARAR VERMENİN CEZASI ÖLÜMDÜR.

”

miş, diğer bir kısmının ise yağın kararlılığına olumlu yönde etki ettiği gözlenmiş ve azımsanmayacak bir kısmının da yağın kendine has lezzetini oluşturduğu saptanmıştır.

Zeytinyağının sağlık değerine ilişkin yapılan çalışmalar ve yayınlanan bilimsel makaleler ile kitaplar sonucunda zeytinyağının sadece bir yağ bitkisi ol-

Türkiye’de zeytin yetiştirilen iller. Numaralar ağaç sayısı yoğunluğunu göstermektedir. Aydın 1 numara ile en fazla zeytin ağacına sahip ildir.

madığı, tıbbi bitki özelliği taşıyan bir meyve yağı olduğu anlaşılmıştır. Zeytin meyvesinin içindeki vitaminler, fenolik bileşikler, aroma maddeleri ve daha bir birçok minör bileşiklerin bahçeden başlayan ve fabrikada devam süreç sonunda en üst düzeyde şişe içine girmesinin ve tüketiciye kadar korunmasının yolları araştırılmıştır. Buna göre başta yöresel çeşitler olmak üzere minör bileşenleri yüksek çeşitleri tercih etmek, kültürel tedbirleri yerinde ve yeterince uygulamak, hasadı en titiz şekilde yapıp 24 saat-ten az sürede işlenmesi için fabrikaya götürmenin önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Fabrikada hijyen yanında zeytinyağını etkileyen çevresel faktörlerden (sıcaklık, oksijen, koku, ışık, plastik, metal gibi kusur yaratacak unsurlar) koruyacak sistemlerin oluşturulması gerekmektedir.

Zeytinyağı; serbest yağ asidi içeriği, peroksit değeri ve UV soğurma aralık değerleri temel alınarak, Uluslararası Zeytin Konseyi (UZK) ve Türk Gıda Kodeksi'ne göre **Naturel, Rafine, Riviera ve Çeşnili** olmak üzere 4 ana tipte sınıflandırılır. Naturel zeytinyağlarında kusur artınca Rafine edilir ve elde edilen Rafine zeytinyağı yine Naturel Zeytinyağı (Naturel Birinci) ile belli oranda karıştırılırsa Riviera Zeytinyağı elde edilir. Naturel Zeytinyağı içine karıştırılan bazı bitki parçaları veya ekstraktları ile Çeşnili Zeytinyağları elde edilir. Zeytinyağı üretimi sırasında açığa çıkan ve pirina olarak adlandırılan, meyve ve çekirdeğin katı kısmının içinde kalan ve ancak rafinasyon ile elde edilebilen yağ da **Pirina yağı** adı verilir. **Naturel zeytinyağı** kendi içinde asitlik derecesine göre; **naturel sızma** (en fazla %0,8 serbest yağ asidi) ve **naturel birinci** (en fazla %2 serbest yağ asidi) olmak üzere ikiye ayrılır. Ancak naturel sızma zeytinyağı sadece serbest yağ asidi içeriği ile değil duyuşal özellikleri yönünden de kusursuz olmalıdır. Naturel sızma zeytinyağı, sağlıklı meyvelerden mekanik proses sonucu elde edilir. Bu nedenle doğrudan tüketilebilen bir meyve suyudur ve zeytinyağı sınıflandırmasında en iyi kalite özelliklerine sahip olması nedeniyle tercih edilmektedir.

“Türk Gıda Kodeksi, Zeytinyağı ve Pirina Yağı Tebliği (Tebliğ No: 2010/35)” ne göre:

1) Naturel Zeytinyağı: Zeytin ağacı meyvesinden doğal niteliklerinde değişikliğe neden olmayacak bir ısı ortamında, sadece yıkama, dekantasyon, santrifüj ve filtrasyon işlemleri gibi mekanik veya fiziksel işlemler uygulanarak elde edilen; kendi kategorisindeki ürünlerin fiziksel, kimyasal ve duyuşal özelliklerini taşıyan yağları ifade eder. Naturel Zeytinyağları:

a) Naturel Sızma Zeytinyağı: Doğrudan tüketime uygun, serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 0,8 gramdan fazla olmayan yağlar,

b) Naturel Birinci Zeytinyağı: Doğrudan tüketime uygun, serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 2,0 gramdan fazla olmayan yağlar,

c) Lampant (Ham Zeytinyağı/Rafinajlık) Zeytinyağı: Serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 2,0 gramdan fazla olan veya duyuşal ve karakteristik özellikleri bakımından doğrudan tüketime uygun olmayan, rafinasyon veya teknik amaçlı kullanıma uygun yağlar olarak 3 grupta toplanmaktadır.

2) Rafine Zeytinyağı: Ham zeytinyağının doğal trigliserid yapısında değişikliğe yol açmayan metotlarla rafine edilmeleri sonucu elde edilen ve serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 0,3 gramdan fazla olmayan yağdır.

3) Riviera Zeytinyağı: Rafine zeytinyağı ile doğrudan tüketime uygun natürel zeytinyağları karışımından oluşan ve serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 1,0 gramdan fazla olmayan yağdır.

4) Çeşnili Zeytinyağı: Zeytinyağlarına değişik baharat, bitki, meyve ve sebzelerin ilave edilmesi ile elde edilen ve diğer özellikleri açısından bu Tebliğ kapsamında kendi kategorisindeki ürünlerin özelliklerini taşıyan yağdır.

Kaynak: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/08/20100807-9.htm>

Zeytinyağı kalitesine etki eden major bileşen yağ asidi bileşimi olup, minör bileşenler; vitaminler (alfa ve gama-tokoferol, beta-karoten), fitosteroller, pigmentler, terpenik asit, flavonoidler, skualen ve fenolik bileşenlerdir. Özellikle fenolik bileşenler, antioksidan özelliği ile hem insan sağlığı açısından önemli bileşikler arasındadır hem de zeytinyağının oksidasyonunu yavaşlatması nedeniyle kalite ile doğrudan ilişkilendirilir. Fenolikler ve uçucu maddeler, naturel sızma zeytinyağının uygun tat ve kokuların asıl sorumlusu bileşiklerdir. Böyle önemli bir ürünün tüketicide geniş bir beğeni yelpazesi oluşturmasının nedeni de bunlardır.

Zeytin meyvesinin kimyasal ve biyokimyasal kompozisyonunu etkileyen faktörler; bahçede, zeytin çeşidinden başlar ve olgunluk derecesi, yetiştirildiği bölgenin toprak ve iklim özellikleri, sulama, gübreleme, hastalık ve zararlılarla mücadele gibi kültürel işlemler ve hasat ile devam eder. Fabrikaya gelen ürünün proses koşulları, depolama ve ambalaj olmak üzere birçok etken de kaliteyi etkileyen diğer faktörlerdir. Fabrikaya giren zeytin meyvesinin kalitesi ve karakteristiği, zeytinyağının kalitesini belirleyen belki de en önemli değişkendir. Zeytin meyvesinin hasat zamanı ve hasat yöntemi, meyve ve zeytin-

yağı kalitesini etkiler. Sağlıklı meyve kaliteli zeytinyağı için çok önemli bir faktördür. Hasat yöntemleri meyve zedelenmesi ile yakından ilişkilidir. En uygun hasat yöntemi elle zedelemeyen yapılan hasattır ancak maliyet faktörleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Kalite öncelik ise hasat elle veya buna yakın bir yöntemle yapılmalıdır. Hasat edilen sağlıklı meyve, güneş altında bekletilmeden hemen fabrikaya ulaştırılmalı ve 24 saat içinde işlenmelidir. Fabrikaya gelen zeytinler güneşe ve yağmura maruz kalmayacak şekilde üstü kapalı bir ortamda kasalar içinde saklanması gerekmektedir.

Zeytinyağı işleme teknolojisinde ana işlem basamakları; yaprak uzaklaştırma-yıkama, kırma-ezme, yoğurma (malaksör), yağ fazının ayrılması ve filtrasyondur. Kırma ve ezme işlemi sızma zeytinyağının organoleptik ve besinsel kalitesi açısından önemlidir. Yoğurma işleminden sonra zeytin hamurundaki fazların ayrılması gerekir. Bu amaçla basınç, perkolasyon ve santrifüj-dekantör sistemleri gibi çeşitli yöntemler kullanılır. Basınç (presleme) geleneksel sistemlerde kullanılan bir faz ayırma yöntemidir. İki fazlı ve üç fazlı dekantör sistemleri ise modern sürekli sistemlerde kullanılırlar. Basınç yöntemi iki fazlı ve üç fazlı dekantör sistemleriyle karşılaştırıldığında

asitlik ve peroksit miktarının yüksek, fenolik bileşen miktarının az olduğu bulunmuştur. İki fazlı yöntem ve üç fazlı yöntem karşılaştırıldığında iki fazlı yöntemin fenolik madde içeriği bakımından daha üstün olduğu tespit edilmiştir.

Depolama sırasındaki koşulların kaliteye etkisinde; depolama sıcaklığının artması, ürünün oksijene veya ışığa maruz kalması en önemli olumsuz faktörlerdir. Bu üç faktörün değerlendirildiği bir çalışmada, zeytinyağının gerek duyuşsal, gerekse renk, asitlik ve toplam polifenol içeriği gibi kimyasal özelliklerinde bozulmalar ve buna bağılı olarak oksidatif stabilitenin azalması ile yağın kalitesinde düşüş gözlemlenmiştir. Naturel sızma zeytinyağının depolanmasında 16-18oC ortam sıcaklığı kullanılması zeytinyağında kusur oluşumu en aza indirecektir.

Sonuç olarak, “Naturel Sızma Zeytinyağı” sağlıklı meyvelerden mekanik proses sonucu elde edilir ve bu nedenle doğrudan tüketilebilen bir meyve suyu gibidir. Naturel zeytinyağının sağlık bileşenleri olarak da anılan minör bileşenleri bu yağı diğer bitkisel yağlardan ayıran en önemli özelliklerdir. İnsan sağlığı açısından çok önemli yere sahip olan bu maddeler, bahçeden sofraya kadar olan bütün safhalarda yapılan hatalar nedeniyle kayba uğrayabilmektedir. Zeytinyağının üretimi, depolanması ve kullanımı sırasında kusur oluşturmaması ve minör bileşenlerinin korunması için ışık, sıcaklık, hava, plastik, tortu, yabancı madde gibi etkenlerden uzak tutması gerekmektedir.

Zeytinyağında tat ve lezzetin oluşmasına katkıda bulunan bileşiklerin 70’den fazla olduğu tahmin edilmektedir. Bunlar arasında doymamış yağ asitlerinin oksidatif bozulmalarından oluşan aldehitler gibi ürünler, örneğin hekzanal, nonanal, 1-hekzonal ya da 2,4 dekadienal bulunmaktadır. Ayrıca alifatik ve aromatik hidrokarbonlar, alkoller, ketonlar, eterler, furan ve thioterpen türevlerinin de zeytinyağına farklı bir koku ve lezzet kattığı da bilinmektedir.

Bu lezzet bileşenlerinin çeşitliliği ve miktarı zeytinin cinsi, iklim, zeytinin işlenmesi gibi çeşitli faktörlere bağılı olarak farklılık gösterir.

Zeytinyağı içerdiği lezzet bileşenlerine bağılı olarak çimen, yeşil elma, domates, roka, olgunlaşmamış muz, orman meyveleri, çağla, acı badem, turuncgiller gibi kokulara sahiptir. Bununla birlikte farklı düzeylerde de acılık ve yakıcılığa sahiptir. Zeytinyağındaki acılık ve yakıcılığın kaynağı olan polifenollerin miktarı ve içerikleri zeytin çeşidinden ekolojiye, işlemeden ambalaja kadar bir faktöre bağılı olarak değişebilmektedir. Fenolik içeriklerine göre de sağlık etkileri farklılaşabilmektedir. Genel olarak zeytinyağındaki polifenollerin antiinflamatuar, antiproliferatif, antioksidan, antimikrobiyal özellik gösterdiği ve kanser, diyabet, deri hastalıkları, nörolojik ve kardiyovasküler hastalıklara karşı olumlu etkileri olduğuna dair veriler bulunmaktadır.

Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi

TERMAL SAĞLIK

✦ **Prof. Dr. Nurullah Okumuş***

✦ **Prof. Dr. Ümit Dünder****

Doğal kaynaklardan gelen sıcak sular, lokal daha soğuk su kaynaklarına ve bölgenin iklimine gönderme yapılarak Türkçede “ılıca su” olarak adlandırılmışlardır. “Termal” kelimesi de bu sıcak suları ifade eden latince bir kelimedir. Doğal sıcak su kaynaklarının olduğu yerlerde kapalı tesisler ve hamamlar yapılarak bu suların binaların içine alınmasıyla da “kapalı ılıca = kaplıca” kelimesi türetilmiştir. Kaplıca kültürü de güçlü bir sosyokültürel olgu olarak uzun yıllardan beri kültürümüzde önemli bir yer edinmiştir.

Mineralli suların ve doğal sıcak su kaynaklarının, dinlenme ve sağlık amacıyla kullanımı, insanlık tarihi kadar eskidir. İlk ve ortaçağda Romalılar, yeniçağın başlangıcından itibaren de Türkler sahip oldukları bilgi, teknik ve tecrübeleriyle termal tedavilerin dünyada en ileri temsilcisi ve uygulayıcısı olmuşlardır.

---

* Rektör, Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi

** FTR Ana Bilim Dalı, Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi

Ondokuzuncu yüzyıldan itibaren soğuk ve sıcak su kaynakları biyofizik, biyokimya ve tıp alanında bilgilerin ilerlemesi sonucu yeniden değerlendirilmiş ve şifalı suların insan sağlığı üzerindeki önemi ayrı bir yer kazanmıştır. Yirminci yüzyıla gelindiğinde ise bilimsel gelişmelere ek olarak kaplıcaların ekonomik kalkınmaya katkıları da dikkate alınarak, termal suların sağlık turizmine yönelik kullanımı konusunda çalışmalar hız kazanmıştır.

Ülkemizde Termal Sağlık

Ülkemiz doğal mineralli su kaynakları açısından zengindir, Türkiye jeotermal kaynak zenginliği ve potansiyeli açısından Dünyada dördüncü, Avrupa'da ise birinci sıradadır. Buna ek olarak ülkemizde 2000'e yakın şifalı su kaynağı mevcuttur (Fransa'da 120, Almanya'da 270) ve ülkemizin termal suları da, hem debi ve sıcaklıkları, hem de çeşitli fiziksel ve kimyasal özellikleri ile Avrupa'daki termal suların daha üstün nitelikler taşımaktadır. Ayrıca ülkemizde termal sağlık kürü yıllık 220-240 gün civarında yapılabilmekteyken, Avrupa'da ise bu yıllık 120 gün kadardır.

Termal su potansiyelimizin, kültür, tarih ve doğa zenginliklerimiz ve ülkemizin muhteşem iklimsel özellikleri ile birleşmesi sonucunda da günümüzde termal

Tarihte ilk önce Roma hamamları ün yapmış ve kendine özgü bir kaplıca-hamam mimarisi geliştirmişlerdir. Sonrasında "Akan su" kültürüne uygun olarak Türk Hamamları yapılmıştır. Orijinal Türk hamamları kendine has mimarisi ve gelenekleri ile tüm dünyada büyük üne kavuşmuştur. Roma ve Bizans hamamlarındaki havuzlar yerine kurnaların yapılması, Türk hamamları ve kaplıcalarının karakteristik özelliklerinden birini oluşturmaktadır.

kaynaklarımızın kullanıldığı çok sayıda il ve tesiste termal sağlık ve termal turizm hizmeti verilmektedir. Fakat işletme konusunda yetersizlikler ve tanımla ilgili sorunlar kaynaklarımızın atıl kalmasına neden olmaktadır. Ülkemizde termal kaynakların yalnızca %10 civarı kullanılmaktadır. Yani sahip olduğumuz potansiyelin halen çok azından yararlanmaktayız ve en büyük zenginliklerimizden biri olan termal sularımızın büyük çoğunluğu boşa akmaktadır.

Dünyada Termal Sağlık

Hastalıkların akut evresinden sonra vücutta sakatlık ya da fonksiyonel kayıp gelişmesi durumunda hastalara termal kür tedavileri eşliğinde rehabilitasyon uygulanmasının, bu sakatlık veya fonksiyonel kayıpların tedavisinde ciddi ve önemli katkılar sağlamaktadır. Bu gözlem 1900'lü yıllarda Savaşlardan sonra Avrupa'da "Termal Kür Tedavisi" kavramını geliştirmiştir.

Bir gelenek olarak kür klinikleri, kaplıca-sıcak su kaynaklarının olduğu bölgelerde kurulurlar. Sağlık sistemi içinde yer aldığı için bu tip tedaviler büyük bir termal turizm hareketliliği de oluşturmaktadır. Bir çok ülke mevcut avantajlarını kullanarak yükselen trend ve katma değeri iyi olan termal sağlık turizmini ülkesine entegre etmiş ve devlet politikası olarak desteklemiştir. Almanya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Avusturya ve Fransa gibi Batı ülkelerinin büyük gelir kaynaklarından biri de termal turizmdir.

Almanya'da yaklaşık olarak 230, Avusturya'da 80, Çekya'da 15, Macaristan'da 10, Slovakya'da 10 ve Polonya 10 adet termal sağlık kenti bulunmaktadır. Termal kür kentlerinde genellikle 10.000 ile 30.000 yatak kapasiteli, ağırlıklı olarak butik otellerin yer aldığı konaklama tesisleri bulunmaktadır. Her bir kür kenti; kür parkı, yürüyüş ve bisiklet yolları, kapalı ve açık termal ve yüzme havuzları, çarşı ve kültür merkezleriyle organize sağlık bölgesi olarak hizmet vermektedirler.

Termal Sağlık Uygulamaları

Termal sağlık, termal sular bölgesindeki çevre ve iklim faktörleri ile birlikte insan sağlığına olumlu katkı sağlamak üzere hekim denetimi, gözetimi ve programında; fizik tedavi ve rehabilitasyon, egzersiz, psikoterapi, diyet gibi uygulamalar ile birlikte sunulan ve çoğu kez rehabilitasyonu amaçlayan sağlık hizmetleridir. Termal suların tedavi ve rehabilitasyon amaçlı modern tesisler aracılığı ile kullanımı ise ülkemiz de dahil olmak üzere tüm dünyada son yıllarda kanıta dayalı araştırmaların desteği ile bilimsel olarak daha fazla önem verilen ve yaygınlaşan bir tedavi yaklaşımı olmuştur.

Doğal ve Geleneksel Yöntemler İle Termal Sağlık Tesislerinde Sunulan Hizmet ve Yöntemler

► Balneoterapi:

Balneoloji, “banyo bilimi” anlamına gelmektedir, balneolojinin tıpta tedavi için kullanılması ise “ Balneoterapi” veya “medikal balneoloji” olarak adlandırılır. Balneoterapötik ajan olarak mineralli sular, çamur ve gazlar kullanılır. Uluslararası kabul gören sınıflamaya göre doğal sıcaklığı 20 °C üzerinde olan sular termal su, litresinde toplam 1 gram mineral içeren sular ise mineralli sudur. Doğal sıcaklığı 20 °C üzerinde, içerisinde toplam 1 gram/litre mineral içeren sular ise “termomineral su” olarak adlandırılır. Suyun içindeki mineraller bazı eşik değerlerin üzerinde ise özel sular olarak nitelendirilirler ve isimleri eşik değerlerin üzerindeki minerallerle ilişkilendirilir (karbondoksitli su, kükürtlü su gibi). Bir minerali eşik değerlerin üzerinde içermeyen, farklı sayıda mineral içeren sulara da “miks” yani “karışık sular” denir ve içerdikleri anyon ya da katyonlardan baskın olanlarına göre isimlendirilirler. Afyonkarahisar ve çevresindeki sular daha çok miks sular sınıfına girmektedir.

► Hidroterapi:

Bireysel hastalıkları düzeltmek amaçlı, suyun özelliklerini kullanarak uygulanan tedavi programıdır. Hidroterapi genellikle mineralli suların kullanımını kapsamaz. Balneoterapide ise mineralli sular kullanılır ve bu suların kimyasal özellikleri ön plandadır. Hidroterapide su soğuk, normal ısıda, ılık ya da sıcak olabilir. Balneoterapide ise su sıcaklığı, 20 OC'nin üzerindedir.

► SPA-Wellness Uygulamaları:

SPA (Salus Per Aqua), “su ile gelen sağlık” demektir. Wellness kelime karşılığı ise “iyilik hali” olarak bilinmektedir ve sağlıklı kişilere yapılan uygulamalardır. 5 duyu sistemini etkileyerek kişide kendini iyi hissetme, dinçlik, dinginlik, enerjik olma, psikolojik rahatlama ve bağışıklık sisteminin güçlü olması amaçlanır.

► Termal Sağlık Turizm Uygulamaları:

Termomineral su banyosu, termomineral suların içilmesi (içme kürü), termomineral suların inhalasyonu (solunması) ve çamur banyosu (peloidoterapi) gibi çeşitli termal terapi yöntemlerinin, bölgenin iklim özellikleri, fizik tedavi ve rehabilitasyon uygulamaları, psikoterapi ve diyet gibi uygulamalar ile birleştirilmesi ile yapılan kür uygulamaları olarak tanımlanabilir. Bu tedavilerin uygulandığı merkezlere de Termal Kür Merkezi denilmektedir.

► Termominerali Su Banyoları:

En fazla tercih edilen termal terapi yöntemlerinden biridir. Termomineral su banyosu, su sıcaklığına göre hipotermal (34 °C'nin altında), izotermal (34-38 °C) veya hipertermal (38 °C'nin üzerinde) olmak üzere üçe ayrılır. Toplam seans sayısının da, su çeşidine göre 14-21 seans olması önerilir. Bu 14-21 toplam seans sayısından oluşan tedavi bütününe bir kür denmektedir.

► Termomineral Su İçme Kürleri:

Termal terapi yöntemleri içinde termomineral su banyosundan sonra ikinci sıklıkta kullanılan uygulama yöntemidir. İçme kürlerinde; günlük mineral gereksiniminin karşılanması, metabolik süreçlerin desteklenmesi, sindirim sistemi üzerine etki ve boşaltım fonksiyonları üzerine etki yapması amaçlanır. Günde toplam 700-2100 ml, 3-4 kez, oda sıcaklığında (20-240 °C), hassas kişiler için ısıtılarak, yudum yudum (yavaş yavaş) içilmesi önerilir. Bir kür 4-6 hafta sürer ve yılda bir veya iki kez tekrarlanır.

► Termomineral Su İnhalasyonları:

Mineral suyun damlacık haline getirilerek solunum yollarına uygulandığı termal terapi yöntemidir. Mineral su damlacıklarının çeşidine göre farklı etki beklense de antienflamatuvar, mukolitik, ekspektoran, hiperemik etkileri olduğu düşünülmektedir.

► Çamur Banyosu (Peloidoterapi):

Çamur banyosu, doğal jeolojik ve/veya biyolojik olaylar sonucu oluşan organik ve/veya inorganik maddelerin termal terapi yöntemi olarak kullanılmasıdır. Peloidoterapide kullanılan çamurun özelliği, su ve ısıyı kolaylıkla bırakmaması ve uygulandığı vücuda geçişin yavaş yavaş olmasıdır. Bu nedenle termomineral sulardan daha uzun süre ve daha yüksek sıcaklıklarda kullanılabilirler.

Afyonkarahisar ve Termal Sağlık

Afyonkarahisar'ın yerleşim geçmişi 7.000 yıl öncesine dayanmaktadır. Afyonkarahisar, Anadolu'nun batısında bir kavşak noktası olup, kara ve demiryolu ile doğuyu batıya, kuzeyi güneye bağlayan doğal bir kapı konumundadır. Dolayısıyla avantajlı konumuna bağlı olarak çok eski tarihi dönemlerden beri önemli bir yerleşim merkezi olmuştur.

Adını bölgede yaklaşık 2.300 yıldır ekilen haşhaş bitkisinden ve Hitit Kralı II. Murşil'in, Arzava Seferi sırasında yaptırdığı kalesinden alır. Afyonkarahisar il sınırları içinde tarihsel süreçte Hitit, Frig, Helen, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi uygarlıklar egemen olmuştur.

Günümüzde de deniz ve güneş turizmine alternatif olarak çok önem kazanan ve sağlık turizminin bir parçası olan termal ve/veya termal sağlık turizmi açısından Afyonkarahisar, "Türkiye'nin termal başkenti" haline gelmiştir.

Afyonkarahisar ilinde çok sayıda termal kaynak bulunmaktadır. Bu kaynaklardan altyapı ve konaklama imkanları nedeni ile termal turizm için elverişli olanlar; Ömer-Gecek kaplıcaları, Sandıklı Hüdai kaplıcası, İhsaniye Gazlıgöl kaplıcası ve Bolvadin Heybeli kaplıcasıdır.

Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi (AFSÜ) ve Termal tedavi

2012 yılında hizmete giren AFSÜ Fizik Tedavi Rehabilitasyon Hastanesi, en son teknoloji ile konforu bir arada sunan Türkiye'nin en gelişmiş tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinden bir tanesidir. Her yaşta hastaların hizmetinde olan merkezde, termal tedaviler ve fizik tedavi yöntemleri hem ayaktan hem de yatarak uygulanmaktadır.

Her türlü romatizmal bel, boyun, omuz, diz ağrıları gibi kas iskelet sistemi hastalıklarının ayaktan ve yatarak tedavilerin yanı sıra, merkezde uzman hekimler ve fizyoterapistler tarafından omurilik yaralanmaları, kafa travmaları, inme, multipl skleroz, serebral palsi ve diğer nörolojik hastalıklara yönelik rehabilitasyon programları, ameliyat öncesi ve sonrası tüm ortopedik rehabilitasyonlar, kalp ve akciğer hastalarına yönelik rehabilitasyon uygulamaları, spor rehabilitasyonu uygulamaları ve osteoartrit, osteoporoz, fibromiyalji gibi romatolojik problemleri olan hastalara fizik tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri sunulmaktadır.

Rehabilitasyon Üniteleri	Fizik Tedavi Üniteleri
Robotik rehabilitasyon ünitesi	Spinal Dekompresyon ünitesi
Nörolojik rehabilitasyon ünitesi	Elektroterapi
Pediyatrik rehabilitasyon ünitesi	Manyetik alan
Kardiyopulmoner rehabilitasyon ünitesi	Fluidoterapi
Ortopedik rehabilitasyon ünitesi	ESWT- Şok Dalga Tedavisi
El rehabilitasyonu ünitesi	Yüksek yoğunluklu lazer
Sanal rehabilitasyon ünitesi	Kısa dalga diatermi
Obezite rehabilitasyonu ünitesi	Mikrodalga diatermi
İzokinetik dinamometre ünitesi	Ultrasound diatermi
İş ve uğraşı tedavisi ünitesi	Girdap banyosu
Fitness salonu	Masaj ünitesi

AFSÜ Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezinde Yer alan Birimler

Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon hastanesinde toplam 6 adet havuz bulunmaktadır. Bu havuzlardan dört tanesi termal tedaviler için, iki tanesi ise hidroterapi (su içi egzersiz) tedavisi amacıyla kullanılmaktadır. Yüzyıllardır geleneksel olarak uygulanan kaplıca

banyo uygulamaları günümüzde alanında uzman olan Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Anabilim dalı öğretim üyeleri, fizyoterapistler ve hidroterapi-fizyoterapi teknikerleri eşliğinde bilimsel zeminde uygulanmaktadır.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ GASTROENTEROLOJİ KLİNİĞİ

✦ Prof. Dr. Sadettin Hülagü*

“

Üniversitemizin Tıp Fakültesi 1995 yılında kurulmuştur, bugün bu yazıda çalışmalarından bahsedeceğimiz Gastroenteroloji Kliniği 1996 yılında Prof. Dr. Sadettin Hülagü tarafından kurulmuştur ve yapılan işlemler ve bilimsel çalışmalarla bugün Türkiye'nin önde gelen Gastroenteroloji Kliniklerinden biridir.

”

*Rektör, Kocaeli Üniversitesi Rektörü
Gastroenteroloji Bilim Dalı Başkanı

Kliniğimiz ve ünitemiz, yeterliliği ve yetkinliği kabul edilmiş gastroenteroloji eğitim müfredatını başarı ile uygulamaktadır ve bu nedenle **“Avrupa Gastroenteroloji Birliği (UEG)”** tarafından 2012 yılında Training Center (Eğitim Merkezi) olarak tanınmış ve eğitiminin Avrupa standartlarında olduğu resmi olarak onaylanmıştır. Bu anlamda Türkiye’de halen gastroenteroloji yan dal eğitimi vermekte olan merkezler arasında, bu onayı almayı başarmış dört yerden biridir.

1992 yılında kurulan Kocaeli Üniversitesi, bugün Umuttepe ve diğer **4** farklı yerleşkesindeki, **18** fakülte, **3** enstitü, **1** devlet konservatuvarı, **2** yüksekokul ve **21** meslek yüksekokulu ile eğitim, araştırma ve hizmette öncü üniversitelerimizden biridir. **74.000** öğrencisi, **2.700** akademik personeli vardır.

2018 yılı başında yeniden onay alma sürecini başarıyla tamamlamış ve 5 yıllığına yeniden akredite olmuştur. Bilim dalımız ve ünitemiz, 2020 yılı eğitim dönemi itibarıyla, Avrupa’dan ve Akdeniz’e kıyısı olan ülkelerden, gastroenteroloji yan dal eğitimi almakta olan uluslararası fellowların, 1-3 ay süreyle eğitim amacıyla ünitemize gelebilmesine olanak verecek olan, Avrupa Fellowship Değişim programına kabul edilmiştir. Kliniğimizde, 1998 yılından bu yana üç yıllık gastroenteroloji yan dal eğitimi verilmektedir.

Ünitemiz özellikle 2008 yılından günümüze gelinceye dek, Dünya’da gastroenteroloji alanında gerçekleşen en son yenilik ve gelişmeleri yakından takip etmektedir ve bu yöntemlerin ülkemizdeki ilk uygulayıcılarındandır. Düzenli olarak bölgesel ve ulusal ölçekteki toplantı, workshop ve çalıştaylar ile hem ülkemize yetkin gastroenterolog ve akademisyenler kazandırmayı sürdürmüş, hem de İnce barsak hastalıklarının ve yeri bulunamayan sindirim sistemi kanamalarının çözümü için **“Çift Balonlu Enteroskopi”** uygulaması, erken evre tümörlerin endoskopik yöntemler sayesinde ameliyat yapılmaksızın çıkarılmasını mümkün kılan **“Endoskopik Submukozal Diseksiyon”** yöntemi ve safra yolları hastalıklarının tanı ve tedavisinin doğrudan görülerek etkin bir şekilde yapılmasına olanak veren **“Kolanjiyoskopi”** uygulamaları gibi yöntemlerin tanıtılması ve uygulanması için öncülük etmiştir. Gastroenteroloji Kliniği bu uygulamaları hem yoğun şekilde yapmaya devam etmekte ve hem de işlemleri yerinde görmek ve bizlerin deneyimimizden faydalanmak için yurdumuzun her bir yanından gelen, farklı ve akademik kariyere sahip uygulayıcılara ev sahipliği yapmayı sürdürmektedir.

Bilindiği gibi istemlere göre değerlendirildiğinde en sık görülen beş kanser lokalizasyonu; %56.6 ile gastrointestinal sistemde görülmektedir. Hatta gastrit kanserler, kansere bağlı ölüm nedenlerinde ikinci sıradırlar.

Sindirim sisteminin çeşitli bölgelerinde gelişen bu kanser vakalarının erken teşhisi ve bu sayede ameliyatsız olarak endoskopik yöntemlerle tedavisini mümkün kılan, Laserli endoskopi sistemleri (BLI ve LCI) ve magnifikasyonlu (yüksek büyütme) görüntüleme yöntemleri, Türkiye 'de ilk kez yine ünitemiz bünyesinde kullanılmaya başlanmıştır.

Halen 25 hasta yatağının bulunduğu servisi; karaciğer hastalıkları, barsak hastalıkları ve genel gastroenteroloji ile reflü poliklinikleri, Türkiye'de sayılı merkezde bulunan motilite laboratuvarı; 5 ayrı endoskopi odası ve hasta gözlem odasından oluşan endoskopi ünitesi ile hizmet vermektedir. Birkaç ay içinde yeni yerinde çalışmalarını sürdürecektir. Akıllı eğitim merkezi, toplantı ve sunum salonları ile 3 tanesi kurşun korumalı olmak üzere toplamda 12 endoskopi ünitesi, İleri Endoskopi Uygulama merkezi sayesinde, ülkemize ve Dünya'nın farklı bölümlerinden eğitim veya tedavi almak amacıyla gelecek misafirlerimize daha hızlı ve etkin hizmet verilmesi mümkün olacaktır.

Bilimdalımız, 100-2000 burs programı kapsamında Moleküler Gastroenteroloji alanında doktora eğitim programına öğrenci alımına hak kazanmış olup, bu programın geliştirilmesi ve çalışmalarının düzenlenmesinin, yeni hizmet binasına geçişle ivme kazanmaktadır.

Üniversitemiz hastanesi ve tıp fakültesinin bütün bölümlerinin aktif kullanımı için 2017 tümüyle yenilemek, yeni binasında hizmet vermeye başlayan DETAB (Deneysel Tıp Araştırma ve Uygulama Birimi)nde, deney ve uygulamaların büyük baş hayvanlar dahil genel anestezi verilerek yapılmasını mümkün kılan tüm düzenlemeler yapılmıştır. Bu sayede ulusal ve uluslararası katılımlarla, canlı hayvan modelleri ve hayvanlar üzerinde endoskopik uygulamaların yapılması, ileri endoskopi uygulama eğitimlerinin verilmesi mümkün olabilecektir.

Halen bir kısmı sadece ünitemizde yapılabilen, standart endoskopik işlemler dışında kalan, endoskopik uygulamalar aşağıda sıralanmıştır;

Enteroskopi (DBE) (Çift Balonlu Enteroskopi): İnce barsak hastalıkları ile yeri bulunamayan gizli kanamaların tanı ve tedavisi

ESD (Endoskopik Submukozal Diseksiyon): Yemek borusu, mide, ince barsak veya kalın barsakta yerleşmiş erken evre tümörlerin ameliyatsız olarak, endoskopik yöntemler ile çıkartılması

ESE (Endoskopik Submukozal Enükleasyon): Sindirim sistemi mukozası altında yerleşmiş tümörlerin endoskopik olarak çıkartılması

POEM (Peroral endoskopik Miyotomi): Akalazyanın ameliyatsız tedavisi

STER/POET (Ağız yoluyla girilerek endoskopik tünel oluşturma ve tümörün çıkartılması)

HRM(Yemek Borusu), PhMetre-İmpedans, Anorektal Motilite Çalışması (Reflü, Yutma güçlüğü ve dışkılama problemlerinin tanısı)

ERCP: Safra Yolu Hastalıklarının İndirekt olarak değerlendirilmesi ve tedavisi, Kolanjiyoskopi: Safra yollarının içine özel küçük kameralı aletlerle girilip, doğrudan görülerek tanı konulması ve tedavisi

EUS (Endoskopik Ultrasonografi): Sindirim sistemi hastalıklarının endoskopik yöntemlerle ultrason eşliğinde (Endoskopun uç kısmına yerleştirilmiş ultrason cihazı kullanılarak) incelenmesi

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ GASTROENTEROLOJİ ÜNİTESİ YILLIK İŞLEM SAYILARI

(2018 YILI ÖRNEĞİ)

ENDOSKOPI

4675

KOLONOSKOPI

4032

ENDOSKOPIK ULTRASON (EUS)

135

ENDOSKOPIK SUBMUKOZAL
DİSEKSİYON (ESD)

154

ÇİFT BALONLU ENTERESKOPI

201

ENDOSKOPIK RETROGRAD
KOLANJİYO-PANKREOTOGRAFİ
(ERCP)

400

KOLANJİYOSKOPI

41

ANOREKTAL MOTİLİTE

84

ÖZAFAGUS 24 SAATLİK
İMPEDANS

61

GASTROENTEROLOJİ
POLİKLİNİK HASTA SAYISI

2018 YILINDA MUAYENE
YAPILAN HASTA SAYISI

21.757

GASTROENTEROLOJİ 2018
YILINDA YATAKLI TEDAVİ
GÖREN HASTA SAYISI

897

Üniversitelerde Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyona Farklılaşması ve İhtisaslaşma

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

Tarım ve Havza Bazlı Kalkınma Alanında Pilot Üniversite

✍ **Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK***

✍ **Prof. Dr. Ramazan SOLMAZ****

✍ **Prof. Dr. Ramazan MERAL*****

Bingöl Üniversitesi “**Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyona Farklılaşması ve İhtisaslaşması**” programı çerçevesinde “**Tarım-Havza Bazlı Kalkınma**” alanında 2016’da pilot üniversite seçilmiş ve bu alan kapsamında çalışmalarına başlamıştır. Bu amaçla, program çerçevesinde Bingöl ilinin kalkınmışlık durumunu analiz etmek, sürdürülebilir kalkınma modeli oluşturmak ve yol haritası belirlemek üzere bölgedeki kurum ve kuruluşla çok sayıda istişare toplantıları gerçekleştirilmiştir.

---

* Bingöl Üniversitesi Rektörü

** Bingöl Üniversitesi Öğretim Üyesi

*** Bingöl Üniversitesi Öğretim Üyesi

Yapılan bütün değerlendirmeler ile birlikte YÖK ve Kalkınma Bakanlığının (o zaman ki ismiyle) öneri ve onayları sonucu çalışma konularımız;

- “Arı ve Arı Ürünleri”
- “Ekonomik Değeri Yüksek Bitkilerin Tespiti ve Değerlendirilmesi”

ana temaları şeklinde seçilmiştir. Bu bağlamda Üniversitenin söz konusu alanda ihtisaslaşması ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlaması amacıyla: mevcut akademik altyapısının geliştirilerek güçlendirilmesi, Ar-Ge çalışmalarının etkili bir şekilde yürütülmesi, bölgesel kalkınmaya katkı sağlanması için çalışmalar başlatılmıştır.

Yaşadığımız coğrafyanın iklim özellikleri ve bitki örtüsü zenginliği, arıcılık faaliyetlerinden verimi yüksek sonuçlar alınmasına olanak sağlayacak niteliktedir. Arıcılık nispeten daha düşük bir sermaye ve emekle yapılmaya uygun bir uğraştır. Elde edilen bal, propolis, arı sütü, arı zehiri, balmumu ve polen ülke ekonomisine önemli girdiler sağlamaktadır. Bu ürünler besin olarak tüketilmelerinin yanı sıra, sağlıklı yaşam açısından da büyük öneme sahiptirler.

Türkiye, 107 bin tonluk üretimiyle dünya bal üretiminde Çin'in ardından ikinci sırada yer almaktadır. Çin yıllık bal üretiminin ortalama %25'ini ihraç ederek ciddi bir gelir elde etmektedir. Türkiye bal üretiminin sadece %3,8'ini dış pazarda değerlendirebilmektedir. Bingöl ve çevresi zengin bitki vejetasyonu ve çeşitliliği, sahip olduğu geniş mera ve orman alanları ile Bingöl Arı Yetiricileri Birliğine kayıtlı 728 işletme olmasına rağmen 2018 yılındaki Bal üretimi 1 369,907 ton ve kovan başına bal üretimi ise 9,63 kg olarak gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde ise kovan başına bal üretimi 13,31 kg olarak gerçekleşmiştir. Bu haliyle Bingöl de kovan başı üretiminin Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Bingöl coğrafyasında 2000'i aşkın bitki çeşidi bulunmakta ve bu bitkilerin yaklaşık %10-12 kadarının endemik olduğu bilinmektedir. Bu bitkiler içerdikleri etken maddelerden dolayı başta tıp, gıda ve kozmetik ol-

mak üzere birçok alanda kullanılabilir. Bingöl Üniversitesi olarak hedefimiz ilin doğal kaynaklarını kullanarak, üreticilerimizin üretim ve kar imajlarını arttırarak ulusal ve uluslararası düzeyde Bingöl'de üretilen arı ürünleri ile ekonomik değeri yüksek bitkileri hak ettiği noktaya taşımaktır. Bu doğrultuda gıda, sağlık, kozmetik başta olma üzere birçok alanda katma değeri yüksek ürünleri elde etmek için çalışmalarımız devam etmektedir.

İhtisaslaşma Programımızın Kısa, Orta ve Uzun Vadedeki Amaç ve Hedefleri

Kısa Vadede

- Belirlenen amaç ve hedeflere etkin bir şekilde ulaşmak için kurumsal bir yapı oluşturmaktadır.
- Araştırma, üretim ve eğitim odaklı merkezler (Arı ve Arı Ürünleri Ar-Ge Merkezi, Arı Zararlıları ve Hastalıkları Teşhis Merkezi; Sosyo-ekonomik analizlerinin yapılacağı Bin-Ekolab Merkezi, Çiftçi Eğitim Merkezi vb.) kurulacaktır.
- Pilot havzaların florası belirlenmiş ve referans polen preparatları oluşturulacaktır.
- Bal Merası ve Bal Ormanı kurulacaktır.

- Arıcılık sektörünü ve bitkisel üretimi etkileyen coğrafik faktörler belirlenecektir.
- Apiterapi merkezi, arıcılık eğitim alanları, arı üretim alanları vb. olacak ve arıların en çok ziyaret ettiği bitkilerin ekildiği çok amaçlı Arıcılık Kompleksi kurulacaktır.
- Çeşitli eğitim programları ile farkındalık sağlanmış olacaktır.
- İhtisaslaşma alanı ile ilgili yeni program/bölüm/fakülte/lisansüstü programlar/enstitü kurulacak, seçmeli ve zorunlu dersler açılacaktır.
- İhtisaslaşma alanı ile ilgili Konferans, Panel, Çalıştay vb. düzenlenecektir.

Orta Vadede

Kovan başına düşen bal miktarı (kg) ve/veya bal veriminin artırılması amacıyla:

- Bölgeye özgü bal standartları için gerekli markörler belirlenecektir.
- Arı ile ilişkili katma değeri yüksek olan yeni ürünlerin üretimi sağlanacaktır.
- Pilot alanlara ait coğrafi (iklim, topoğrafya vb.) veriler CBS yöntemleri ile haritalanacaktır.
- Bal ve Etnobotanik Festivaller, Ulusal / Uluslararası Bölgesel Kalkınma Çalıştayları/Paneller/Sempozyumlar düzenlenecektir.

Uzun Vadede

- Arı ve Arı Ürünleri AR-GE Merkezi Araştırma Laboratuvarının akreditasyonu tamamlanacaktır.
- Üniversite bünyesinde Gıda ve Tarım konulu Tematik Teknokent/TEKMER ve Teknoloji Transfer Ofisi kurulacaktır.
- Yeni Uluslararası Akreditasyon Kriterlerini sağlamış Bal ve Arı Ürünleri markası oluşturulacaktır.

- Yeni ve uzmanlaşmış üretici sayılarının artırılarak bal rekoltesi istenilen düzeye çıkarılacaktır.
- İhtisaslaşma Programı kapsamında uzman akademik kadro oluşturulacak, bölge ve ülkenin bu alanlarda ihtiyaç duyduğu nitelikte bireyler yetiştirilecektir.
- Arı ve Arı Ürünlerinin alternatif tıpta (Api-Terapi, Apiair) kullanım potansiyelleri belirlenmiş ve bu potansiyellere yönelik tedavi merkezleri kurulacaktır.
- Katma değere sahip etken maddelerin zenginleştirilmiş formları elde edilmiş ve kitlesel üretimine yönelik AR-GE merkezlerinin kurulumu tamamlanacaktır.
- Program kapsamında yürütülen çalışmalarda olası katma değeri yüksek metabolitlerin üretimleri yapılacaktır.
- Yeni istihdam alanları oluşturulacak, özellikle kırsalda kadın ve gençlerin bu alanlarda çalışması sağlanacak, kırsaldan kente göçün azaltılmasına katkı sağlanacaktır.
- Üniversitemiz ve İlimiz, tarım ve havza bazlı sürdürülebilir kırsal kalkınma alanında bir model merkez haline gelecektir.

Pilot Üniversite kapsamında yürütülen faaliyetlerin koordinasyonunu sağlamak için Üniversitemiz bünyesinde bir koordinasyon merkez birimi (PİKOM) kurulmuştur. PİKOM, ihtisaslaşma programı çerçevesinde proje çağrı başlıklarının belirlenmesi, kabul edilen projelerin koordinasyonu, kurum ve kuruluşlarla işbirliklerinin çalışmalarını yürütmektedir.

PİKOM birimi tarafından 2018 yılında yapılan ilk Proje çağrısında 48 proje değerlendirmeye alınmış, kabul edilen 16 projenin sözleşmeleri imzalanmış, laboratuvar ve arazi çalışmalarına başlanmıştır. 2019 yılı Şubat ayında ise 2. Proje çağrılarında çıkılmış ve alınan 22 proje başvurusunun değerlendirme süreci devam etmektedir.

Söz konusu faaliyetler başta Bingöl İli Arı Yetiştiriciler Birliği olmak üzere dış paydaşlarımız olan; Bingöl Valiliği, Bingöl Belediyesi, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Fırat Kalkınma Ajansı ve Doğu Anadolu Projesi İdaresi ile ortaklaşa yürütülmektedir. Bu amaçla düzenli aralıklarla yapılan Dış Paydaş Buluşma Panelleri düzenlenmiş ve ileriye dönük değerlendirmeler yapılmıştır.

Program Kapsamında Yapılan Başlamış ve Sürdürülen Faaliyetler

- Bingöl balının coğrafi işaret çalışmaları amacıyla Bingöl genelinde 108 Noktada kurulan kovanlar ile numuneler toplanmış, 20 parametrede analizler yapılmaya başlanmıştır.
- Bingöl İlinde ilk defa 27 üreticiye teorik ve uygulamalı Ana Arı Yetiştiriciliği eğitimi verilmiş ve Bakanlık destekli sertifika almaları sağlanmıştır.
- Projeler kapsamında pilot olarak seçilen örnek havzalarda bitki flora çalışmaları başlamış ve bu

çalışmalardan elde edilen örnekler laboratuvar ortamında detaylı incelenmeye alınmıştır.

- İhtisaslaşma alanlarıyla ilgili nitelikli insan gücünü arttırmak amacıyla Bingöl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü bünyesinde yüksek lisans ve doktora vermek üzere Türkiye’de ilk olarak Arı ve Arı Ürünleri Ana Bilim Dalı açılmış ve yüksek lisans programında 10 öğrenci ile eğitime başlanmıştır.
- Bingöl Üniversitesi ve Gebze Teknik Üniversitesi işbirliği ile “Bingöl Balının Morfolojik ve Moleküler Tabanlı (Barcoding Technology) Geliştirilebilir Tanımlama Sistemi” projesi için hazırlıklar tamamlanmıştır.
- Bingöl Üniversitesi ile Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü (ÇEM) arasında “Yüksek Yayla Geven Balı ve Bingöl İlindeki Mevcut Doğal Kaynakların Potansiyelinin araştırılması ve geliştirilmesine Yönelik İşbirliği Protokolü” imzalanmıştır.

Devam eden diğer çalışmalar

- Bingöl balının Coğrafi işaret süreci
- Bingöl arı sütü çalışmaları
- Bingöl propolis ve polen çalışmaları
- Bingöl balı katkılı kozmetik ürünlerin geliştirilmesi
- Arıcılık eğitimleri
- Apiair merkezi
- Ekonomik analiz laboratuvarı
- Coğrafi Bilgi sistemleri (CBS) uygulamaları ve mikro havza çalışması
- İhtisaslaşma ve Kalkınma Enstitüsü

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ Doğu Anadolu Yüksek Teknoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi

DAYTAM

✎ Prof. Dr. Hamdullah KILIÇ *

* Atatürk Üniversitesi - DAYTAM Müdürü

“Doğu Anadolu Yüksek Teknoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi”; yaklaşık 100 milyon TL’lik yatırımla oluşturulmuş, yüksek teknolojik cihaz ve laboratuvarlarla donatılmış, ülkemizin önde gelen uygulama ve araştırma merkezlerinden biridir. 4000 m² kullanım alanına sahip merkezimizde, muhtelif büyüklüklerde ve kullanıma hazır 17 araştırma laboratuvarı, 10.000, 1.000 ve 100 sınıflarını içeren 160 m² temiz oda, 12 sistem odası, 2 konferans salonu bulunmaktadır. ISO 9001 Kalite Belgesi ve TS EN ISO/IEC 17025 Standardına göre DAYTAM laboratuvarlarının akreditasyon süreci devam etmektedir.

4.000 m²
kullanım alanı

17
araştırma laboratuvarı

160 m²
temiz oda

12
sistem odası

2
konferans salonu

DAYTAM, yükseköğretim araştırma kurumlarına ve endüstriye hizmet vermek, Türkiye’nin ve Üniversitenin araştırma gücünü ve bilimsel saygınlığını ulusal ve uluslararası ölçekte üst düzeylere taşımak ve uluslararası ortak proje işbirlikleriyle bilime katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla DAYTAM, Kimya Bilimi ve Teknolojileri, Yaşam Bilimleri ve Teknolojileri Malzeme Bilimi ve Nanoteknoloji alanlarındaki bilimsel araştırmalara ve AR-GE faaliyetlerine yüksek teknolojik cihaz ve laboratuvar altyapısı sağlamaktadır. DAYTAM; “çözüm ortağınız” sloganıyla endüstrinin sorunlarına çözüm üretmeyi hedeflemektedir.

DAYTAM`ın Faaliyet Alanları

- a** Yeni malzeme ve yeni üretim süreçleri ile ticarileşme şansı olan ürün geliştirilmesi noktasında yenilikçi, katma değeri yüksek ve amaçlar bölümünde anılan alanlarda ileri teknolojilere dayalı araştırmalar yürütmek,
- b** Geliştirdiği, ürettiği veya sınıadığı yeni metot ve malzemelerin fiziksel, kimyasal, biyolojik, mekanik ve elektronik yönden karakterizasyonunu kapsamlı bir şekilde gerçekleştirmek,
- c** Üniversite bünyesinde mevcut her türlü araç, gereç, cihaz ile birlikte araştırma laboratuvarı, uygulama ve araştırma merkezi ve benzeri birimler arasındaki ilişkilerde koordinasyonu sağlamak, geliştirmek, güçlendirmek; araştırma ve geliştirme olanaklarının birimler arası kullanıma açılmasını sağlamak,
- ç** Merkez bünyesinde sürdürülen çalışma ve elde edilen araştırmalar sonucunda gerektiğinde ulusal veya uluslararası patent başvuruları yaparak bunları Doğu Anadolu Bölgesindeki ve ülkemizdeki sanayici ve girişimcilerin kullanımına tam olarak açmak,

- d Yapılan çalışma ve araştırma sonuçlarını uluslararası bilimsel dergilerde yayınlamak,
- e Yurt içindeki ve yurt dışındaki benzeri amaçlarla kurulmuş merkezler ve enstitüleri yakından izlemek; onlarla gerektiğinde işbirliği yapmak, bilimsel toplantılar ve çalıştaylar düzenlemek, ortak projeler geliştirmek, bu ortak projelere finans kaynağı bulmak ve bu projeleri fikri mülkiyet hakları çerçevesinde yürütmek,
- f Doğu Anadolu Bölgesinde mevcut olan ve kurulması planlanabilecek diğer teknopark, sanayi geliştirme ve teknoloji geliştirme merkezleri ve bunlara ilgi duyan sanayi kurum ve kuruluşlarına ihtiyaç halinde danışmanlık hizmetleri vermek ve araştırma altyapısı imkânı sunmak,
- g Öncelikli alanlarda proje ve AR-GE faaliyetleri yürütmek,
- h Yüksek teknolojik cihazların kullanımı için yeni yetenekleri yetiştirmek.

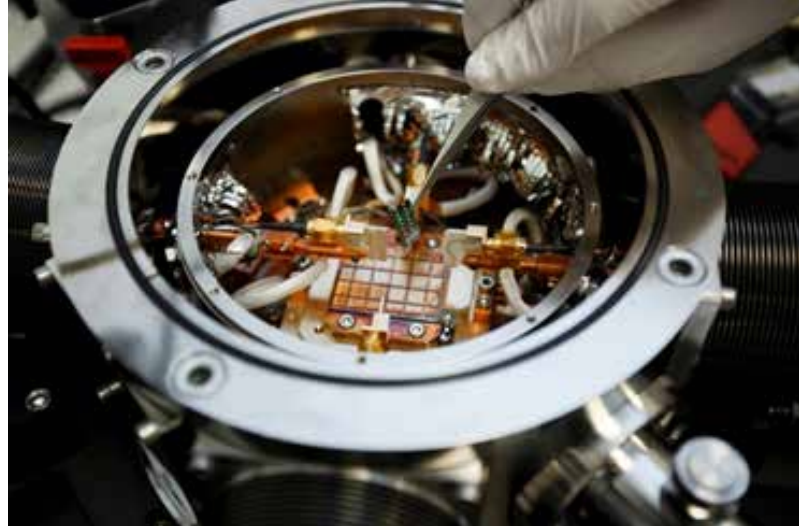
DAYTAM Laboratuvarları

İleri spektroskopi laboratuvarı; X-ışını Fotoelektron Spektroskopisi (XPS), X-ışını Kırınım Cihazı (XRD), FT-IR Spektrofotometresi, UV-VIS-NIR Spektrometresi, Floresans Spektrofotometresi ve Fotolüminesans sistemlerini içermektedir. İleri görüntüleme laboratuvarında; Geçirimli Elektron Mikroskobu (TEM), Atomik Kuvvet Mikroskobu (AFM), Taramalı Elektron Mikroskobu (SEM), Mikro Raman Spektroskopisi, Odaklanmış İyon Demeti-Taramalı Elektron Mikroskobu (FIB-SEM), Kameralı Işık Mikroskobu, Floresans Mikroskop ve Lazer Taramalı Konfokal Mikroskop bulunmaktadır. Hassas Dilimleme, Prob İstasyonu, Tel Bağlama, Hızlı Isıl İşlemci, Saçtırma Sistemi, Termal Buharlaştırma, Dokunarak Taramalı Profilometre ve Maske Hizalayıcı sistemleri Temiz Odada bulunmaktadır. Hücre kültürü laboratuvarında; Normal PCR, Real time PCR, Flow sitometri, Luminometre, Jel görüntüleme sistemi, Trans-Blot, Elektroporasyon sistemi, Kryostat, QI-ACUBE, Epoch mikroploka spektrofotometresi, Liyofilizatör, Ultrasantrifüj, Çalkalayıcı inkübatör,

Bilyeli homojenizatör, Ultrasonik homojenizatör bulunmaktadır. Kromatografi ve kütle sistemleri laboratuvarları; İndüktif Olarak Eşleştirilmiş Plazma-Kütle Spektrometresi (ICP-MS), Yüksek Çözünürlüklü Kütle Spektrometresi (Q-TOF-MS), Sıvı Kromatografi-Kütle Spektrometresi (LC-MS), Gaz Kromatografisi-Kütle Spektrometresi (GC-MS) ve Yüksek Performanslı Sıvı Kromatografisi (HPLC) sistemlerini içermektedir. Malzeme sentezi ve karakterizasyonu laboratuvarlarında; Tane Büyüklüğü ve Zeta Potansiyel Tayin Cihazı (Zeta-Sizer), BET Yüzey Alanı ve Mikrogözenek Boyutu Ölçüm Cihazı ve Temas Açısı Ölçüm Cihazı bulunmaktadır. Bu laboratuvarlara ilaveten tüm araştırmacıların kullanımına açık moleküler biyoloji laboratuvarı, mikrobiyoloji laboratuvarı, mikrobiyoloji patojen laboratuvarı, mikrobiyoloji fungus laboratuvarı, protein laboratuvarı, RNA ve hibridizasyon laboratuvarı, kimya laboratuvarları, örnek hazırlama laboratuvarları ve karanlık odalar bulunmaktadır.

Merkezimiz bünyesinde 19 akademik personel, 45 araştırmacı ve 10 idari personel görev yapmaktadır. Halen DAYTAM'da 5 adet TÜBİTAK ve 20 BAP pro-

jesi yürütülmektedir. Web of Science 2018 verilerine göre kurumumuz adresli 18 adet makale alanında saygın dergilerde basılmıştır.

DAYTAM Doktora Sonrası Sözleşmeli Araştırmacı Programı

Bu program kapsamında, katma değeri yüksek yeni bir ürünün üretilmesi, mevcut bir ürün sürecinin verim ve ekonomik açıdan geliştirilmesini veya iyileştirilmesini kapsayan, patente konu olabilecek Ar-Ge projelerine kaynak ve doktora sonrası sözleşmeli araştırmacı (Post-Doc) bursu sağlanmaktadır. Enerji üretimi, dönüşümü ve depolama, fotonik, sensör teknolojileri ve uygulamaları, akıllı malzemeler, savunma sanayi proses ve teknolojileri, katma değeri yüksek kimyasalların sentezi, biyoteknoloji ve genetik konulu projeler destek kapsamında değerlendirilmektedir.

19

akademik personel

45

araştırmacı

10

idari personel

20

BAP Projesi

5

TÜBİTAK Projesi

18

yayımlanan makale

MUNZUR
ÜNİVERSİTESİ
2008

MUNZUR ÜNİVERSİTESİ

Bilimde Öncü Düşüncede Özgür Üniversite

7	▶ FAKÜLTE
1	▶ YÜKSEKOKUL
3	▶ MESLEK YÜKSEKOKULU
2	▶ ENSTİTÜ
427	▶ AKADEMİK PERSONEL
402	▶ İDARİ PERSONEL

2008 yılında Tunceli şehir merkezinde kurulan Munzur Üniversitesi, akademik programları ile bölgemizin önemli problemler olarak gördüğü su, çevre, gıda, enerji, insani ve sosyal sorunlar noktasında evrensel çözümler üretmeye yönelik eğitim-öğretim ve Ar-Ge faaliyetleri gerçekleştirerek yenilikçi düşünce anlayışla bilgi ve teknoloji üreten bir üniversite olma misyonunu 10 yıldır başarıyla sürdürmektedir.

Munzur Üniversitesi'nde 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibarıyla 427 akademik ve 402 idari personel görev yapmaktadır. Üniversitemiz 7 fakülte, 1 Yüksekokul, 3 Meslek Yüksekokulu ve 2 Enstitü bünyesinde toplamda 18 lisans, 29 önlisans, 17 yüksek lisans ve 3 doktora programı ile araştırma ve toplum yararına hizmet faaliyetlerine devam etmektedir.

Üniversitemiz de Edebiyat, Mühendislik, İktisadi ve İdari Bilimler, Güzel Sanatlar, Su Ürünleri, İletişim, Spor Bilimleri Fakülteleri, Yüksekokulları ve Rektörlüğe bağlı Beden Eğitimi ve Spor, Enformatik, Güzel Sanatlar, Türk Dili, Yabancı Diller, Atatürk ilkeleri ve İnkılap Bölümleri bulunmaktadır. Bu bölümlerde toplam 5400 öğrencimiz okumaktadır.

Yenilikçi Üniversite

2019-2020 eğitim öğretim yılında Yüksek Öğretim Kurumu tarafından açılışına onay verilen ve öğrenci alması planlanan Gastronomi ve Mutfak Sanatları, Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret, Sağlık Yönetimi, Beden Eğitimi ve Spor, Spor Yöneticiliği, Beslenme ve Diyetetik, Ebelik, Çocuk Gelişimi Bölümü olmak üzere 8 lisans; Hukuk Büro Yönetimi ve Sekreterliği, İnşaat Teknolojisi, Sağlık Bilgi Sistemleri Teknikerliği, Optisyenlik, Çağrı Merkezi Hizmetleri, Yerel Yönetimler, Sosyal Hizmetler Programı olmak üzere toplam 7 ön lisans programıyla gelişen ve değişen dünyanın gerekliliklerine uygun eğitim anlayışını sürdürecektir.

Yapımına devam edilen ve yatırım tutarı 130 milyon TL olan doğa güzellikleri içerisindeki Munzur Üniversitesi kampüs alanı 2. Etap çalışmaları tamam-

landığında eğitim, öğretim ve sosyal yaşam başlıklarında, çalışmaları tamamlanmış olacaktır. Ayrıca ilde öğrencilerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak üzere 1600 yatak kapasiteli 4 adet öğrenci yurdu bulunmaktadır.

Üniversitemiz araştırma geliştirme süreçlerinin etkin sürdürülebilmesi amacıyla 12 Araştırma ve Uygulama Merkezi, 39 araştırma laboratuvarı ile bölgenin önemli bir araştırma merkezi konumundadır.

Üniversite-Sanayi ve toplum işbirliğinin sağlanması, üniversitedeki bilgi ve deneyimin sanayiye transfer edilebilmesi, proje kültürünün geliştirilmesi, girişimcilik ekosisteminin desteklenmesi, fikri mülkiyet varlıkları konusundaki bilgi ve bilincin artırılabilmesi amacıyla 2016 yılında Teknoloji Transfer Ofisi Uygulama ve Araştırma Merkezi kurulmuştur.

Uluslararası İlişkiler

Üniversitemizde küreselleşmenin getirdiği değişimlerin bilincinde uluslararası nitelik taşıyan tüm faaliyetlerin koordinasyonu ve özellikle Avrupa Eğitim ve Araştırma alanlarına entegrasyon sağlanmasına yönelik faaliyetlerin yürütülmesi açısından Erasmus+ Programıyla başta Polonya, Romanya, İspanya ve İtalya olmak üzere Avrupa Birliği üyesi birçok ülke ile 50'den fazla ikili anlaşma yapılmış, Yükseköğretim Personel ve Öğrenci Hareketliliği (KA103) Projesinde, hibelerin etkin kullanımı ve yönetiminde iyi uygulama örneği olarak; tahsis edilen hibenin %100'ünü kullanmış ve 188 yükseköğretim kurumu içerisinde ilk 25 kurum arasında yer almıştır. Ayrıca Mevlana ve Farabi Değişim Programları da başarılı bir şekilde yürütülmektedir.

Yükseköğretimde dijital dönüşüm olgusu, yenilikçi öğrenme yaklaşım ve uygulamaları, yüz yüze eğitim süreçlerine teknolojinin entegrasyonu ve e-öğrenmeye yönelik kavram ve uygulamaların, dijital teknolojilerin eğitimde kullanımına yönelik farkındalık yaratmak ve uygulamak amacıyla Yükseköğretim Kurulunun Dijital Dönüşüm Projesi kapsamında 8 pilot Üniversiteden biri seçilen Üniversitemiz öğrenci merkezli eğitim politikası çerçevesinde bu süreci yürütmektedir.

“Nadir Toprak Elementleri Uygulama ve Araştırma Merkezi”

Yükseköğretim Kurumları içerisinde ilk defa ülkemiz için kritik ve stratejik bir öneme sahip, ileri teknolojinin önemli hammadde kaynağı olan Nadir Toprak Elementleri'nin (NTE) jeolojik, kimyasal ve metalurjik araştırma ve uygulama faaliyetlerini yürütmek amacıyla “Nadir Toprak Elementleri Uygulama ve Araştırma Merkezi” kurulmuştur.

Teknoloji Transfer Ofisi bünyesinde Yürüttüğü HIZIR Girişimci Destek Programıyla 2 yıl gibi kısa bir süre içerisinde 1200 kişiye KOSGEB uygulamalı girişimcilik eğitimi vermiş ve birçoğunun iş fikrinin uygulamaya geçmesi için mentörlük desteği sunmuştur.

Öğrencilerin araştırma faaliyetlerine katılımını teşvik eden üniversitemiz Mühendislik Fakültesi Elektrik Elektronik Mühendisliği Makine Mühendisliği ve Bilgisayar Mühendisliği öğrencilerinin ve akademik danışmanlarının öncülüğünde Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanlığı bünyesinde oluşturulan Tekno-Endüstriyel Öğrenci Kulübü tarafından hazırlanan elektrikli araç projesi TÜBİTAK tarafından desteklenmiş ve “HIZIR” ismi verilen elektrikli araç üretilmiş ve TÜBİTAK Alternatif Enerjili Araç Yarışmasına katılım sağlanmıştır. Elektromobil kategorisinde 70 takım arasında ilk kez katıldığı yarışmada 19. Olarak önemli bir başarı elde etmiştir.

Bu Projeden elde edilen tecrübe ile elektromobil yine öğrencilerimizi ana sorumlu olduğu süreç sonunda hem tasarım hem de teknoloji olarak güncellenmiştir.

KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ

Uygarlıklar kenti İstanbul'un tam kalbinde konumlanmış kent ile iç içe kampüsü, kentin insanı ile birlikte eserler üreten, her yaş grubuna sunduğu bireysel gelişim ve eğitim olanakları ile en önde gelen araştırma üniversitesi olma yolunda hızla ilerleyen rengarenk bir üniversite...

Merhum iş adamı Kadir Has'ın öncülüğünde, Kadir Has Vakfı tarafından 1997 yılında kurulan Kadir Has Üniversitesi 1884 yılında devlet tütün deposu ve sigara fabrikası olarak inşa edilmiş olan tarihi Cibali Tekel Binası restore edilerek ve altyapı çalışmaları tamamlanarak üniversitenin merkez kampüsü olarak kullanılmaya başlandı.

İstanbul'un tarihi açıdan önemli bir bölgesinde, Haliç kıyısında yer alan ve geçmişten izler taşıyan **"Europa Nostra Ödüllü"** kampüs binası, artık çağın dinamiklerine uygun araştırma çalışmaları yapılan bir eğitim merkezi durumunu almıştır.

Kadir Has Üniversitesi şehrin merkezinde bilim, kültür, sanat ve eğitimi buluşturan bir yapı olarak, 22 yılın birikimini, akademik kadrosunun uluslararası tecrübelerini öğrencilerine aktarmanın yanı sıra bir araştırma üniversitesi olma yolunda emin adımlarla ilerleyen bir eğitim kurumu olarak gelişimine devam ediyor.

Yüksek Öğretimde Yeni Bir Model: Kadir Has Örneği

Dünyadaki gelişmeleri takip edip bu gelişmelere uygun değişimleri gerçekleştirmeyi hedef edinmiş olan Kadir Has Üniversitesi yeni eğitim modeliyle, kalıpların dışına açılıyor. Geleneksel, alışıla gelmiş derslerin olmadığı, hemen hemen her dersin sıfırdan tasarlandığı ve bölüm ayırt etmeksizin gelen tüm öğrencilerin geçmek zorunda olduğu bir çekirdek müfredat hazırlandı.

Çekirdek müfredat, öğrencilerin araştırma, sorgulama, eleştirel düşünme, fikir üretme becerilerini geliştirmenin yanında kendini, dünyayı, evreni tanıma amaçlarını üstleniyor. Klasik ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanılmadığı çekirdek müfredat derslerinde öğrencilerin pasif alıcı durumundan bilgiyi sorgulayan ve yeniden üreten aktif katılımcı durumuna taşınması amaçlanıyor.

Kadir Has Üniversitesi proje tabanlı eğitim modeli ile Türkiye'de Yüksek Öğretimde farklı bir model uygulamaya geçiyor...

Kadir Has Üniversitesi ilk yıl öğrenciye evrensel değer ve yetkinliklerin aktarıldığı çekirdek programdan sonra 2., 3. ve 4. yıllarda sektör temsilcileri ile birlikte geliştirilen tümüyle proje tabanlı olan eğitim modelini 2019-2020 Akademik Yılı'nda yeni açacağı Mekatronik, İnşaat Mühendisliği ve mevcut Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümü'nde uygulamaya başlayacak.

Araştırma Üniversitesi Olma Yolunda Kadir Has Üniversitesi...

Kadir Has Üniversitesi girmiş olduğu bu yeni dönemde yeni bir eğitim modeli geliştirmekle kalmayıp gerçek bir araştırma üniversitesi olma yolunda da önemli adımlar atmıştır. Bir yıl gibi kısa bir sürede Avrupa Birliği araştırma fonlarını ülkemize getirmeyi başaran sayılı Üniversiteler arasına giren üniversitemiz iyi doktora ve lisansüstü öğrencilerine ev sahipliği yapabilmek için projeye destekle-

nen öğrencilere ek olarak Yüksek Lisans ve Doktora için ek mali destek sağlıyor. Bu desteklerle gençlerin sadece araştırmalarına odaklanması ve insanlığın büyük problemleri üzerine çalışan 1000 yeni doktora öğrencisini bünyesine katmayı hedefliyor.

Enerji ve Sürdürülebilir Kalkınma Uygulama ve Araştırma Merkezi

Kadir Has Üniversitesi'nde enerji konularında yürütülen eğitim ve araştırma faaliyetleri desteklenerek uluslararası standartlardaki çalışmalar geliştirilmekte ve yeni uygulamalarla enerji alanındaki eğitim ve araştırmanın kapsam ve niteliği genişletilerek etkinliği artırılmaktadır. Kamuoyu araştırmaları ile Türkiye'nin enerji tüketimi ve politikalarına ilişkin birçok veriyi ortaya koyan Merkez, aynı zamanda, Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Enerji ve Sürdürülebilir Kalkınma alanında tezli/tezsiz yüksek lisans öğrenimi de veriyor. Merkezin konsorsiyum ortağı olduğu Open Energy Transition Analyses for a low-Carbon Economy – Open Entrance” projesi Avrupa Komisyonu tarafından fonlanmaya hak kazanmıştır.

İstanbul Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi

İstanbul özelinden yola çıkarak, dünya kentlerinde sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel süreçleri

anlamayı amaç edinmiş bilimsel araştırmalara disiplinler arası bir akademik alan oluşturmayı hedeflemektedir. İstanbul Çalışmaları Merkezi, araştırma faaliyetlerini İstanbul üzerine yoğunlaştırırken, şehrin sosyal ve politik tarihi, edebiyatı, mimarisi ve kentsel gelişiminin yanı sıra mekânsal dokusunu ve kimliğini sürekli şekillendiren kültürel çeşitliliği ile de ilgilenmektedir.

Siber Güvenlik ve Kritik Altyapı Koruma Uygulama ve Araştırma merkezi (CCIP)

Değişen ve dönüşen tehdit ortamı çerçevesinde, Kadir Has Üniversitesi Siber Güvenlik ve Kritik Altyapı Koruma Uygulama ve Araştırma merkezi (KHAS CCIP), kritik altyapı güvenliği alanındaki çalışmalara odaklanmakta ve özellikle kritik altyapıların en önemli bileşenlerinden biri olan Endüstriyel Kontrol Sistemleri (EKS) güvenliği üzerine çalışmalar yapmaktadır. Merkez, kritik altyapıların güvenliği çerçevesinde yaptığı çalışmalarla, Türkiye ve yakın coğrafyalar için bir bilgi ve uygulama merkezi olmayı hedefliyor.

KHAS CCIP ekibi Mart 2019'da Dünyanın en büyük veri bilimi yarışma platformu Kaggle'da Microsoft'un Kötücül Yazılım Tespit (Malware Detection) yarışmasında dünya çapında 2426 ekip arasından beşinci olarak ödül kazanmıştır.

Kadir Has Üniversitesi'nin 8 adet araştırma merkezi bulunmaktadır.

- ➔ Enerji ve Sürdürülebilir Kalkınma Uygulama ve Araştırma Merkezi,
- ➔ İstanbul Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi,
- ➔ Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi,
- ➔ Spor Çalışmaları Merkezi,
- ➔ Türkiye Çalışmaları Merkezi, Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Çalışmaları AUM,
- ➔ Öğrenim ve Öğretimde Mükemmellik Merkezi,
- ➔ Siber Güvenlik ve Kritik Altyapı Koruma Uygulama ve Araştırma merkezidir.

Eğitimde Uluslararasılaşma...

Küreselleşen bir dünyada fiziksel sınırların neredeyse kalktığı günümüzde Dünya'nın her yerinde en iyi işi bulabilmeleri için öğrencilerine evrensel değer ve yetkinlikleri kazandırmanın bilinciyle hareket etmektedir. Bu doğrultuda KHAS öğrencilerinin dünya vatandaşı olması, farklı kültürlere hoşgörülü olabilen ve farklı kültürlerde yaşayabilen insanlar haline gelebilmesi açısından Erasmus Değişim Programları büyük önem taşımaktadır. Üniversitenin 22 ülkede 128 üniversite ile Erasmus+ programı kapsamında anlaşması bulunurken, çift diploma ve değişim programları kapsamında 48 ülkede 208 anlaşması bulunuyor. Bu kapsamda, öğrenciler anlaşmalı üniversitelerde bir veya iki dönem değişim programlarına katılabiliyor. Hem eğitimde hem araştırmada uluslararasılaşmanın, değişim programlarına gereken önemin verilmesiyle gerçekleşeceği inancıyla anlaşma yapılan ülke sayısının daha da artırılması planlanıyor.

Kadir Has Üniversitesi “Kadir Has Akademisi” ile topluma hizmette fark yaratıyor

Kadir Has Üniversitesi çatısı altında oluşturulan özel akademi programları ile hem genel katılıma açık hem de özel hedef kitlelere yönelik prestijli eğitim programları sunulmaktadır. Üniversitenin eğitim kadrosu tarafından özel olarak tasarlanan derslerden oluşan bir veya iki günlük programlarla değişik alanlardaki en son gelişmeler ve yeni çalışma alanları katılımcılara sunuluyor. “KHAS Akademi” çatısı altında sunulan “Rehber Öğretmen Akademisi”, “Lise Bilim Akademisi”, “Mezun Akademisi” ve “Cibali Akademisi” ile Kadir Has Üniversitesi sosyal sorumluluk alanındaki çalışmalarına hız kesmeden devam ediyor. “Rehber Öğretmen Akademisi” ile Türkiye'nin dört bir yanından gelen rehber öğretmenleri Üniversite'de ağırlayarak yükseköğretimdeki son trendleri ve çalışma alanlarını tanıtırken, “Lise Bilim Akademisi”nde lise öğrencilerine

ilgi ve başarılarına uygun alanlarda akademisyenler tarafından kendi seviyelerine uygun dersler sunulmaktadır. “Mezun Akademisi”nde Kadir Has Üniversitesi mezunları çeşitli alanlardaki son gelişmelerle ilgili yeni dersler almak üzere eski kampüslerini ziyaret ediyorlar. “Cibali Akademisi”nde sunduğu nörobilimden sinemaya, kripto paradan tasarıma kadar pek çok farklı alanda herkese açık derslerle bilimsel, sosyal ve kültürel kişisel gelişime katkıda bulunmayı hedefliyor.

İzmir Bakırçay Üniversitesi'nden Sağlığı Geliştiren Bir Uygulama: “EĞLENEREK FİZİKSEL AKTİVİTE PROJESİ”

✦ Prof. Dr. Mustafa BEKTAŞ*

✦ Dr. Kader MERT**

---

* Rektör, Mustafa Berktaş, Prof.Dr. İzmir Bakırçay Üniversitesi, İzmir

** Kader Mert, Dr. Öğr. Üyesi İzmir Bakırçay Üniversitesi, İzmir

Yetersiz fiziksel aktivite, küresel olarak, bulaşıcı olmayan hastalıkların artmasına neden olan en önemli faktörlerden biridir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) raporuna göre; Türkiye’de erkeklerin %70.1’inin, kadınların % 92.2’sinin, toplam nüfusun ise; % 81.3’ünün etkili bir fiziksel aktiviteye katılmadığı belirlenmiştir (DSÖ, 2018). Hareketsiz yaşam, kalp damar hastalıkları, diyabet ve dolaşım sistemi hastalıklarına yakalanma riskini arttırmaktadır. Ülkemizde dolaşım sistemi hastalıkları, ölüm vakalarının %39,8’ini oluşturmaktadır (TÜİK, 2017). Ayrıca, hareketsiz yaşam, obeziteye de neden olmaktadır. Obezite, yüksek tansiyon, yüksek kolesterol, diyabet hastalığı ve kalp damar hastalıkları ile yakından ilişkilidir. 2016 sağlık araştırmasına göre, Türkiye’nin obezite prevalansı %19.6’dır (TUİK, 2016). Tüm bu veriler, ülkemizde fiziksel aktiviteyi arttırmaya ilişkin her yaş dönemine özgü araştırmaların yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Eğitim kurumları, ilkokul yıllarından itibaren egzersiz, beslenme, stresle baş etme, sosyal destek, hijyenik alışkanlıklar gibi olumlu sağlık davranışlarının alışkanlıklarının kazandırıldığı ve desteklendiği yerler olmalıdır (Mert ve Aksayan, 2016). Özellikle yükseköğretim kurumlarının, fiziksel aktivite kültürünün öğrencilerin yaşam şekline dönüştürülmesinde önemli bir yeri vardır. Üniversite öğrencilerinin (n:1097) sadece %18’inin fiziksel aktivitesinin yeterli düzeyde olduğu, % 68’inin düşük düzeyde, %15’inin ise; fiziksel aktivitede bulunmadığı tespit edilmiştir (Savcı vd., 2006).

Öğrencilerin cinsiyeti ve motivasyon düzeyleri, fiziksel aktivite tercihlerinde etkili olmaktadır. Egzersiz Motivasyon Envanteri’nin kullanıldığı bir çalışmada; erkek öğrencilerin fiziksel aktivite motivasyonlarında güçlenme, yarışma, sosyalleşme ve eğlence öncelikli iken; kız öğrencilerin motivasyonlarında kilo kontrolü ve dış görünüş öncelikli olmaktadır (Roberts vd., 2015). Bir üniversitede, erkek öğrencilerin %56.4’ünün yüz-

meyi, %55.8’inin futbolu, % 45.2’sinin yürüyüşü, %35.9’unun basketbolu, %32.6’sının bisikleti tercih ettiği; kız öğrencilerin ise; % 68.2’sinin yürüyüşü, %62.0’sinin yüzmeyi, %47.5’inin dansı, %39.8’inin bisikleti ve %32’sinin tenisi tercih ettiği tespit edilmiştir (Cengiz vd., 2009). Üniversite öğrencilerinin (n:303) fiziksel aktivite yapmalarında dış faktörlerin, iç faktörlerden daha önemli olduğu belirlenmiştir. Öğrenciler, fiziksel aktivite yapmaya engel olan durumları, “yoğun ders programı nedeniyle zaman bulamama”, “ebeveynlerin, daha çok akademik başarıya önem vermeleri” ve “aile ve sosyal sorumluluklar nedeniyle zaman bulamama” şeklinde tanımlamıştır (Daskapan vd., 2006). Üniversite öğrencileri ile yapılan bir başka araştırmada ise (n:953); üniversite yerleşkesi içinde yaşayan öğrencilerin aktivite düzeyleri, üniversite dışında yaşayanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Cengiz vd., 2009). Fiziksel aktivite, günlük yaşamda enerji harcanmasına neden olan, kalp atım ve solunum hızını arttıran vücut hareketleri olarak tanımlanmaktadır. Spor aktivitelerinin dışında, oyun ve gün içindeki diğer aktiviteler; yürüme, sıçrama, çömelme ve kalkma, kol bacak hareketleri, baş ve gövde hareketleri de fiziksel aktivite olarak adlandırılmaktadır. Üniversitede fiziksel aktivitelerin yapılamamasında, üniversite yerleşkesinin sahip olduğu çevresel koşullar önemli rol oynamaktadır. Üniversite kampüsünde hazırlanacak atmosfer ve fiziksel koşulların öğrencilerin fiziksel aktivitelerini arttırmada olumlu sonuçlara neden olacaktır.

İzmir Bakırçay Üniversitesi, tüm çalışanları ve öğrencilerin sağlık durumlarının korunması ve geliştirmesinde öncü bir üniversite olma misyonuna sahiptir. Bu kapsamda Eğlenerek Fiziksel Aktivite Projesi’nde üniversite çalışanları ve öğrencilerin ekstra zaman ayırmak gerekmeden, günlük kıyafetleriyle kampüs içinde kurulan düzenekler ile hem eğlenceli vakit geçirmelerine, hem de fiziksel aktivite yapmalarına olanak sağlanması amaçlanmaktadır.

Sağlıklı üniversite tanımı ve bileşenleri

1986 yılında Ottawa şartnamesinde sağlıklı okulların ilköğretim ve lisedeki önemi vurgulanarak bazı stratejiler belirlenmesine rağmen; yükseköğretim kurumlarında sağlığı geliştirme uygulamalarına ancak son yirmi yılda yer verilmektedir (Sarmiento, 2017). İngiltere’de ilk sağlıklı üniversiteler, 1990’lı yılların ortalarında kurulmuştur. 2004 yılında Birleşik Krallık tarafından “Sağlıklı Üniversite” yaklaşımı vurgulanmıştır. 2006 yılında Sağlıklı Üniversiteler Bilgi Ağı (UK Healthy Universities Network) kurulmuştur. Bu bilgi ağının kurulması, üniversitelerdeki iyi uygulama, deneyim ve bilgilerin paylaşılmasına olanak sağlamıştır. 2009-2012 yılları arasında bu bilgi ağından altı yüksek öğretim kurumu “Sağlıklı Üniversiteler için Liderlik ve Yönetim (Developing Leadership and Governance for Healthy Universities)” adlı ortak bir araştırma projesine öncülük etmiştir (Dooris vd., 2010). İngiltere’de 2010 yılında kurumlarda

gönüllü olarak sağlıklı üniversite programlarının geliştirilmesi yaklaşımı, benimsenmiştir.

Sağlıklı üniversite: bireylerin tüm potansiyellerini kullanabilmeleri için sağlıklarını, iyilik hallerini ve toplumun refahını sağlayabilecek organizasyonel kültürü ve öğrenme çevresini oluşturabilmek için çaba gösteren kurum olarak tanımlanmıştır (Healthy Universities Network, 2010). Sağlıklı üniversite, öğrencilerin sağlık durumlarının daha iyi olması ve sağlıklı olmayı sürdürebilmeleri için ihtiyaç duyulan destekleyici çevreyi oluşturabilmek için koşullarını düzenleyebilen bir kurumdur (Holt vd. 2015). Holk ve arkadaşları (2015) öğrencilerin sağlıklı üniversite algısını ortaya çıkarmak için yaptıkları çalışmada, farklı 11 üniversitede okuyan öğrenciler (n:423) ile odak grup görüşme yöntemiyle kalitatif bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada; Sağlık, iyilik hali ve sağlık davranışları sağlıklı üniversite kapsamında tema olarak incelenmiştir. Dooris ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada ise, Sağlıklı Üniversite Modeli, kavramsallaştırılmıştır (Dooris vd, 2010).

Sağlıklı Üniversiteler: Yükseköğretimde sağlıklı ortam yaklaşımını kavramsallaştırmak ve uygulamak için basitleştirilmiş bir model

Kaynak: Dooris M, Cawood J, Doherty S, Powell S. (2010) Healthy universities

Sağlıklı bir üniversite Modeli, 7 bileşen içermektedir (Holt vd. 2015). Bunlar; Müfredat ve kişisel gelişim, Tesisler ve Hizmetler, Araştırma, Toplum ile iletişim, Çevre, Sağlık, iyilik hali ve davranışlar, Politikalar 'dır. Ayrıca, sağlıklı üniversite kapsamında fiziksel aktiviteler, beslenme, gençlerin ruh sağlığı, cinsel eğitim, tütün kullanımı ve çevresel koşulların geliştirilmesi de yöneticilerce göz önünde tutulmalıdır.

Fiziksel Aktivite Rehberine göre; yetişkinler için haftada en az 150-300 dakika (2.5-3 saat) hafif düzeyde veya 75 -150 dakika (1.15- 2.5 saat) orta ve ağır düzeyde fiziksel aktivite yapılması önerilmektedir. Üniversite yerleşkeleri yürüme, yüzme, basketbol, bisiklete binme, tenis gibi olanaklara yer vermelidir

İşyerleri Sağlık Araştırmaları Bilgi Ağı, işyerlerinde fiziksel aktiviteyi arttırmaya yönelik stratejiler belirlemiştir (Workplace Health Research Network, 2016): Bu alanda, İşyerinde sağlık kültürünün oluşturmak ve toplum çapında eğitim kampanyaları yürütmek gibi kavramlar önem taşımaktadır.

Bu projenin ana amaçları arasında öğrencilerin ve üniversite çalışanlarının fiziksel etkinlik alanında kendi bölümleri veya çalışma alanları dışındaki kişiler ile iletişim kurma fırsatı bulmaları ve üniversite içinde sosyal etkileşimin artmasının desteklemesi, fiziksel aktivitelerin kişiler üzerinde yaratacağı mutluluk, günlük stresin azalması, ve kişilerin alanlarında daha üretken olmasının desteklenmesi gibi kavramlar yatmaktadır.

İzmir Bakırçay Üniversitesi Sağlık Kültür Daire Başkanlığı bünyesinde bu aktivitelerin gerçekleşeceği olanaklar için yoğun çalışmalar üretilmekte ve gerçekleştirilmektedir.

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

2019

ÜSTÜN BAŞARI
ÖDÜLLERİ

BİREYSEL ÖDÜLLER

- Doktora Tezi Ödülü
  - Fen ve Mühendislik Bilimleri
  - Sağlık Bilimleri
  - Sosyal ve Beşeri Bilimler

KURUMSAL ÖDÜLLER

- Topluma Hizmet Ödülü
- Uluslararası İşbirliği Ödülü
- Üniversite - Sanayi İşbirliği Ödülü
- Yerel Kalkınmaya Katkı Ödülü

SON BAŞVURU TARİHİ
31 Mayıs 2019

Ayrıntılı Bilgi
odul.yok.gov.tr

DÜNYA
LİTERATÜRÜNDEN
SEÇMELER

Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasının Faydalarına Bakışta Değişiklikler

University World News

THE GLOBAL WINDOW ON HIGHER EDUCATION

A Changing View of the Benefits of HE Internationalisation

 Giorgio Marinoni, Eva Egron-Polak and Madeleine Green

Yakın zamana kadar yükseköğretimin uluslararasılaşması büyük oranda tek başına bir hedef olarak algılanmaktaydı. Ancak geçtiğimiz birkaç yıl içerisinde süregelen tartışmalar oldukça farklılaşmış ve uluslararasılaşma eğitim ve araştırma kalitesini iyileştirmenin bir aracı olmanın yanı sıra daha kapsamlı toplumsal amaçlara hizmet etme çerçevesi içerisinde tanımlanmıştır.

Until recently, internationalisation of higher education was largely considered an end in itself. In the past few years, however, the conversation has changed considerably, and internationalisation is framed as a means of improving the quality of education and research as well as serving larger social goals.

2018 yılında Uluslararası Üniversiteler Birliği (IAU), ilki 2003 yılında yapılan yükseköğretim uluslararasılaşması konulu online anket çalışmasının beşincisini gerçekleştirmiştir.

Mevcut ankete dünya çapında 126 ülkeden 907 kurum katılmıştır. Anketin detaylı sonuçları 2019 yılının ilerleyen dönemlerinde paylaşılacaktır. Bu son ankette de daha öncekiler gibi katılımcılara uluslararasılaşmanın faydaları ve kurumlarının uluslararasılaşma nedenleri hakkında sorular sorulmuştur.

Uluslararasılaşmanın Faydalarını Derecelendirmek

Katılımcılardan, aşağıdaki sıralamada kendilerine önerilen 10 ifade içerisinde 3 beklenen faydayı sıralamaları talep edilmiştir:

- Uluslararası işbirliği ve kapasite artırımını geliştirmek
- Uluslararası müfredatı/kampüste uluslararasılaşmayı geliştirmek
- Kurumun saygınlık/profilini yükseltmek
- Mezun istihdamını arttırmak
- Öğretme ve öğrenme kalitesini arttırmak
- Öğrencilerin uluslararası farkındalığını ve küresel meselelere olan ilgilerini arttırmak
- Akademisyenler ve araştırmacıların uluslararası ağını geliştirmek
- Gelir üretimini arttırmak/çeşitlendirmek
- Uluslararası iyi örnek bağlamında kurumsal performansı değerlendirmek/karşılaştırma imkanı
- Kurumsal bilgi üretimi ve araştırma kapasitesini güçlendirmek

Katılımcılara bu ifadeler dışında “diğer” seçeneğini

In 2018, the International Association of Universities (IAU) conducted its fifth global survey, an online survey about higher education internationalisation whose first edition was conducted in 2003.

Replies to the current survey were received from 907 institutions from 126 countries around the world. Full results will be published later in 2019. Included in the most recent survey, as well as in earlier editions, were questions about respondents' perceptions of the benefits of internationalisation and the reasons their institutions chose to engage in it.

Ranking the benefits of internationalisation

Respondents were asked to select and rank the top three expected benefits from a proposed list of 10, presented in the following order:

- Enhanced international cooperation and capacity building.
- Enhanced internationalisation of the curriculum/ internationalisation at home.
- Enhanced prestige/profile for the institution.
- Improved graduate employability.
- Improved quality of teaching and learning.
- Increased international awareness of/deeper engagement with global issues by students.
- Increased international networking by faculty and researchers.
- Increased/diversified revenue generation.
- Opportunity to benchmark/compare institutional performance within the context of international good practice.
- Strengthened institutional research and knowledge production capacity.

Although respondents had the option of choosing

seçip listede yer almayan uygun gördükleri başka bir faydayı ekleme imkanı verilmişse de katılımcıların çok ufak bir kısmı bunu tercih etmiştir.

Katılımcıların 3'te 1'ini aşan (%36) kısmı “uluslararası işbirliği ve kapasite inşasını geliştirmeyi” uluslararasılaşmanın en önemli faydası olarak görmekteyken “öğretme ve öğrenme kalitesini geliştirmek” %17 tarafından en önemli fayda olarak görülerek ikinci sırada gelmektedir.

Diğer fayda sağlayan etmenler ilk iki etmene nazaran yükseköğretim kurumları tarafından çok düşük oranlarda seçildiği ve aynı zamanda farklı seçenekler aynı oranlarda tercih edildiği için en faydalı bulunan üçüncü ifade hakkında net bir değerlendirmede bulunmak mümkün olmamıştır.

Katılımcıların birinci, ikinci ve üçüncü tercihlerine bakıldığında, “uluslararası işbirliği ve kapasite inşasını geliştirmek” ve “öğretme ve öğrenme kalitesini arttırmak” başlıklarının en önemli faydalar olarak değerlendirildiği vurgulanmaktadır.

Politikacılar ve kurum yöneticilerinin anlamlı bularak sıklıkla atıfta bulunduğu anket çalışmasında da seçenekler arasında olan faydaların araştırmada ilk üçe girememiş olması beklenmedik bir netice olmuştur.

Örnek vermek gerekirse, pek çok bölgedeki anket katılımcıları “mezun istihdamını arttırmak” ya da “gelir üretimini arttırmak/çeşitlendirmek” gibi faydaları seçmemiştir. “Gelir üretimini arttırmak/çeşitlendirmek” sadece Kuzey Amerika’da üçüncü en önemli fayda olarak seçilmiştir.

Bölgesel Analiz

Anket sonuçlarının istatistiki anlamlılığı bütün bölgeler için aynı olmasa da beşinci anket çalışmasındaki katılımcı sayısı bölgesel bir analizi ortaya koymuştur. İstatistiki anlamlılıkları nedeniyle Kuzey

‘Other’ and identifying a benefit that was not included in this list, only a minimal percentage of respondents did so.

Slightly more than one-third (36%) of the respondents chose ‘enhanced international cooperation and capacity building’ as the most important benefit of internationalisation, while ‘improved quality of teaching and learning’ was the second top choice, cited by 17% as the most important benefit.

No clear overall third most important benefit can be easily identified among the proposed options as all other benefits were selected by significantly lower percentages of higher education institutions than the top two, and several options were chosen by similar percentages of higher education institutions.

Looking at the respondents’ first, second and third choices together underscores that ‘enhanced international cooperation and capacity building’ and ‘improved quality of teaching and learning’ are considered the two most important benefits.

These results are quite unexpected if one considers that the practical benefits that are often cited by policy-makers and institutional leaders, and which were on the list of options as well, were not identified among the top three benefits.

For example, respondents to the current survey in most regions did not select benefits such as ‘improved graduate employability’ or ‘increased/diversified revenue generation’. Only in North America was ‘increased/diversified revenue generation’ ranked as the third most important benefit.

Regional analysis

Due to the number of replies received in the fifth survey it was possible to do a regional analysis, even if the statistical relevance of results is not the same for all regions. Care is needed in analysing

Amerika ve bilhassa Orta Doğu sonuçlarının analize özenli yaklaşmak gerekmektedir.

Katılımcılardan kurumlarının bulunduğu ülkeyi belirtmeleri talep edilmiş ve daha sonra bu ülkeler, Afrika, Asya, Pasifik, Avrupa, Latin Amerika ve Karayipler, Orta Doğu ve Kuzey Afrika olarak altı bölgeye ayrılmıştır.

İkinci en önemli unsur olarak değerlendirilen Kuzey Amerika haricinde “Uluslararası İşbirliği ve Kapasite İnşasını Geliştirmek” tüm bölgelerde en önemli fayda olarak değerlendirilmiştir.

Meksika yükseköğretim kurumlarından ankete katılan katılımcıların %48’inin bu durumu en önemli fayda olarak değerlendirdiğini de vurgulamaya değer. Ülke düzeyinde Meksika IAU’nun bu anketine en fazla katılım gösteren tek ülke olmuştur.

“Öğretme ve Öğrenme Kalitesini Geliştirmek” Orta Doğu haricinde tüm bölgelerde ikinci en faydalı unsur olarak değerlendirilmiştir. Orta Doğu bölgesinde ise en faydalı üçüncü unsur olarak yer almaktadır. Ve yine Kuzey Amerika’da bu fayda ilk üç içerisinde yer almamıştır bile.

“Uluslararası müfredatı/kampüste uluslararasılaşmayı geliştirmek” unsuruna verilen önemi de vurgulamaya değer. Bu unsur, Asya, Pasifik ve Orta Doğu bölgelerinden katılan katılımcılar tarafından ikinci sırada tercih edilmiş; Kuzey Amerika bölgesinden katılan katılımcılar tarafından ise üçüncü sırada yer almıştır.

Genel küresel eğilimden ciddi boyutta bir farklılık gösteren tek bölge olduğu için Kuzey Amerika ilginç bir vaka teşkil ediyor. Kuzey Amerikalı katılımcılar tarafından en önemli görülen fayda “Öğrencilerin uluslararası farkındalığını ve küresel meselelere olan ilgilerini arttırmak.”

Öte yandan, yukarıda da belirtildiği gibi, Kuzey Amerika verilerini değerlendirirken özenli davranmak gerekmektedir çünkü A.B.D. ve Kanada’da bu-

results for North America and especially the Middle East because of their statistical relevance.

Respondents were asked to specify the country where their institution was located and countries were then classified into six world regions: Africa, Asia and Pacific, Europe, Latin America and the Caribbean, Middle East, North America.

‘Enhanced international cooperation and capacity building’ was the most important benefit cited in all regions except North America, where it was the second.

It is worth mentioning that 48% of respondents from Mexican higher education institutions listed this as the most important benefit. At the country level, Mexico also constitutes the single country from which the IAU received the largest number of replies in this edition of the survey.

‘Improved quality of teaching and learning’ is ranked as second in all regions except the Middle East, where it is ranked third, and again in North America, where it is not even ranked in the top three.

It is also worth noting the importance given to ‘enhanced internationalisation of the curriculum/internationalisation at home’. It is ranked second by respondents in Asia and Pacific and the Middle East, and it is ranked third in North America.

North America is an interesting case as it is the only region that diverges quite significantly from the overall global trend. The most important benefit reported by North American respondents is ‘increased international awareness of/deeper engagement with global issues by students’.

However, as noted above, caution should be used in interpreting results for North America as the number of replies collected for North America in the fifth Global Survey is low compared to the ove-

lunan yükseköğretim kurumlarının sayısı ile karşılaştırıldığında Kuzey Amerika bölgesinden beşinci küresel ankete katılım oranı oldukça düşüktür.

Anket verilerinin sağlanmasını yapabilmek için, bu veriler Amerika Eğitim Kurulu'nun (ACE) 2017 yılında yürüttüğü "A.B.D Kampüslerinde Uluslararasılaşmayı Haritalandırmak" anket çalışmasının sonuçları ile karşılaştırılabilir.

Yalnızca A.B.D.'de bulunan yükseköğretim kurumlarına odaklanan ACE anketinin sonuçları IAU anketi ile aynıdır. "Küresel Çağa Öğrenciyi Hazırlamak" bu anket çalışmasında uluslararasılaşma için en önemli neden olarak değerlendirilmiştir. Bu da IAU'nun anket sonuçları ile –en azından Kuzey Amerika bölgesinde yer alan A.B.D. yükseköğretim kurumları için- örtüşmektedir.

Fayda Algısının Zamanla Değişmesi

IAU'nun beşinci Küresel Anketi daha öncekiler ve bilhassa 2013 yılında gerçekleştirilen dördüncü Küresel Anket çalışması ile karşılaştırıldığında uluslararasılaşmadan beklenen faydalarda önemli bir değişim yaşandığı görülebilir.

Önceki anket çalışmalarında katılımcıların çoğunluğu "Öğrencilerin uluslararası farkındalığını ve küresel meselelere olan ilgilerini arttırmak" unsurunu en önemli fayda olarak değerlendirmiştir. Bunun tam tersi olarak mevcut anket çalışmasında bu unsur, küresel düzeyde algılanan faydalar listesinde ilk üçte yer almazken, bölgesel düzeyde, sadece Kuzey Amerika'da ilk sırada yer almaya devam etmiştir. Latin Amerika ve Karayipler'de üçüncü sırada yer alırken geri kalan bölgelerin ilk üçünde yer almamıştır.

Öğretme ve öğrenme kalitesi ve müfredat (listede iki farklı fayda olarak ifade edilmiştir) üzerine eğilim birbiriyle çok yakından ilgili iki fayda gibi görünse de sadece öğrenmeyi kapsayan seçeneğin

rall population of higher education institutions in the United States and Canada, which constitute the North American region in this survey.

In order to test these results, they can be compared to the findings of the American Council on Education (ACE) 2017 survey Mapping Internationalization on US Campuses.

The ACE survey, which focuses only on US higher education institutions, had the same finding as the IAU survey. 'Improving student preparedness for a global era' was the most important reason for internationalising selected by respondents to the ACE survey, which is similar to and thus confirms the IAU results, at least for the US higher education institutions within North America.

Change of perception of benefits over time

Comparing the results of the IAU fifth Global Survey with those of the previous editions, and especially with the fourth Global Survey, conducted in 2013, a significant change in the perception of expected benefits of internationalisation can be seen.

In the previous surveys, the majority of respondents identified 'increased international awareness of/deeper engagement with global issues by students' as the most important benefit. In contrast, this option is not even in the top three in the current list of perceived benefits at the global level, and, at regional level, it retains the top place only in North America, while it is ranked third in Latin America and the Caribbean and it is absent from the top three in all other regions.

Though the focus on quality of teaching and learning and on the curriculum (listed as two separate benefits in the survey) might be viewed as very closely related benefits, the fact that the option specifically focusing on student learning was not

daha önceki anketlerin aksine faydalı olarak değerlendirilmemesi ilgi çekici bir sonuç olmuştur.

Diğer yandan, “Uluslararası İşbirliği ve Kapasite İnşasını Geliştirmek” zaman içinde önem kazanmıştır. Bu fayda, üçüncü ve dördüncü Küresel Anket çalışmasında en önemli üçüncü fayda olarak değerlendirilmiş ve payını ciddi boyutta arttırarak mevcut anket çalışmasında katılımcılar tarafından en önemli fayda olarak değerlendirilmiştir.

“Öğretme ve Öğrenmenin Kalitesini Arttırmak” ikinci Küresel Anket çalışması dışında tüm anket çalışmalarında katılımcılar tarafından ikinci en önemli unsur olarak değerlendirilerek zaman içinde istikrarlı bir tablo sergilemiştir.

Bu netice, yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşmanın faydalarına nispeten dengeli bir üslupla yaklaştığını ve sadece öğrenciye değil, kurumsal güçlenmeye ve bunun da ötesinde sosyal meselelere odaklandığını ortaya koyuyor.

Daha önceki anketlerle güncel anket sonuçları arasındaki farklılıkların birden fazla açıklaması olabilir. Bunlardan biri, yükseköğretim kurumlarının öğrencilere yönelik faydaların halihazırda edinilmiş olduğuna inanması ve şu an için uluslararasılaşmanın en büyük faydasını yükseköğretim kurumları arasında iş birliğini güçlendirmek ve kapasite inşasını arttırmak olarak değerlendirmesidir.

Yukarıda bahsi geçen ikinci fayda, yükseköğretimi iyileştirme ve güçlendirme ile alakalı olmasına rağmen, anket çalışmasında katılımcılar tarafından artan bir önem ile değerlendirilmesi yükseköğretim kurumlarının küresel boyutta eşitsizlikten endişe duydukları ve uluslararasılaşmayı kurumlar, toplumlar ve ülkeler arasındaki bu farkı azaltacak bir vasıta olarak gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

Bir başka açıdan ise, dünya genelinde bazı ülkelerde artmakta olan milliyetçilik ve yabancı düşmanlığı ikliminde yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşmayı ve bilhassa işbirliği ve kapasite inşasını

ranked as important, as previously, is interesting.

On the other hand, the importance of ‘enhanced international cooperation and capacity building’ has grown over time. This benefit was ranked third most important in both the third and fourth editions, and rises to become the most important benefit, by a significant margin, in the current survey.

The importance of ‘improved quality of teaching and learning’ remains stable over time, as this was ranked the second most important benefit in all previous surveys except in the second Global Survey.

This is a noteworthy result, suggesting that higher education institutions are viewing the benefits of internationalisation in a more balanced manner, focusing not only on the students but also on institutional strengthening and beyond the institution on external societal issues.

There can be multiple interpretations of these changes from previous editions of the survey. One explanation could be that higher education institutions are taking for granted that the benefits for students are already being achieved and that the most important benefit of internationalisation right now is that it strengthens cooperation between higher education institutions and capacity building for higher education institutions in need.

Although the latter benefit is still about improving and strengthening higher education, the rise in its importance in the survey might be interpreted as higher education institutions’ concern with global inequity and a view that internationalisation can be an instrument to narrow these gaps between institutions, communities and countries.

Another explanation might be that in the current climate of growing nationalism and xenophobia in some countries around the world, higher education

bu iklimin yarattığı sorunlara bir cevap olarak algıladığı değerlendirilmesi yapılabilir.

Son olarak anket sonucu, uluslararasılaşmayı geniş bir perspektif içinde ele almaya davet eden görüşe farklı bir bakış açısı olarak da değerlendirilebilir. Ankete göre, bu görüşün aksine, öğrencilere ve hareketliliklerine ve diğer kurumsal ve toplumsal hedeflere eşit ölçüde odaklanılması benimsenmiştir.

Yukarıdaki değerlendirmeye göre, yükseköğretim kurumları yükseköğretimde uluslararasılaşmayı sadece eğitim kalitesine katkıda bulunan bir süreç olarak değil, aynı zamanda topluma olumlu katkılar sağlayan bir süreç olarak da değerlendiriyor.

Giorgio Marinoni Uluslararası Üniversiteler Birliği'nde (IAU) yükseköğretim ve uluslararasılaşma politika ve projeleri yöneticisi. E-posta: g.marinoni@iau-iau.net.

Eva Egron-Polak Uluslararası Üniversiteler Birliği'nde (IAU) kıdemli ve eski IAU Genel Sekteridir. E-posta: e.egronpolak@gmail.com

Madeleine Green, Uluslararası Üniversiteler Birliği (IAU) kıdemlisi ve Amerika Eğitim Kurulu eski uluslararası girişimlerden sorumlu Başkan Yardımcısıdır.

institutions see internationalisation, and especially cooperation and capacity building, as an answer to the challenges posed by this climate.

Finally, this result might also be a partial reaction to the often cited invitation to view internationalisation in a broader sense, focusing in equal measure on students, their mobility and other institutional and societal goals.

If this is true, it means that higher education institutions are seeing internationalisation of higher education as not only a process that contributes to improving the quality of education, but also as a process that brings a positive contribution to society.

Giorgio Marinoni is manager for higher education and internationalisation policy and projects at the International Association of Universities (IAU). Email: g.marinoni@iau-iau.net. Eva Egron-Polak is IAU senior fellow and former IAU secretary-general. Email: e.egronpolak@gmail.com. Madeleine Green is IAU senior fellow and former vice president for international initiatives at the American Council on Education.

YÖK'TEN
HABERLER

“YÜKSEKÖĞRETİMDE DİJİTAL DÖNÜŞÜM PROJESİ” İmzalar Atıldı

18 Şubat 2019 / Ağrı

Yükseköğretimde Uluslararasılaşma, Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma, Araştırma Üniversiteleri, YÖK 100 /2000 Doktora Bursları, YÖKDİL, YÖK-TEBİP, YÖK Bursları gibi birçok projeyi hayata geçiren “Yeni YÖK” ün 2019 için ana hedeflerinden biri “Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm”. YÖK bu projeyi 8 pilot üniversitede başlattı. (Ağrı İbrahim Çeçen, Bayburt, Bingöl, Iğdır, Tunceli Munzur, Muş Alparslan, Siirt, Şırnak Üniversiteleri)

Proje tanıtım toplantısı, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesinin ev sahipliğinde gerçekleştirildi. Toplantıda, YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Prof. Dr. Naci Gündoğan projeye ilişkin bilgilendirme yaptı. Projenin ilk etapta pilot üniversitelerden uygulanacağını, projenin ön hazırlık çalışmalarının bittiğini, eğitimin sadece kampüslerde sınıflarda kalmayacağını, öğretim üyelerinin öğrencileri ile dijital ortamda buluşacağını, öğrencilerin sistemde kendilerine özel bir alan bulacağını anlattı.

Projeye dahil olan 8 üniversiteden 850 Araştırma Görevlisi, 864 Öğretim Görevlisi, 1089 Doktor Öğretim Üyesi, 152 Doçent ve 138 Profesör ünvanlı 3 bin 93 öğretim elemanı “Dijital Çağda Yükseköğretimde Öğrenme ve Öğretme” dersi aldı. Derslerde, dijital dönüşümde kendilerinden beklenen rol ve becerileri, yeni öğrenme yaklaşımları, başta Açık Ders Malzemeleri ve Kitlesel Açık Çevrimiçi Dersler olmak üzere dijital ortam ve uygulamaları aktarıldı.

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay konuşmasında, dijital dönüşüm ve yeni teknolojilerin ülkeye kazandırılmasında her zaman öncü olan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın selamlarını katılımcılara ileterek konuşmasına başladı.

Almanya’da Endüstri 4.0, Japonya’da Toplum 5.0, ABD’de 4. Devrim gibi adlar verilen bu dönemin ülkemizdeki karşılığı Milli Teknoloji Hamlesi ve Dijital Türkiye olduğunu belirten Oktay, veri üretiminden güvenliğine, savunma, sağlık, eğitimden bilişim teknolojilerine kadar her alanda kendi ayaklarımızın üzerinde durmak mecburiyetinde olduğumuzun altını çizdi.

Bu sorumlulukların bilinciyle tüm bu süreçlerin gerektirdiği mevzuat çalışmalarını da yaparak, ülkemizin dijitalleşme standartlarını belirlediklerini ifade eden Cumhurbaşkanı Yardımcısı, “Dünya Ekonomik Forumu’nun hesaplarına göre gelecek

10 yılda dijitalleşmenin, dijital dönüşümün ekonomiye etkisi yaklaşık 100 trilyon dolar tutarında olacak. Bu çerçevede, Türkiye’nin dönüşüm alanında rekabetçi konuma gelmesi için tam bir seferberlik halinde yerli ve milli teknolojileri geliştirmeye gayret ediyoruz. Bu gayretlerde üniversitelerin öncülük rol üstlenmeleri ve önden gitmeleri gerekiyor” ifadelerinde bulundu.

Başkan Saraç konuşmasında, “Üniversiteler, artık gerek öğrenciler gerek akademisyenler için küresel bazda bir rekabet ortamındadırlar. Dijital kapasite bu rekabette önde yarışabilmek için en önemli öğelerden biri olarak değerlendirilmektedir” ifadeleri sözlerine başladı ve 8 üniversitede gün itibarı ile 3 bin civarında akademisyenin dijital okur-yazarlık derslerini aldığını, 40 bin öğrencinin de bu yarıyıldan itibaren bu derse kayıt yaptıracağını ve bu yarıyıl tatilinde derslerini almaya başlayacaklarını, Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde yapılan akademik yıl açılış töreninde de işaret ettiği ve Cumhurbaşkanlığı bünyesinde kurulan Dijital Dönüşüm Ofisi’nin de hedefleri arasında yer alan dijital dönüşüm ile üniversitelerin teknolojik alt yapısı hazırlanarak buna uygun iş süreçleri de yeniden tasarlanacağını” belirtti.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI DR. FUAT OKTAY BÖLGE ÜNİVERSİTELERİ REKTÖRLERİ İLE BULUŞTU...

18 Şubat 2019 / Ağrı

Sayın Dr. Fuat Oktay Ağrı İ.Ç. Üniversitesi'nde yapılan toplantıdan sonra Sayın Başkan Saraç'la birlikte bölge üniversitelerinin rektörleri ile bir araya geldi. Toplantıda, üniversitelere bakış açısını ve beklentileri ifade eden bir konuşma yaptı, ardından rektörlerin görüşlerini dinledi.

“En önemli beklentimiz, ilk 100’de üniversite istiyoruz. Biz ilk 100’de olmak zorundayız. Tabii burada bütçe konusu ön plana çıkacaktır. Üniversite, sadece kamudan aldığı bütçe ile yaşayan, sadece onunla bir şeyler üretebilen bir yapı asla değildir ve olmamalıdır. Proje üreten ve bununla ilgili finansman desteği alabilen bir yapı olmalı üniversiteler. Buna ilişkin yasal bir boşluk yok diyebiliyorum. Varsa da biz bunun önünü açarız. Önemli olan ülke sınırlarının ötesinden bunu alabilmek ve ülkeye getirebilmek. Kaynaklar dediğimizde gözümüzü bütçeye dikersek fazla bir şey konuşamayız. Ne kadar muhteşem şeyler konuşsak da geleceğimiz yer sınırlıdır. Bu konuştuğumuzu biz yerel yönetimlerin, illerin kalkınmasıyla ilgili dile getiriyoruz. Herhangi bir ilin gelişmesi sadece ve sadece o ilin kamudan aldığı pay ile olamaz, mümkün değildir. Kendi kaderinizi kendi elinize almak durumundasınız. Üniversitelerin şehirleriyle bütünleşmeleri, şehrin sorunlarıyla ilgilenmeleri, şehir ve bölgenin kalkınmasına dönük çözümler üretmeleri ufukumuzu açacak ana alanlardan biri olacak.”

Oktay, kamuda, bakanlıklarda yeni bir çalışma başlattıklarını, var olan uluslararası fonların tespitini istediklerini dile getirdi. Bir havuz oluşturduklarını ve iki günde 50 milyar lira gibi bir fonun havuza eklendiğini anlatan Oktay, sözlerini şöyle sürdürdü:

“Büyük ihtimal bu rakam çok daha üzerine çıkacak. Şimdi her bir bakanlığı kendi alanında görevlendiriyoruz. Her bakanlıktan 3’er kişi belirledik. Onları eğitiyoruz ve ‘siz bunlardan sorumlusunuz’ diyoruz. Bakan arkadaşımıza da ‘Siz de bütün sistemden sorumlusunuz’ diyoruz. Biz bu fonları Türkiye’ye getireceğiz. Üniversitelerimizi de bu bu çerçevenin içine katabiliriz. Bir şeyi projelendirmek önemli ama onunun takibini çok sıkı yapmadığınız zaman gerçekleştirmeyle ilgili sıkıntıya giriyoruz. Üniversitelerimizin uluslararası alanda ne tür fonları var, hangi fonlara nasıl ulaşabiliriz bunlar takip etmeliyiz. Siyasi veya farkı sebeplerle ulaşmakta sıkıntı varsa diplomatik anlamda ve farklı alanlarda her türlü imkanı kullanarak destek verelim. Bu toplantının somut sonuçlardan birisi bu olsun. Bunu belirli aralıklarla değerlendirelim.” dedi.

MİT BAŞKANI HAKAN FİDAN'DAN YÖK'TE KONFERANS

27 Şubat 2019 / Ankara

Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Başkanı Dr. Hakan Fidan, “Bölgesel Güvenlik Değerlendirmesi” konulu konferans vermek üzere YÖK’te konu ile ilgili akademisyenlerle bir araya geldi.

Yükseköğretim Kurulundaki konferansa Ankara Valisi Sayın Vasip Şahin, Türkiye'deki bütün üniversitelerin rektörleri ve üniversitelerdeki siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanındaki yöneticiler ve akademisyenler katıldı.

Başkan Saraç'ın selamlama konuşmasının ardından Başkan Fidan aşağıda metnini sunduğumuz konuşmayı gerçekleştirdi ve daha sonra konferansa katılan öğretim üyelerinin sorularını cevapladı.

Sunumun girişinde; küresel gelişmelerin genel değerlendirmesini yaptı, bölgesel alandaki güvenlik değerlendirmelerine yer vererek, önümüzdeki dönemde bölgemizde yaşanması muhtemel gelişmelere değindi.

Başkan Fidan'ın, "Bölgesel Güvenlik Değerlendirmesi" başlıklı konuşmasından özet kesitler:

"Teknolojik gelişmelerin ve imkânların da etkisiyle, ulus devletlerin çatıştığı klasik rekabet ortamından, bireylerin devletleri tehdit edebildiği, asimetrik çatışmaların yaşanabildiği uluslararası bir düzen ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle farklı coğrafyalardaki gelişmeler ve krizler arası etkileşim, ülkemizin iç, dış tehditler, algı operasyonları ve siber saldırılar

gibi asimetrik tehditlerle aynı anda mücadele etmesini gerekli kılmaktadır.

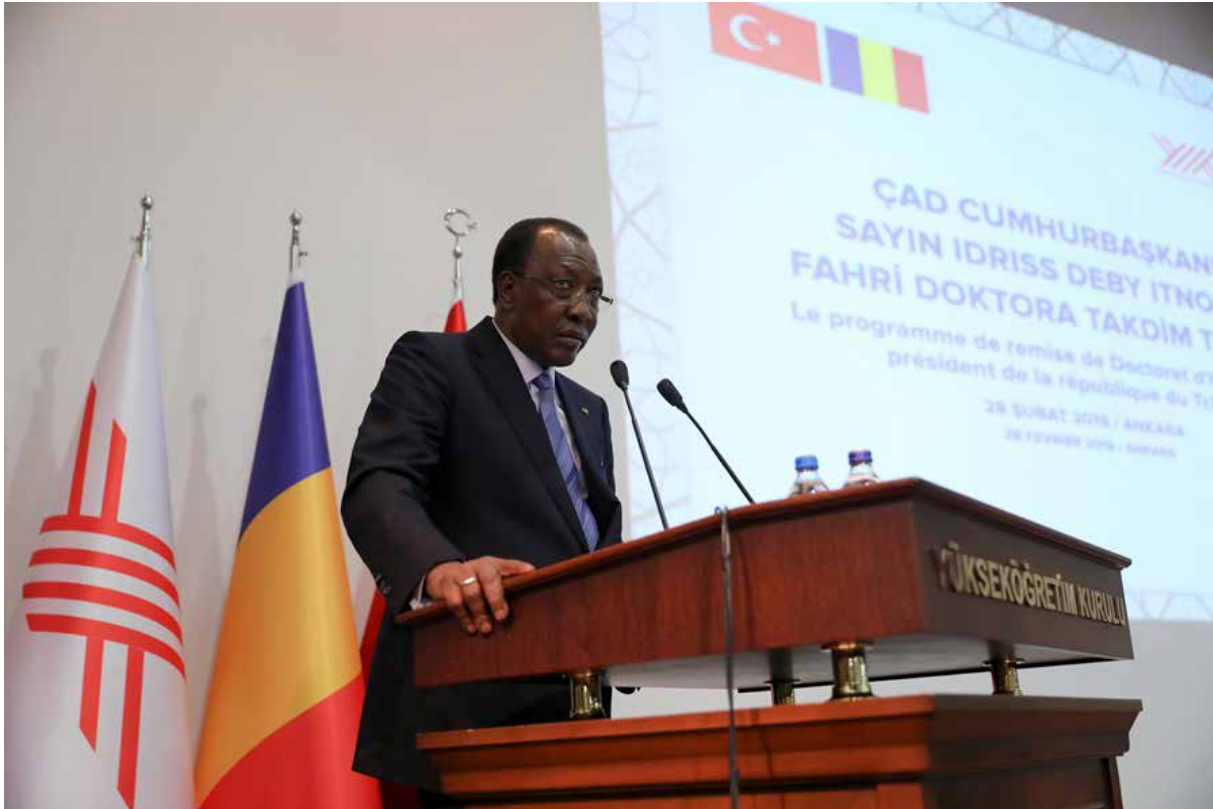
Ülkemizin istikrarını, bağımsızlık ve bütünlüğünü hedef alan terör örgütleri Suriye ve Irak'taki otorite boşluğundan yararlanmaktadır. Devletleşmeye ve devleti ele geçirmeye çalışan terör örgütlerinin taşeron olarak yoğun şekilde kullanılması, iç ve dış tehditlere karşı bütüncül bir yaklaşımla mücadele edilmesini gerektirmektedir.

Hareketli bir coğrafyada bulunan Türkiye, iç içe geçen siyasi, güvenlik, ekonomik, siber tehditlere karşı bilinçli ve hazırlıklı olmak durumdadır. Bunun için bölgesel ve küresel denklemin iyi analiz edilmesi ve olayların stratejik düzeyde nasıl şekilleneceğinin öngörülmesi büyük önem arz etmektedir.

Milli İstihbarat Teşkilatı olarak, devletimizin dış politikada artan etkinliğiyle uyumlu olarak yakın ve uzak coğrafyada yaşanan gelişmeleri, mevcut ve muhtemel tehdit alanlarını, aktörlerin yaklaşımlarını ve bunların ülkemize yansımalarını yakından takip ediyoruz. Ülkemizin tüm tehditlerle zamanında ve küresel ölçekte mücadelesine katkı sağlamak ana hedefimizdir.

YÖK'TE ÇAD CUMHURBAŞKANI ITNO'YA “ONURSAL DOKTORA” UNVANI VERİLDİ

28 Şubat 2019 / Ankara

Çad Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın İdris Debi Itno'ya Yükseköğretim Kurulunda düzenlenen törenle “Onursal Doktora” unvanı verildi.

Karabük Üniversitesi tarafından yükseköğretim alanındaki uluslararası işbirliğine sağladığı önemli katkılardan dolayı verilen "Onursal Doktora"nın takdim törenine, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Sayın Fuat Oktay, YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç ve Gençlik ve Spor Bakanı Dr. Mehmet Muharrem Kasapoğlu, Çad Yükseköğretim Bakanı David Houdeingar ve Türkiye'de eğitim gören Çadlı öğrenciler de katıldı.

Çad Cumhurbaşkanı İdris Debi İtno hitabına, Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a teşekkürle başladı. 2017'de Çad'a gerçekleştirdiği ziyareti hatırlatarak, bu ziyaret sonrasında ilişkilerin gerçekten çok güçlendiğinin altını çizdi. 2010'da Türkiye'de 4 Çadlı öğrenci olduğunu, şu anda ise yaklaşık 900 Çadlı öğrencinin bulunduğunu ve bunun çok önemli bir rakam olduğunu dile getiren İtno, Çadlı öğrencilere seslenerek "Bugün Türkiye'de Çad'ın temsilcilerisiniz. Yarın da Türkiye'nin Çad'daki elçileri olacaksınız" ifadelerinde bulundu.

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay konuşmasında, Türkiye'nin yalnızca ekonomik ortaklık için değil, her ihtiyaç duyulduğunda tereddüt etmeden Afrikalı kardeşlerinin yardıma koşan bir ülke olduğunu vurguladı. Çad ve Afrika ülkeleriyle iş birliğini daha da ileriye taşımakta kararlı olduklarını sözlerine ekleyen Oktay, "Afrika'nın uyanışını ve adım adım hak ettiği seviyeye yükselmeye başlamasını en az Afrikalı kardeşlerimiz kadar umut ve heyecanla biz de takip ediyoruz." dedi.

YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, yükseköğretimde uluslararasılaşmanın, dünyada bütün ülkelerin yükseköğretim sistemlerini güçlendiren ve yükseköğretim sistemlerine ivme veren bir boyut olarak görüldüğünü anlattı. Ülkemizde bu alanda önemli çalışmaların yürütüldüğünü ifade etti. “Yeni YÖK” olarak çalışmalarında hedef odaklı uluslararasılaşmayı öne koyduklarının altını çizdi.

Başkan Saraç; bu kapsamda başlatılan girişimlerle 4 yıl önce 48 binlerde olan uluslararası öğrenci sayısının bugün 148 binleri aştığına dikkat çekti. Uluslararasılaşma Strateji Belgesi, Proje Tabanlı Uluslararası Değişim Programı, Yeterlilikler Çerçevesi, Avrupa Kredi Transfer Sistemi, Diploma Eki ve akademik tanınma gibi proje ve çalışmaları anlattı. “Türkiye, Yükseköğretim sistemimize yapılan devasa yatırımları böylece uluslararası arenaya da açmıştır” dedi ve aşağıdaki bilgileri sundu.

“Türkiye’de tüm uluslararası öğrencilerin %5,7’si ön lisans programlarında, %69,5’i lisans programlarında, %17,7’si yüksek lisans programlarında ve %7’si doktora programlarında eğitim görmektedir. Yani uluslararası öğrencilerimizin yaklaşık %25’i lisansüstü programlara kayıtlıdır. Amacımız gelecek ilk 3 yılda bu rakamı %30’a çıkarmaktır. Ülkemizde 180 farklı ülkeden uluslararası öğrencimiz bulunmaktadır. En fazla öğrenci Suriye’den gelirken, bu ülkeyi sırasıyla Azerbaycan, Türkmenistan, İran ve Afganistan takip etmektedir. Ayrıca üniversitemizde 3.203 yabancı akademisyen görev yapmaktadır. Karabük Üniversitesinin 5.700 öğrenci ile Türkiye’de en çok uluslararası öğrenci alan dördüncü üniversite olduğunu dile getiren YÖK Başkanı Saraç, ülkemizin Çadlı öğrencilere her sene lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde devlet bursu tahsis ettiğini” belirtti.

“YÖK 100/2000 DOKTORA ÖĞRENCİ BULUŞMALARI”nın İLKI YÖK’te Gerçekleşti

12 Mart 2019

Ülkemizin 2023 yılında dünyanın 10 büyük ekonomisinden birisi olma hedefi doğrultusunda yükseköğretim tarihimizde ilk kez kurgulanan “YÖK 100/2000 Doktora Burs Projesi” kapsamında doktora eğitimi alan bursiyer öğrencilerle buluşmaların ilki YÖK’te gerçekleştirildi.

Ankara'da bulunan Devlet üniversitelerinde doktora programlarında öğrenim gören öğrencilerle yapılan toplantıya Başkan Saraç, YÖK Üyeleri ve Ankara, Ankara Hacı Bayram, Ankara Yıldırım Beyazıt, Gazi, Hacettepe ve Orta Doğu Teknik Üniversitesinden yaklaşık 400 öğrenci katıldı.

Saraç, toplantının açılış konuşmasında, 2016'da YÖK tarafından başlatılan programdan yararlanan 400'e yakın öğrenci ile bir araya gelmekten duyduğu memnuniyeti dile getirerek, "Öğrencilerimiz, YÖK'ün salonlarına enerji veriyorlar." dedi.

Türkiye'de 43 bin 265'i kız öğrencilerden oluşan toplam 97 bin öğrencinin doktora yaptığını "YÖK 100/2000 Doktora Bursları"nın; amacının, tasarımı ve süreçleri itibarıyla ülkemiz için bir ilk olma özelliğini taşıdığını, bu projeyi, geleceğin bilim hayatını

şekillendirecek nesilleri yetiştirme amacı taşıması nedeniyle "Türkiye projesi" olarak da adlandırdıklarını anlattı.

Doktoralı mezun sayısının Çin'de 1000 kişiye 2,2; Amerika'da 1000 kişiye 1,7; Avrupa Birliği ülkelerinde 1000 kişiye 1,5 doktoralı kişi düştüğünü; Türkiye'de ise bu oranın henüz 1000 kişiye 0,4 olduğunu hatırlattı.

2000'li yıllardan sonra dünyada özellikle gelişmiş üniversitelerde doktora programlarının "İnovatif doktora programları", "Endüstriyel doktora programları" "Geleceğin akademiye hedeflenen doktora programları" olarak sınıflandırılabilirliğini anlatarak, "Ülkemizde endüstriyel doktora programları SAN-TEZ Projesi ile kısmen de olsa başarı elde etmektedir. Ancak inovatif doktora program-

ları için kapsamlı araştırma laboratuvarlarında farklı araştırma ekiplerinin geniş araştırma projelerini üretmesini bekliyoruz. Sizlerden ayrıca uluslararası iletişimler kurmanızı da bekliyoruz.

Çalıştığınız tematik alanın, sektörün ve ülkenin ihtiyaçlarına önemli ve özgün katkılar yapacağını biliyoruz. “Akademide ve endüstride ülkemizin geleceğinin değeri” noktasında sizlere ciddi ümitler bağlamış durumdayız, sizlerle ilgili hayallerimiz var.”

Ana gayelerinin geleceğe güçlü nesiller yetiştirmek olduğunu tekrar dile getiren YÖK Başkanı ülke adına öğrencilerle ilgili hayalleri ve beklentileri olduğunu söyleyerek konuşmasını tamamladı.

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Diclehan Orhan ve Orta Doğu Tek-

nik Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Eren Kalay doktora programları ve doktora çalışmaları ile ilgili kapsamlı birer konuşma yaptılar.

Toplantıda, Hacettepe, Gazi, Ankara ve Orta Doğu Teknik Üniversitesinden YÖK 100/2000 bursiyer öğrencileri proje hakkında düşüncelerini ifade eden sunumlar yaptılar.

YÖK Proje Geliştirme ve Destekleme Daire Başkanı Ayşegül Kutay Gündoğan “YÖK 100/2000 Doktora Burs Projesi” kapsamında doktora eğitimi alan bursiyer öğrencilerle, karşılıklı görüş alışverişinde bulundu.

YENİ PERSPEKTİFLER: **TÜRKİYE-BİRLEŞİK KRALLIK (UK)** YÜKSEKÖĞRETİM STRATEJİK ORTAKLIK FORUMU

27 Şubat 2019 / Londra

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı ile British Council'in iş birliğinde, Türkiye ve Birleşik Krallık'ta yükseköğretim alanında yeni gelişmeleri paylaşmak, stratejik işbirliği önceliklerini tartışmak, gelecekteki iş birliği alanlarını belirlemek ve yükseköğretim kurumları arasında yeni bağlantılar geliştirmek amacıyla Londra'da " Türkiye-Birleşik Krallık Yüksek Öğretim Stratejik Ortaklıklar Forumu " düzenlendi.

Foruma Türkiye'den YÖK Başkan Vekili Prof. Dr. Rahmi Er ve beraberinde 13 üniversitemizin rektörleri katıldı. Birleşik Krallık'tan da 57 üniversite katıldı.

Forumun açılışında 2013 yılından bu yana Birleşik Krallık Parlamento Üyesi olan Baroness Alison Suttie, etkinliğin amaçlarını ortaya koyan bir konuşma yaptı. Türkiye'nin İngiltere için önemli bir ortak olduğunun altını çizen Baroness Suttie, iki ülke arasında yükseköğretim alanındaki ilişkilerin önemine değindi ve bu ilişkilerin geliştirilmesinin her iki ülkenin de yararına olacağını söyledi.

Forumun açılışında bir konuşma gerçekleştiren YÖK Başkan Vekili Prof. Dr. Rahmi Er ise, Türk Yükseköğretim Sistemi ve uluslararasılaşma stratejileri hakkında bilgi vererek, İngiltere ile son yıllarda hemen her alanda büyük bir gelişme trendi gösteren ilişkilerin yükseköğretim alanına ilişkin olanlarını, ulusal öncelikli alanlar başta olmak üzere her alanda ve düzeyde daha da geliştirmeye YÖK olarak hazır olduklarını söyledi.

Bu Foruma Türkiye'nin önde gelen üniversiteleriyle katılım sağladıklarının altını çizen Prof. Er, Forumun Türkiye ile İngiltere üniversiteleri arasında daha çok iş birliğine, daha çok öğrenci ve öğretim elemanı değişimine, daha çok ortak diploma programı açıl-

masına, daha çok ortak bilimsel proje üretilmesine vesile olmasını beklediklerini dile getirdi.

Forum, Cumhurbaşkanlığımızın ikinci 100 günlük eylem planı içerisinde yer almasının yanı sıra Türkiye ve Birleşik Krallık üniversite liderlerini ve politika belirleyicilerini İngiltere'de ilk kez bir araya getiren bir etkinlik olma özelliği de taşıyor. Yükseköğretim alanındaki ortaklık ilişkilerini daha da geliştirmek için British Council ile Türkiye Yükseköğretim Kurulu arasında bir mutabakat zaptı imzalandı.

Yükseköğretim Kurulu adına Başkan Vekili Prof. Dr. Rahmi Er, British Council adına Sir Ciaran Devane tarafından imzalanan söz konusu mutabakat zaptı kapsamında bir dizi iş birliği kararı alındı.

Foruma, Türkiye'nin Londra Büyükelçisi Ümit Yalçın ile İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Sir Dominick Chilcott da katılarak Türk-İngiliz ilişkilerinin geldiği nokta hakkında katılımcılara ortak hitap ettiler. Türkiye-İngiltere yükseköğretim ilişkileri tarihinde bir ilk niteliğinde olan ve var olan ilişkileri daha da geliştirmeyi hedefleyen böylesi bir etkinliğin düzenlenmiş olmasından duydukları memnuniyeti dile getirdiler.

Londra'da Royal Society of Arts'da gerçekleştirilen Forum'un ikinci ayağının bu yıl içinde Türkiye'de gerçekleştirilmesi hususunda taraflar mutabakata vardılar.

TEKSTİL VE DERİ MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMLERİNİ SEÇENLERE BURS VE İSTİHDAM

2 Mayıs 2019 / Ankara

Yükseköğretim Kurulu, üniversite-sanayi işbirliği kapsamında sanayinin ihtiyaç duyduğu insan gücünün yetiştirilmesine yönelik sektör temsilcileri ile yapılan çalışmalara devam ediliyor. Bu kapsamda, YÖK ile Tekstil İhracatçı Birlikleri, Hazır Giyim İhracatçıları Birlikleri, Deri ve Deri Mamulleri İhracatçı

Birlikleri ve Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası arasında sektörün ihtiyaç duyduğu mühendisler yetiştirilebilmesini sağlamak için burs, staj ve istihdam teşviklerini içeren bir işbirliği protokolü imzalandı.

Protokol imza törenine YÖK Başkanı Saraç'ın yanı sıra YÖK Başkanvekili Prof. Dr. Rahmi Er, YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Prof. Dr. Ömer Açıkgöz ve Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçı Birlikleri Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Öksüz, Hazırgiyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birlikleri Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Gültepe, Deri ve Deri Mamulleri İhracatçı Birlikleri Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Şenocak ve Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası'ndan temsilciler katıldı.

Toplantının açılışında Başkan Saraç yaptığı konuşmada:

Yeni YÖK olarak üniversite-sanayi işbirliği kapsamında sanayinin ihtiyaç duyduğu niteliklere sahip, uygulama ve beceri yetkinliği yüksek insanların yetiştirilmesi ve istihdam odaklı politikaların oluşturulması hususunda sektör temsilcileri ile sürekli temas halinde olduklarını, ve bu protokol kapsamında ise Tekstil ve deri mühendisliğini tercih eden öğrencilerimize değerli sektör temsilcileri tarafından gerekli şartları sağlamaları halinde eğitim bursu verilecek ve istihdam garantisi sağlanacağını ifade etti.

Başkan Saraç, "Bu alanlar, istifade edilmesi ve desteklenmesi gereken alanlar. Tekstil ve deri sektörleri, geçen yıl yaklaşık 28 milyar dolar ihracat gelirin ve ülkenin toplam istihdamında ortalama yüzde 6'ya yakın paya sahip oldu. Yükseköğretim Kuruluna düşen de tekstil ve deri sektörlerinin ihtiyaç duyduğu nitelikli insanların yetiştirilmesi." dedi.

İmzalanan protokol kapsamında öğrencilere sektör tarafından burs verilecektir. Bu protokol ile; 2019-

2020 eğitim ve öğretim yılından itibaren öğrencilerimizden YKS'de ilk 5 tercihinden en az birisinin Tekstil Mühendisliği veya Deri Mühendisliği olması şartıyla, YKS puanına göre ilk 20 binde yerleşenlere bin 828 lira, Tekstil Mühendisliğine 20-50 bin ve Deri Mühendisliğine 20-60 bin arasında yerleşenlere bin 280 lira Tekstil Mühendisliğine 50-80 bin ve Deri Mühendisliğine 60-100 bin arasında yerleşenlere 914 lira sektör temsilcileri tarafından burs verilecek. Öğrencilerin eğitim burslarından eğitim süreleri boyunca yararlanabilmeleri için her yarıyıl 4 üzerinden en az 2,5 (100 üzerinden en az 65) genel not ortalaması ile eğitimlerini sürdürmeleri gerekiyor."

Başkan Saraç, ayrıca eğitim bursundan yararlanan öğrencilere sektörde çalışma taahhüdü vermeleri halinde Tekstil İhracatçı Birlikleri, Hazır Giyim İhracatçıları Birlikleri, Deri ve Deri Mamulleri İhracatçı Birlikleri ve Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası tarafından tekstil veya deri sektöründe faaliyet gösteren firmalarda en az 5 yıl iş garantisi verileceğini de bildirdi.

YÖK Başkanı Saraç'ın ardından sektör temsilcileri de YÖK ile imzalanan bu protokolden mutlu olduklarını ifade ettiler, ve YÖK'e endüstriye kazandırılacak insan yetiştirmesi işbirliği konusundaki desteklerinden dolayı teşekkürlerini ifade ettiler.

Konuşmaların ardından YÖK adına YÖK Başkanvekili Prof. Dr. Rahmi Er ile ilgili sektör temsilcileri protokolü imzaladılar.

ÜNİVERSİTELERİMİZDEN
HABERLER

İĞDIR ÜNİVERSİTESİ:

TEDAŞ Tarafından Onaylanan Güneş Enerjisi Santralimiz (GES) Elektrik Üretimine Başladı

Iğdır Üniversitesi tarafından yaptırılan ve TEDAŞ tarafından onaylanan 500 KW'lık Güneş Enerjisi Santrali (GES) elektrik üretimine başladı. Üniversitemizde kullanılan enerjinin yaklaşık yüzde 30'unu karşılayabilecek kapasitedeki GES, Üniversitemizin hazırladığı proje kapsamında Doğu Anadolu Projesi (DAP) Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın desteği ile 2 milyon 439 bin TL maliyetle kuruldu.

Bu proje; doğayı korumak, elektrik enerjisini güneşten sağlayarak giderleri azaltıp gelir sağlamak ve enerji konusunda dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla hayata geçirildi.

Şehit Bülent Yurtseven Kampüsü içinde kurulan santral bölgemizdeki üniversiteler arasında da ilk olma özelliğini taşımaktadır. 10.000 m² alana yerleştirilen 2200 adet güneş paneli ve 10 adet 50 kw invertör ile şebekeye kullanılabilir elektrik enerjisi aktarabiliyor. Santral, çelik konstrüksiyonlar, paneller, invertörler

ve trafo köşkü olmak üzere dört ana başlıkta toplanıyor. Santral ile ilgili her türlü güvenlik tedbiri alınarak ve 8 harici kamera ile kesintisiz bir şekilde izleyebiliyoruz. Ayrıca gece güvenlik aksaklığı yaşanmaması için çevrede aydınlatma tesisi de kuruldu.

**“Üniversitemiz yıllık
bir milyon kwh enerji üretecek”**

500 kW'lık Güneş Enerji Santralinin aylık ortalama 73.000 ile 90.000 kwh arasında enerji ürettiğini ve yıllık ortalama 1.000.000 kwh enerji üretimi öngörülmektedir. Böylece “Güneş Enerji Santrali 4-5 yıl içerisinde kendini amorti edecektir. Iğdır'daki güneşlenme saatleri baz alındığında tesis optimum seviyede verim sağlamaktadır. GES sayesinde, Iğdır Üniversitesinin tükettiği enerjinin %30'u karşılanacaktır. Kurulan Data Logeer sayesinde üretilen enerjinin anlık mali analizi de yapılabilmektedir.

ÜNİVERSİTELERİMİZDE **AÇIK ERİŞİM - AÇIK BİLİM** ÇALIŞMALARI UYGULAMAYA GEÇİYOR

Açık bilim politikası: bilginin üretilmesinde, bilgiye erişimde, paylaşılmasında ve inovasyona dönüştürülmesinde etkin bir mihenk taşıdır.

YÖK 2019 yılında ulusal açık bilim politikasını hazırlıyor ve uygulamaya geçiriyor.

Açık Erişim
Açık Bilim

Açık Erişim - Açık Bilim

Açık erişim ile:

- ▶ Açık araştırma verileri, açık metodoloji, açık eğitim, açık değerlendirme ve açık kaynaklar gibi kavramlar ifade edilmektedir.
- ▶ Akademik - Ekonomik - Sosyal çevreleri belirli eksenlerde buluşturmaktadır.
- ▶ Bilimsel işbirliğini hızlandırmakta, araştırmayı görünür ve ulaşılabilir kılmaktadır.
- ▶ Araştırmacıların Bloglar, Twitter, Facebook, LinkedIn gibi serbest iletişim ağlarını kullanarak bulgularını geniş kitlelere ulaştırmak için kullanmalarını önermektedir.

Açık Erişim
OpenAIRE

www.openaire.eu

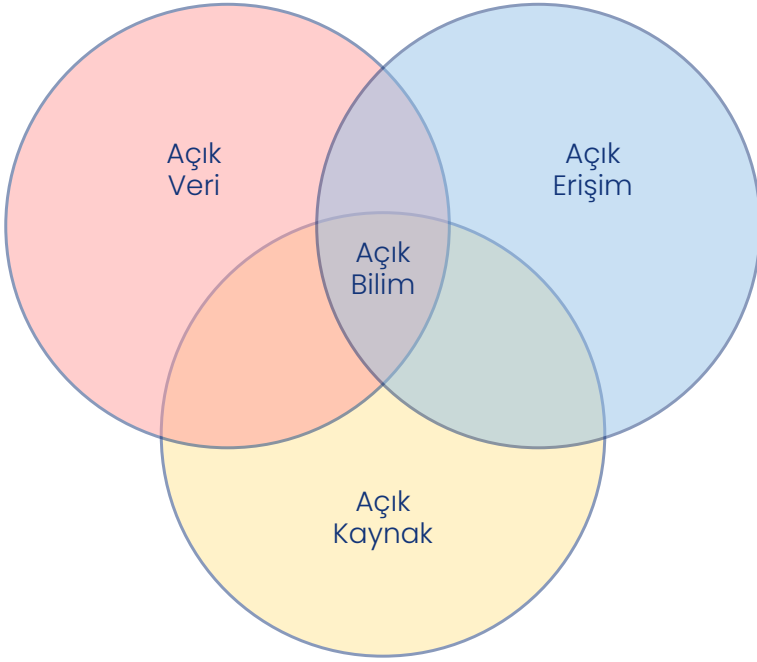
Tüm dünya, araştırma harcamalarının 1/3'lük kısmını, insanların % 99'nun erişemeyeceği araştırma sonuçlarını yayınlamak için harcıyor. #osfair2017

Açık Erişim - Açık Bilim bu modeli değiştiriyor.

Türkiye Açık Bilim
Ekosistemleri

YÖKSİS - YÖK AKADEMİK - ULAKNET - TRUBA

YÖK, ülkemizdeki bütün üniversitelerde:

- ▶ Uluslararası standartlarda "Açık Akademik Arşiv Sistemi" kurulması
  - ▶ Üniversite arşivlerinin "Avrupa Açık Erişim Altyapısı (OpenAIRE)" ile bütünleşmesinin sağlanması,
  - ▶ "Akademisyenlerin Araştırmacı Numaraları (ORCID veya benzeri)" kullanımına özen gösterilmesi
- konularını gündeme aldı.

YÖK-TÜBİTAK İŞ BİRLİĞİ

- 1 Açık Erişim çalışmalarında 2019'un pilot, 2020'nin zorunlu politika uygulamalarına geçiş yılı olarak benimsenmesi,
- 2 TÜBİTAK Açık Bilim Yılı Politikası'nın kabul edilmesi,
- 3 2019 yılı ikinci yarısında ARDEB projelerinde (ARDEB 1002 Hızlı Destek programının çağrısı) pilot program kapsamında açık erişim / açık veri zorunluluklarının getirilmesi,
- 4 aperta.ulakbim.gov.tr (Kurumsal Arşiv ve Araştırma Verisi Yönetimi) sisteminin canlı sisteme geçişi (getirilen zorunluluk sonucu makale ve araştırma verilerinin arşivleneceği sistem)
- 5 Açık veri portalının açılması, acikveri.ulakbim.gov.tr (Şubat 2019'da açılacak Portalda araştırma verisi yönetimi ile ilgili eğitici bilgiler ve örnek araştırma verisi yönetim planları yer alacaktır.)
- 6 TÜBİTAK Akademik Arşivini (Harman) yaygınlaştırılması (Şu anda 62 kurumsal arşivden yaklaşık 600 bin makale taranmaktadır).

“**Açık bilim**” araştırma çıktılarına (bilimsel yayınlar ve veriler) ve süreçlerine serbestçe erişimi ve bu çıktıların ortak çalışma yapmak için kullanım, dağıtım ve üretimini kolaylaştıran bir bilim uygulamasıdır.

“**Açık erişim**” ise kamuya açık internet aracılığıyla bilimsel literatüre serbest ve ücretsiz erişebilmesi, kullanıcıya bu literatürü okuma, indirme, bastırma, bu makalelerin tam metinlerine bağlantı verme ve veri olarak bir yazılıma aktarma veya herhangi bir yasal amaç için finansal teknik engeller olmaksızın kullanma olarak tanımlanmaktadır.

Açık bilimin yükseköğretim kurumlarınca etkinleştirilmesinde araç, küresel açık erişimle uyumlu kurumsal **akademik arşivlerdir**.

YÖK, akademik arşivlerin Avrupa Açık Erişim ve araştırma alt yapısıyla (**OpenAIRE**) bütünleşmesinin hızla gerçekleştirilmesini önermektedir.

BASINDA

YÖK

